

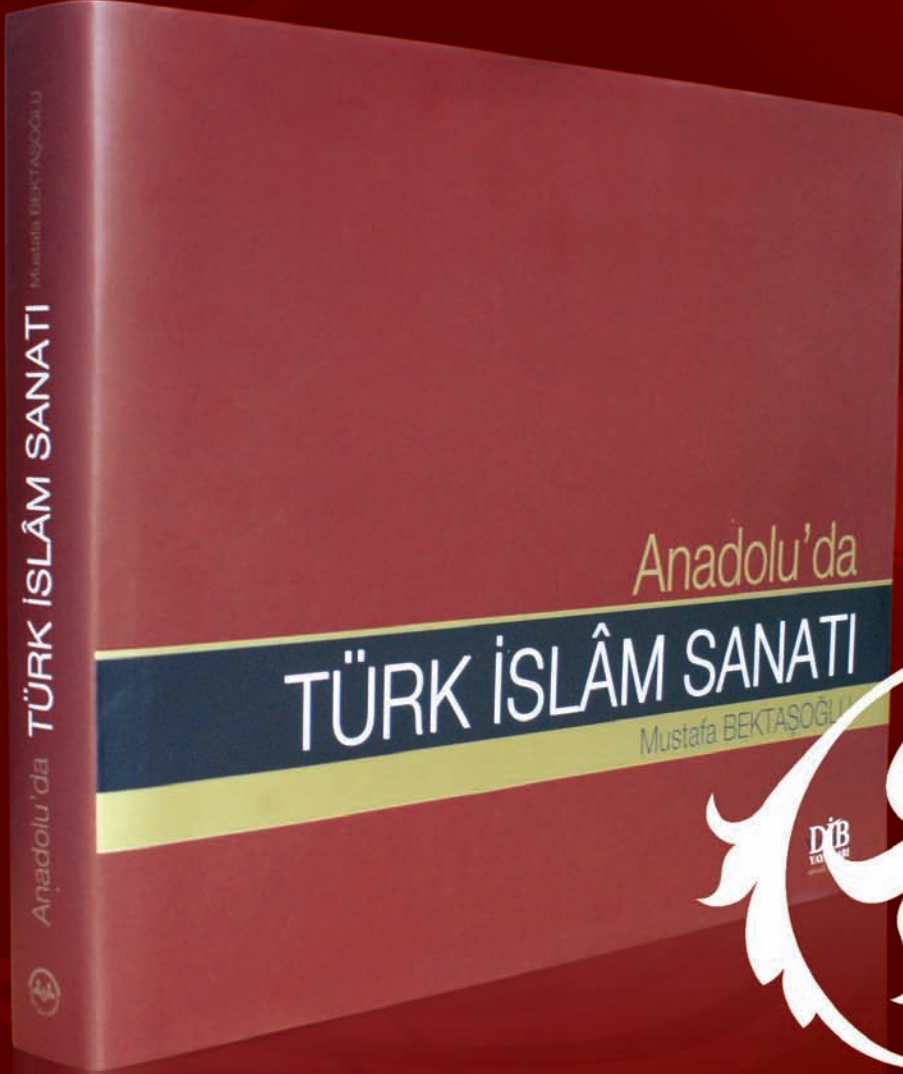
AVRUPA Diyânet

AYLIK DERGİ

EYLÜL 2009 • SAYI 125

Makedonya'da
Dinî Hayat

Yeni

yayınlarımız

Yurt içinde Diyanet yayınları satış yerlerinden,
yurt dışında Müşavirlik ve Ataşeliklerimizden temin edebilirsiniz.

Diyanet
AYLIK DERGİ

**Diyanet İşleri Başkanlığı Adına
Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni**
Dr. Yüksel SALMAN

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Abdulkali İŞCAN

Mali İşler ve Dağıtım Sorumlusu
Mustafa BAYRAKTAR (Dön. Ser. İşl. Müd.)

Yayın Koordinatörü
Ayfer BALABAN
e-mail: ayferbalaban@mynet.com

Tashih
Ramazan ÖZALPDEMİR - Sedat MEMİŞ - Sait ŞAN

Haber ve Fotoğraf
Ahmet ARSLAN - Ali YILDIRIM - Hamit KURT

Arşiv
Ali Duran DEMİRCİOĞLU

Dizgi
Latif KÖSE - Ridvan P. YEDEKÇİ

Abone İşleri
Tel: (0312) 295 71 96-97 **Fax:** (0312) 285 18 54
e-mail: dosim@diyanet.gov.tr

Yurt Dışı Yıllık Abone Şartları
A.B. Ülkeleri 24 Euro, İsveç, Danimarka 200 Kron, İsviçre 36 Frank.
Diğer ülkeler için Euro esas alınacaktır. Abone kaydı için, ücretin
Döner Sermaye İşletme Müdürlüğü'nün T.C. Ziraat Bankası Ankara-Akay
Şubesindeki 5994308-5001 Nolu hesabına yatırılması ve maktubun
fotokopisi ile aboneliğin hangi sayıdan başlayacağını bildirir bir mektubun
"Diyanet İşleri Başkanlığı Döner Sermaye İşletme Müdürlüğü Eskişehir Yolu
9. km Çankaya/Ankara" adresine gönderilmesi gerekir.

Yayın Türü: Aylık, Yerel, Süreli Yayın
Diyanet Avrupa Aylık Dergi (Türkçe)

Temsilcilikler
Yurt dışı: Din Hizmetleri Müşavirlikleri,
Din Hizmetleri Ataşelikleri

Yönetim Merkezi
Dini Yayınlar Dairesi Başkanlığı
Eskişehir Yolu 9. km Çankaya/ANKARA
Tel: (0312) 295 73 06 Fax: (0312) 284 72 88
e-mail: diniyayinlar@diyanet.gov.tr
avrupahaber@diyanet.gov.tr

**Dergide yayımlanacak yazılarda düzeltme
ve çıkartmalar yapılabilir. Yazıların bilimsel
sorumluluğu, yazarlarına aittir.**

GRAFİK-BASKI
EVREN YAYINCILIK VE BASIM SAN. TİC. AŞ
Konya Devlet Karayolu (29. km) Oğulbey Kavşağı
Evren Yayıncılık Serpmeleri Nu: 1 Gölbaşı/ANKARA
Tel: (0312) 6155454 (pbx) **Belgeç:** (0312)6155455
www.evrenyayincilik.com

Basım Yeri : ANKARA
Basım Tarihi : 07.09.2009
ISSN: 1302-3225

editörden

Balkan savaşlarından sonra Yugoslavya çatısı altında toplanan altı ülkeden biri Makedonya. 1991'de Yugoslavya'nın parçalanmasıyla da bağımsızlığına kavuşan genç, küçük bir ülke. Nüfusunun büyük çoğunluğunu bugün, Makedonlar ve Arnavutlar oluşturuyor. Resmi rakamlara göre Makedonya nüfusunun %4'ü Türk, % 39'u Müslüman. Her ne kadar ülkede yaşayan Türkler, gerçek durumun bu olmadığını ifade etseler de resmi rakamları baz alan ülkenin kanunlarına göre, Türkler Makedonya'da azınlık konumundadırlar. 500 yıl boyunca Osmanlı tarafından yönetilmiş bu coğrafyada Türklerin azınlık olmalarının sebebi, Balkan savaşları sırasındaki katliamlar ile aynı yıllarda başlayıp 1950'li yıllarda doruk noktasına varan göçlerdir. Zamana yayılan bu göçler, oradaki Türk nüfusu iyice azaltmış olmakla birlikte, bugün hâlâ Makedonya'da Türkler ve Müslümanlar yaşamaktadır.

Balkanlardaki herhangi bir ülkede görebileceğimiz Türk İslam kültürünün izlerini Makedonya'da da görmek hiç şaşırtıcı değil. Beş yüz yıl boyunca Osmanlı'nın en önemli şehirlerinden biri olan Üsküp'üyle Makedonya, Osmanlı eserleriyle doludur. Yüzlerce Türk İslam eserinin büyük çoğunluğu yarı harabe ve kederine terk edilmiş durumda olsa da Makedonya, Müslüman Türklerin izlerini taşıyor hâlâ. Yahya Kemal Beyatlı bu durumu şöyle ifade ediyor: "Türkler bir deniz gibi Balkanlardan çekilmiş, lakin tuzunu bırakmış, bütün o topraklar Türklük kokuyor."

Balkanların kalbinde olan, doğusu ile batısını, kuzeyi ile güneyini birbirine bağlayan Makedonya'yla iyi ilişkiler içinde olan ülkemiz, Türk olmayı adaletli olmakla, haksever olmakla, doğru sözlü ve güvenilir olmakla bir tutan insanların yaşadığı bu ülkeye dost elini uzatmaktadır. Diyanet İşleri Başkanlığı da ata yadigarı bu topraklara, görev alanı çerçevesinde çeşitli hizmetler götürmekte, bu hizmetleri yürütmekten büyük bir onur duymaktadır.

Dergimizin bu sayısında hem bu hizmetlerin hem de Makedonya'nın tarihi, dinî ve kültürel açılarından ele alındığı birbirinden değerli kalemlerin yazılarıyla buluşturuyoruz sizi. Bu sayıyı okuduğunuzda, Balkan coğrafyasının önemli merkezlerinden biri olan Makedonya'yı daha yakından tanıyacak, oradaki dost ve kardeşlerimizin problemlerini, Başkanlığımızın bu ülkeye götürdüğü hizmetleri ve aramızda güçlü bağları daha kapsamlı olarak öğrenme imkanı bulacaksınız.

İçinde bulunduğumuzun rahmet ikliminin manevi kazanımlarla dolu bir şekilde geçmesini diliyor, bin aydan daha hayırlı olan Kadir gecenizi ve Ramazan bayramınızı tebrik ediyorum.

Bir sonraki sayıda buluşmak dileğiyle.

Yüksel Salman

1 **EDİTÖRDEN**
Dr. Yüksel Salman

4 **BAŞYAZI**
Prof. Dr. Ali Bardakoğlu

5 **GÜNDEM**
Bir Zamanlar (Makedonya'da İslam Kültürü)
Ahmet Durmuş

10 Osmanlı'nın Rumeli Yâdigârı: Üsküp
Fatih Güldal

13 Diyanet İşleri Başkanlığınca Makedonya'ya Götürülen Hizmetler
Kemal Hakkı Kılıç

17 Yıldırım Ağanoğlu ile Makedonya ve Üsküp Üzerine...
Fatih Güldal

23 **DİN-DÜŞÜNCE-YORUM**
Ahlakın Nüvesi: Kendin İçin İsteddiğini Başkaları İçin de İste!
Ali Metin

26 **DİN VE SOSYAL HAYAT**
Özgüven Duygusu Kazanmak
Prof. Dr. Ramazan Altıntaş

28 Hz. Peygamber'in Gençlere Verdiği Değer
Esma Sayın

32 **AİLE**
Evlilikte Gelin-Kaynana İletişimi
Dr. Mustafa Koç

TARİH-KÜLTÜR-SANAT 36
Kadir Gecesi
Dr. Bahattin Akbaş

Osmanlı Kadını ve Vakıflar 39
Fatime Geçici

ŞEHİR VE İNSAN 41
Serhat Şehirlerimizden AĞRI
Hamit Kurt

PORTRE 44
Devrinin Ebu Hanifesi Molla Hüsrev
Doç. Dr. Cağfer Karadağ

BİR AYET BİR YORUM 46
Zekât Verilebilecek Kimseler
Doç. Dr. İsmail Karagöz

BİR HADİS BİR YORUM 50
Korunması Gereken Bir Değer: Irz
Prof. Dr. İ. Hakkı Ünal

SÖZÜN ÖZÜ 52
Gün Bugün Saat Bu Saat
Rıfki Kaymaz

HABERLER 54

BULMACA 64
Ali Duran Demircioğlu

başyazı

Başarı ve Erdemleriyle Gururlandığımız Gençlerimiz

İnsanın biyolojik gelişiminin yanı sıra, kişilik ve karakterinin de şekillenmeye başladığı bir dönem olan gençlik, insana bahşedilen çok değerli bir nimettir. Bir toplumun geleceğe umutla bakabilmesi, öncelikli olarak insani erdemlerle donatılmış, her yönden iyi yetişmiş, ruhen ve bedenen dinamik bir gençliğe sahip olması ile mümkündür.

Prof. Dr. Ali Bardakoğlu
Diyanet İşleri Başkanı

Kontrolsüz dünyevileşme, sınırsız özgürlük, haz ve çıkarıya dayalı kısa vadeli hedeflere ne pahasına olursa olsun ulaşma mantığının giderek yaygınlaştığı bir dünyada, gençlerin, bilgi, ahlak, estetik, ruh güzelliği ve merhamet duygusuyla yetişmeleri, toplumun huzur ve bekası, insani haslet ve erdemlerin devamlılığı için kaçınılmazdır. İyi yetişmiş bir gencin anne ve babası için ölümlerinden sonra bile kapanmayacak bir amel defteri olduğunu bildiren dinimiz (Tirmizi, Ahkam, 36), bir taraftan gençliği inanç, ahlak ve ibadet kompozisyonu içinde her türlü kötü davranıştan uzak tutmayı hedeflerken, diğer taraftan onların kalplerinin sevgiyle, dimağlarının ise bilgiyle aydınlanmasını istemiştir.

Gençlerin toplumun ortak değerlerini geliştirerek yarınlar taşıyabilmesi ve geleceğin imarında belirleyici olabilmesi için, sağlıklı bir aile ortamında yetişmeleri, çevrelerinde ve zihin dünyalarında kendilerine örnek alabilecekleri insanların bulunması, yakın ve uzak geleceğe umutla bakabilmeleri, yüksek bir özgüvene bedenen olduğu kadar ruhen ve kişilik olarak da sağlam bir bünyeye sahip olmaları ayrı ayrı önem taşımaktadır.

Çocuklarımızın ve gençlerimizin hem vücuda zarar veren hem de ruhları örseleyen her türlü zararlı alışkanlık ve kötü davranıştan korunmalarını sağlamak için başta aile ve eğitim kurumlarına, medya kuruluşlarına ve toplumun her kesimine büyük görev ve sorumluluklar düşmektedir. Gençlerimizin, sorumluluk sahibi olması, yeteneklerini geliştirebilmeleri, bilgiye, sanata ve güzel olan her şeye ilgilerinin canlı tutulması için sevgi, şefkat ve merhamet hisleriyle yoğrulmuş olan gönüllerini daha da zenginleştirmek, inancın ve ibadetin onların ruh sağlığında oluşturduğu olumlu etkileri dikkate almak gerekmektedir. Bugün böyle bir merhamet ve şefkat eğitimine ihtiyacımız olduğu muhakkaktır.

Bizler, Allah Rasulü'nün, Yemen'e görevli olarak gönderdiği zaman gençliğinden dolayı hataya düşebileceği endişesini taşıyan Hz Ali'yi yüreklendirdiği, (İbn Mâce, Ahkâm,1), Mekke'nin fethinde devesinin terkesine alarak Hz. Zeyd'in oğlu Hz. Usâme'yi onurlandırdığı gibi (Ebu Davud, Menasik, 44) gençlerimize güvenmeli, onları hayırlı ve güzel olana teşvik etmeliyiz.

Vahyin aydınlığında, merhamet ve şefkatle örülü bir gelecek dileğiyle...

Bir Zamanlar (Makedonya'da İslam Kültürü)

Ahmet Durmuş
Keçiören Müftüsü

Osmanlı Devleti'nin Balkanlar ve dolayısıyla Makedonya topraklarından çekilmesiyle, İslam kültürü sistematik ve bilinçli bir şekilde tahribata uğratılmış ve maalesef insanlığın ortak malı olan tarihi eserler yakılıp yıkılmıştır. Bugün hâlâ ecdat yâdigârı eserler yıkılmaya yakılmaya ve Türk izleri kalmayınca kadar kökünden kazınmaya devam ediliyor.

Makedonya Cumhuriyeti Balkan Yarımadasının güneyinde, Arnavutluk, Yunanistan, Bulgaristan, Kosova ve Sırbistan ile çevrili küçük bir ülkedir. 1944 yılında kurulan eski komünist Yugoslavyasının altı cumhuriyetinden biri olan Makedonya, Yugoslavya'nın parçalanmasından sonra 1991 yılında bağımsızlığına kavuştu. BM'e eski Yugoslavya Cumhuriyeti Makedonya olarak kabul edildi. Başşehri Üsküp olan bu ülkenin nüfusu 2 milyon 020 bin, yüzölçümü 25 bin km karedir. Makedonya nüfusu -yerli Müslüman etnik grupların itirazlarına uğrayan

resmi istatistiklere göre- söz konusu nüfusun % 66.6'sı Makedon, % 22.7'si Arnavut, % 4'ü Türk, % 2.2'si Çingene, % 2.1'i Sırp ve % 2.4'ü diğer etnik gruplardan oluşmaktadır. Makedonya Cumhuriyeti'ndeki nüfusun % 67'si Makedon Ortodoks, % 30'u Müslüman ve %3'ü diğer mezhep ve veya kiliselere mensuptur. Müslüman kaynaklar ve objektif Müslüman tarihçiler Müslümanların nüfusunun % 45'i geçtiğini ve resmi istatistiklerin doğru olmadığını ortaya koymaktadır. Bir de göç olayı dindaş ve soydaşlarımızı zor durumda bırakmıştır. 1912'de

başlayan göç 1953-1956 yıllarında doruk noktasına ulaşmıştır. Hoca efendiler o tarihlerde Türkiye'ye göçü engellemek için 'Vatanı terk etmek kişinin imanını tehlikeye sokar' diye fetvalar çıkartmış olsalar da, nafile. 'Biz hicret ediyoruz, nitekim Peygamberimiz de Mekke'den Medine'ye hicret etmedi mi?' şeklinde delil getirmiş soydaş ve dindaşlarımız. Buna karşı hoca efendilerin cevabı daha çarpıcı 'Peygamberimiz tekrar Mekke'ye dönmüş-tür, oysa siz dönmeyeceksiniz.' olmuştur. Göç olmasaydı bugün nüfus çoğunluğunun Müslüman olacağı muhakkaktı. Tek meclisli, çok partili cumhuriyetle yönetilen Makedonya'nın başşehri Üsküp olup, bu tarihi şehri ikiye bölen Vardar Nehri'nin bir tarafında Müslümanlar diğer tarafında Makedonlar yaşamaktadır. Diğer önemli şehirleri Manastır, Gostivar, Ohri, Kalkandelen, Pirlpe ve Kumanova'dır. Küçük bir ülke olmasına rağmen, Makedonya antik çağlar-

dan beri, Balkanlarda doğu ile batıyı, kuzey ile güneyi birbirine bağlayan çok önemli bir ülke konumuna sahiptir. Roma İmparatorluğunun meşhur askeri ve ticari yolu "Via Egnatsia"sı buradan geçip, doğuya uzanıyordu. VII. asırdan itibaren Karpatlardan gelen İslav kökenli Hristiyan Ortodokslar bu topraklara yerleşip, Helen kültürüyle tanışıp kaynaşmıştır. X. asırdan itibaren Bizanslıların önemli askeri merkezlerinden birini oluşturan bugünkü Makedonya topraklarında, Bizans dönemine ait tarihi kalıntılara rastlanmaktadır. Öte yandan Bizanslılardan önce bu topraklarda erken Hristiyanlık dönemi, antik çağlardan kalma eserlerin sayısı az değildir. Antik döneme ait en önemli merkezler Stobi, Skupi Bargala ve Heraklea Linkestis'tir. Hristiyanlık ve özellikle Bizans döneminde bugünkü Makedonya toprakları içinde en önemli yer Ohri şehridir. Hatta bu yerde İslav yazısının kurucuları Kril, Metodiy ve Kliment Ohridski gibi aydın-

lar yaşamış ve eğitim sahasında faaliyet göstererek, bugünkü Makedonya'nın kurucu liderleri olmuşlardır.

Daha önce bazı Arap tüccarları, Alperen Türk dervişleri ve Kuman Türkleri vasıtasıyla geldiği rivayet edilse de, esas itibarıyla İslamiyet ve İslam kültürü bu coğrafyaya XIV. asrın sonlarında Osmanlılarla gelmiştir. Bu gerçek tarihi belgelerle ispat edilmiştir. 1371 Meriç Savaşı ve özellikle 1389 Kosova Meydan Muharebesinden sonra fetihler yoğunlaşmış, başta Manastır, Ohri ve Üsküp olmak üzere bir çok şehir fethedilmiş ve dolayısıyla İslam medeniyeti kültürü bu topraklarda kök salmıştır. 1392 yılında fethedilen Üsküp, vilayet merkezi olarak o dönemden itibaren askeri, siyasi, ticari ve kültür merkezi olarak XV. ve XVI. asırlarda belki de Osmanlı Devleti'nin en önemli şehri hâline gelmiştir.

Osmanlılarla gelen İslamiyet, baskı ve dayatma olmaksızın halk tarafından kitleler hâlinde hüs-nü kabul görerek, bu diyarlarda hâkim din olarak yerini almıştır. Daha sonraki asırlarda bu yerlerde İslam dininin prensipleri hayatın esasını oluşturarak hayat tarzı hâlini almış ve yaşanmıştır. Bu dönemde ender güzelliğe sahip olan camiler, çok sayıda medreseler, hanlar, hamamlar, köprüler ve benzeri Osmanlı şaheserleri inşa edilmiştir. Osmanlı Devleti Balkan savaşlarına kadar bu topraklarda hakimiyetini sürdürerek esasen 541 sene kalmıştır. Osmanlı Devleti'nin Balkanlar ve dolayısıyla Make-

donya topraklarından çekilmesiyle, İslam kültürü sistematik ve bilinçli bir şekilde tahribata uğratılmış ve maalesef insanlığın ortak malı olan tarihi eserler yıkılıp yıkılmıştır. Bugün hâlâ ecdat yâdigârı eserler yıkılmaya yakılmaya ve Türk izleri kalmayınca ya kadar kökünden kazınmaya devam ediliyor.

Planlı ve programlı yapılan bu tahribatlara rağmen bugün Makedonya'da Osmanlı döneminden ayakta kalmaya direnebilen ve dayanabilen bu eserler, yaklaşık altı asır gibi uzun bir dönemin zengin kültür varlığının ve muhteşem medeniyetimizin birer açık nişaneleridir. Bugün Makedonya'da 520'nin üzerinde Türk İslam eseri bulunmaktadır. Bunlardan 502'si faal, geri kalanı ise yarı harabe veya terk edilmiş vaziyettedir. Bunlar içinde 20 türbe ve 17 tekke de bulunmaktadır. Bugün yaklaşık 100 dinî yapı yüksek sanat ve mimari değer ve özelliğe sahiptir ve bunlar Osmanlı mimarisinin bütün özelliklerinin büyük tahribatlara rağmen hâlâ canlı şahitleridir. Ancak, ne yazık ki, bunlardan sadece 42 dinî eser, tarihi eserler kapsamına dâhil edilip, kanun koruması altına alınmıştır. Makedonya'da camiler, türbeler, tekkeler, mektepler, medreseler ve mezarlıklar dinî yapılar olarak Makedonya Müslümanlarının resmi dinî kuruluşu olan Makedonya Cumhuriyeti İslam Dini Birliği'nin mülkiyetindedir. XV. ve XVI. asırda inşa edilen dinî ve tarihi eserlerden ayakta kalabilenler, buldukları şehrin sembolü hâline gelmiştir. Öte yandan söz konusu birliğe

Osmanlı İmparatorluğu Yugoslavya'da 523 yıl kaldı. Bu müddet içerisinde: 3500 cami ve mescit, 1500 mektep, 300 medrese, 400 tekke, 1000 çeşme, 500 han, 200 hamam, 25 misafirhane, 50 türbe, 40 saat kulesi, 15 bedesten, 60 imaret, 40 kervansaray, 15 kütüphane, 1000 sebil, 25 dar'ül-hadis, 100 köprü ve 50 kale yapmıştır.

bağlı 13 müftülük bulunmaktadır. 526 camide 786 din görevlisi imam, hatip, vaiz ve müezzin görev yapmaktadır. Söz konusu görevlilerin maaşları Meşihatta (M.C. İslam Dini Birliği) bulunan yardım sandığına toplanan yardımlarla karşılanmaktadır. Sadece Üsküp Murat Paşa Camiinde ve Doğu Makedonya camilerinde Türkçe vaaz ve hutbe okunmakta, diğerlerinde ise Arnavutça vaaz ve hutbe verilmektedir. Din görevlilerinin kahir ekseriyeti Arap ülkelerindeki üniver-

sitelerden mezun olup, cümlesi Arapça'yı rahat konuşabilmektedir. 1991 yılından sonra özellikle soydaşlarımızın çocukları ülkemizin çeşitli imam-hatip liselerinde ve ilahiyat fakültelerinde okutulmaya başlanmıştır. Sözü nü ettiğim camilerde Süleyman Çelebi'nin mevlidi okunmaktadır. Nikahları müftüler kıymakta, mehir olarak Osmanlı lirası hâlen yürürlükte bulunmaktadır.

Osmanlı izleri olarak ayakta kalabilen camilerimiz ve diğer tarihi eserlerden bazıları şunlardır: Üsküp şehrinde bulunan camiler: Gazi Yahya Paşa Camii (1504, ibadete açık), Gazi Kara Mustafa Paşa (Kaçanikli- restorasyonu devam ediyor) Camii (1492), Mehmet Paşa Camii (yıkılarak yerinde yeni binalar yapılmıştır), İshak Bey Camii "Alaca Camii" (1438), Gazi İsa Bey Camii (1435), Murat Paşa Camii (17. Asır), II. Sultan Murat Camii (1436) ki bunların hepsi ibadete açıktır. Burmalı Arif Karılı Mehmet Paşa Camii (yıkılmıştır), Meddah, Tophane, (her ikisi

de yıkılmıştır), Tütünsüz Camii (banisi, içmekte olduğu tütünü terk ederek ömrünün geri kalan kısmında biriktirdiği akçe ile söz konusu camii inşa ettirmiştir) ve Yelen Kapan, ya da Yılan Kapan camii (şimdi yerinde adliye sarayı inşa edilmiştir), Dükkancık Camii (minaresi duruyor, cami yeniden Türkiye tarafından inşa edilerek 2006 da ibadete açılmıştır) ve Hacı Balaban camii-dir. Bunların dışında pek çok cami ve mescit haak ile yeksan edilmiştir.

Daha şayanı dikkat olanı ise, Üsküp içinde 9 karakol, 321 cami, 17 mescit, 8 medrese, 19 tekke, 7 türbe, 4 kilise, 1 havra, 2 metropolithane, 17 Müslüman ve 17 gayrimüslim mektebi, 1 matbaa, 4 hamam, 26 su değirmeni, 8 otel, 1 saat kulesi (hâlâ ayakta, lakin saati tamir için sökülmüş ve bir daha yerine takılmamıştır), 75 aşevi, 44 han, 33 kahve ve kiraathanne, 69 fırın, 1 neccar, 2 tren istasyonu, 4474 özel mevkiler, 32 çeşme ve 141 dükkan ve mağaza varmış. Bir zamanlar Üsküp'ün nüfusu erkek ve kadın, yerli ve yabancı olarak 36101'i Müslüman, 6320'si Rum, 21682'si Bulgar, 727'si Yahudi, 24'ü Latin, 149'ü yabancı uyruklu olmak üzere toplam 65003 civarındaymış.

Manastır'da 48 camiden bugün ayakta kalanlar ise İshakiye Camii, (16. asır), Hamza Bey Camii (16. asır), Yeni Camii (16. asır), Hasan Baba Camii (16. asır), diğer camilerin tümü yıkılmış, ka-

Makedonya'da camiler, türbeler, tekkeler, mektepler, medreseler ve mezarlıklar dinî yapılar olarak Makedonya Müslümanlarının resmi dinî kuruluşu olan Makedonya Cumhuriyeti İslam Dini Birliği'nin mülkiyetindedir.

lanlar ise (İshakiye Camii hariç) çeşitli atölyelere dönüştürülmüştür. Manastır Saat Kulesinde hâlâ haç takılı durmaktadır. Kalkandelen de ibadete açık Alaca

Camii (1495) belkide örneği olmayan bir tezyinat harikası olarak durmaktadır. Kumanova Sinan Paşa Camii (16. asır), Kırçova Sultan Bayezit Camii (15. asır), Ohri Ali Paşa Camii (16. asır bunlar da ibadete açık), Zeynel Abidin Tekkesi ve Camii (18. asır), Pirlpe Çarşı Camii (15. asır, 2001 savaşında yakılmıştır), Durak Efendi Orta Camii (16. asır) Daha ismini sayamadığımız yüzlerce cami ve diğer tarihi eserin duvarlarının taşları, şadırvanları, kitabeleri ya yıkıl-

miş veya yok edilmiştir.

Burada tarihi biraz bilen ve İslam ruhu içerisinde bulunan Arnavutlar, Türkleri çok severler. Türk kelimesi bir yerde onlar için doğruluk, dürüstlük, yiğitlik, efendilik, hak bilirlilik, halk severlik anlamına gelir. Hatta o kadar ki, bazı Arnavutlar kendi aralarında bile yemin ederlerken 'Doğru söylemiyorsam Türk olmayayım' diyerek birbirlerini inandırmaya çalışırlar.

Türkler Balkanlarda 550 yıl kaldılar. Bu nasıl olmuştur? Adaletleri, insanlara insanca muameleleri sayesinde. Kimsenin dinine, diline karışmamışlardır. İnsanca bir düzen kurdular, kimseye haksızlık, zulüm etmediler, herkesin hakkını teslim ettiler.

Osmanlı İmparatorluğu Yugoslavya'da 523 yıl kaldı. Bu müddet içerisinde: 3500 cami ve mescit, 1500 mektep, 300 medrese, 400 tekke, 1000 çeşme, 500 han, 200 hamam, 25 misafirhane, 50 türbe, 40 saat kulesi, 15 bedesten, 60 imaret, 40 kervansaray, 15 kütüphane, 1000 sebül, 25 dar'ül-hadis, 100 köprü ve 50 kale yapmıştır.

Evlıya Çelebi'ye göre XVII. asırda sadece Üsküp'te 10.060 ev, 2150 dükkân, 120 cami ve mescid, 70 sıbyan mektebi, 20 tekke vardı. Yahya Kemal, doğum yeri olan Üsküp'ten 'Kaybolan Şehir' diye bahsetmiştir.

Ecdadın kanı, canı ve alın teriyle diktiği güzide eserlerin yerle bir olduğuna ve garipliklerini tarihin derinliğine kadar nüfuz ettiğini görünce düşünce dünyamdan aşağıdaki dizeler döküldü:

Gelin bir gezintiye çıkalım beraber derince,
Gezelim Türk yurdunun yerlerini yeterince,
Üsküp, Kalkandelen, bir de Manastır denince,
Evlad-ı fatihan geldi aklıma birden düşününce.

Ecdadımızın geldiği menzile neslinin aklı ermedi,
Köprülü, Kumanova, Resne, Demirhisar, Ohri demedi,
Geçti serden can, kan unutulmaz eserlere yeter demedi
Balkanları böyle bırakacakları hiç akıllarına gelmedi.

Pirlepe, Kırçova, Gostivar, Hocalı, Radanya, Doyuran,
Heyhat! Heyhat! Tahtına oturamayıp bahtına oturan
Er meydanlarında mehterle yiğitleri aşkla coşturan,
Kemikleri sizler belki, bu topraklardan bizleri koparan

Biz etle tırnak misali gibi yapışık, hem tarihle barışık,
Türk, Arnavut, Boşnak, Torbeş, Ulah, gayrileri karışık
Altıyüz sene hiç kavga etmeden koyun koyuna yaşadık,
Bir birimize düşüren hiç gün yüzü görmesin fikri karışık.

Balkanların balı kan oluyor yiyene, hayat veriyor Vardar,
Kıvrıla kıvrıla akar, zira doğduğu yerin adı, güzel Gostivar
Alperen suyun başında seslendi, bulunduğu yerde ne var?
Tarih boyunca türkülere konu olacak Vardar Ovasını duyar.

Üsküp'te mahzun kalmış Kurşunlu Han, Sulu Han var,
Temizliğin sembolü Davut Paşa ve Çifte Hamam var,
Türk çarşısında Kapan Han, misafirperverlik işareti var,
Ötelerden evlad-ı fatihana derinden buruk bir selam var.

Kalenin yanında dimdik duran, tarihe tanık Mustafa Paşa,
Ta uzaklardan ben buradayım diyor minareli Yahya Paşa,
Saat kuleli Sultan Murat, Alaca Gazi İsa Bey sen çok yaşa,
Türk çarşısı içinde cemaatıyla işaret veriyor Murat paşa.

Dükkancık, Hacı Balaban, Tütünsüz sen dile gel söyle hele,
Yelen Kapan, Burmalı ve diğer camilerin yerinde yellere ese,
Kilise, havra ve camiler yan yana idi, mensupları hep el ele,
Kutlu mazi meğer masalmış, hikâyesi dolaşiyor dilden dile,

Mostar Köprüsü dünya dilinde, taş köprüsü Üsküp ilinde,
Köprüden çok insanlar geçti, mihrabı duruyordu yerinde,
Köprü'nün mihrabına ne oldu, yoksa kuşlar mı aldı hani nerde?
Tarihî değıştirsene de değışmez, taşlar dile gelir sen öldüğünde,

Tarih'in yapraklarını karıştır hele, belki taşlar dile gelir de,
İnsan unutulabilir mi geçmişini, geleceğini gördüğü yerde,
Bizden başka el âlem, hayran kaldı geziyor her yeri de,
Atının ayak izleri silinmiş, silinmek isteniyor tarih izleri de.

Kaynakça

- 1- Ayverdi, Ekrem Hakkı, Yugoslavya'da Türk Abideleri ve Vakıflar.
- 2- Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi.
- 3- Bakiler, Yavuz Bülent, Üsküp'ten Kosova'ya.

Osmanlı'nın Rumeli Yâdigârı: Üsküp

*Vaktiyle öz vatanda bizimken, bugün niçin
Üsküp bizim değil? Bunu duydum için için.
Yahya Kemal Beyatlı*

Fatih Güldal

Üsküp'ü, Yıldırım Bayezid'in "Evlâd-ı fâtihân"a emanet ettiği bir yâdigâr olarak gören şair, "Kaybolan Şehir"de, orasının "Firûze renkli kubbeleriyle" tamamen bize ait bir mekân olduğunu vurgular. Şehrin Balkan Savaşlarıyla kaybedilmesi ise şairin üzerinde telafisi mümkün olmayan tesirler bırakır.

Rumeli, Osmanlı Devleti'nin genel anlamda Avrupa'daki topraklarına verilen ad olup, her ne kadar elimizden kayıp gitmişse de bu coğrafya, halkımızın hafızasından hiçbir zaman silinmemiştir. Yüzlerce yıldır imar ve inşa ettiği, aldığı daha da fazlasını bölgeyi medeniyetinin merkezi hâline getirmek için harcayan Osmanlılar, fütuhatin istikametini bu yönde belirlemiş ve "ayak basmadığım yer darülislam değildir" zihniyetiyle hareket etmiştir. Rumeli topraklarına imza gibi atılan tarihi eserler ise tüm tahribata rağmen hâlâ bu büyük uygarlığın bölgedeki izlerini yansıtmaktadır.

Hiç şüphesiz Rumeli'nin en önemli bölgelerinden biri beş yüz yıldan fazla bir Osmanlı şehri olarak kalan, payitaht İstanbul'dan dahi önce fethe edilen Üsküp'tür. Bugün Makedonya Cumhuriyeti'nin başkenti olan bu güzel şehrin adı bir İllir kabilesinin yerleştiği Skupi'den gelmekte olup asıl kent merkezi şimdikinden üç kilometre kuzeybatı'da antik bir sahada kurulmuştur. Meydana gelen büyük bir deprem şehrin bugünkü yerine yeniden inşasına neden olmuştur. Şehir Slavların, Bizans Devleti'nin ve Sırpların elinde bulunduktan sonra Sultan I. Murad'ın Sırp ordusunu perişan ettiği 1389 yılındaki Kosova

Savaşı'nı müteakiben Osmanlı topraklarına katılmıştır. Rivayetler muhtelif olsa da en çok itibar edilen görüşe göre 1392 yılında şehir, Paşa Yiğit Bey tarafından Osmanlı hâkimiyetine alınmıştır. Kısa sürede Anadolu'dan özellikle Menemen Ovası'ndan ve Kırım Türklerinden birçok insan bölgeye yerleştirilmiş, böylece Üsküp çok kısa sürede bir Türk-İslam beldesi olmuştur. Bosna ve Sırbistan'ın fethine kadar uç şehirlerinin merkezi olarak anılan Üsküp, fethinden elden çıkışına kadar Türkler tarafından âdeta bir dantel gibi yüzlerce tarihi eserle süslenmiştir. Meşhur seyyahımız Evliya Çelebi'ye göre XVII. yüzyılda Üsküp'te 45'inde Cuma namazı kılınmak üzere 120 mescid, 2 medrese, 9 darülkurra, 70 mektep, 20 tekke, 110 çeşme, 7 kervansaray, 2150 dükkanlık bir çarşı, bir bedesten ve 14 gözlü bir Taşköprü bu-

Osmanlı'nın Rumeli'de yükselttiği uzun minareler Üsküp semalarını yeniden süslemelidir. Şehrin en güzel camilerinden biri olup yıkılan ve bugün üzerinde eğlencelerin tertip edildiği Burmalı Camii ihya edileceği günü beklemektedir.

lunmaktaydı. Bir senelik olayları topluca göstermek üzere hazırlanmış, bölgenin tarihi, coğrafyası, idari yapısı, kurumları, şahıs biyografileri, ekonomisi, eğitimi, kültürel hayatı gibi birçok konuda bilgi vermekte olan salnamelerde de Üsküp'le ilgili ayrıntılı bilgiler bulmak mümkündür. Buna göre 1314 (1896) tarihli Kosova Salnamesine göre şehirde 49 cami, 8 medrese, 17 mektep, 44 han, 4 hamam, 19 türbe, 32 çeşme ve 1 saat kulesi bulunmaktaydı.

Bölgenin fethiyle, evlad-ı fatihan olarak adlandırılan ve Üsküp'ün Türkleşip İslamlaşması için gönderilen Türkler, devletin istimal politikası gereğince şehri bir Türk-İslam beldesine çevirmekte gecikmediler. Üsküp doğumlu, modern Türk şiirinin kurucusu kabul edilen merhum şairimiz Yahya Kemal Beyatlı yazdığı şiirlerle bu şehri Türk insanının zihnine bir daha çıkmamacasına kazımıştır. "Kaybolan Şehir" adlı şiirinde "Bursa'nın Şar Dağı'nda devamı olan Üsküp", mısrayla bölgenin her karışına Osmanlı-Türk ruhunun nasıl da sinmiş olduğunu anlatır. Ona göre şehir "Rumeli'de Türklüğün tekâsüf ettiği bir yerdir. Üsküp o kadar Türk'tür ki, her taşında milletimizin ruhu şekillenmiştir." Üsküp'ü, Yıldırım Bayezid'in "Evlâd-ı fâti'hân'a emanet ettiği bir yâdigâr olarak gören şair, "Kaybolan Şehir"de, orasının

"Firûze renkli kubbeleriyle" tamamen bize ait bir mekân olduğunu vurgular. Şehrin Balkan Savaşlarıyla kaybedilmesi ise şairin üzerinde telafisi mümkün olmayan tesirler bırakır. Doğduğu, çocukluk hatıralarının geçtiği en önemlisi annesinin mezarının bulunduğu şehir artık ağır elindedir. Bu tarihten sonra kendisini hep bir muhacir olarak gören Beyatlı yazdığı "Akıncı", "Ufuklar" ve "Mohaç türküsü" gibi şiirlerinde kendisinin ve Türk insanının bölgeye olan bitmez tükenmez hasretini dillendirir.

Gerçekten de bölge dünyanın en çok savaş gören coğrafyalarından biridir. 93 Harbi olarak adlandırılan Osmanlı- Rus Savaşı, iki Balkan savaşı, iki dünya savaşı bölgenin etnik yapısında büyük değişimlere neden olmuştur. Bir zamanlar özbeöz Osmanlı olan şehirdeki Türk-İslam nüfusu giderek azalmıştır. Bu sürecin yarattığı tahribat Üsküp'ün Balkan Savaşlarının ardından elimizden çıkmasıyla zirveye ulaşmıştır. 520 yıllık hayal sona (mı) ermiştir. Binlerce Türk göç yollarında, çoğu Anadolu'ya gelemeyen toprağa düşmüştür. Bazen bir Sırp'ın bazen bir Bulgar'ın süngüsüyle soy kırıma maruz kalmışlardır. Acımasız kış şartları da perişan eder muhacirleri. Biraz şanslı olanlar kendilerini can havliyle atarlar Anadolu topraklarına, payitaht İstanbul'a. Kalanlar için ise hayat bazen daha zordur. Yıllarca sahibi oldukları topraklarda azınlık konumuna düşerler. Osmanlı'nın hep geri geleceğini, kendilerini bir şekilde bu zilletten kurtaracağını düşerler. Ne var ki Devlet-i Aliyye'nin derdi büyüktür. Başkent dahi tehlike-

dedir. Üsküp artık muhayyilelerde kalan bir belde olmuştur.

Balkan Savaşı'ndan sonra Sırpların işgaline uğrayan Üsküp, kısa süreli bir Bulgar idaresi ardından II. Dünya Savaşı'nı takip eden yıllarda yeni bir siyasi yapıya tabii olmuştur. Yugoslavya Sosyalist Cumhuriyeti içerisinde oluşturulan altı cumhuriyetten biri olan Makedonya Cumhuriyeti'nin merkezi hâline gelir. Komünist bloğun yıkılmaya başladığı 1991 yılında ise Yugoslavya Cumhuriyeti dağılır ve Makedonlar bağımsızlıklarını ilan ederler. Üsküp geçmişinde olduğu gibi bir merkez olarak yeni cumhuriyetin başkentliğini üstlenmiştir.

Şehrin elden çıkışından son yıllara kadar Üsküp, Türk insanının zihninde ötelenir. Aslında bu durum sadece Üsküp için değil tüm kaybedilen Osmanlı coğrafyası için de söylenebilir. Daha sonraki dönemde de hâlâ soydaşlarımız ve dindaşlarımızın ikametgahı olan, her yana izlerimizi bıraktığımız bu topraklarla bağlantımızı koparmaya çalışmışız. Bugün binlerce Üsküplü bir yanlarını oralarda bırakarak İstanbul'un birçok yerinde ikamet etmektedir. Üsküp, mahalle ve sokak adlarında hâlâ yaşamaktadır. Bu hafıza kaybı 1980'lerden sonra ise bu topraklarda yaşayan soydaş ve dindaşlarımızla olan ilişkilerimiz yeni bir ivme kazanmıştır. Türk insanı bir dönem fetih çocukları olarak Rumeli'ye götürdüğü soydaşlarıyla daha yakın temaslar kurmaya başlar. Büyük sıkıntının yaşandığı Bosna ve Kosova Savaşlarında soydaşlarına yardımlar götürür. Özellikle ikibinli yıllarda Türkiye bölgeyle ciddi olarak ilgilenmeye başlar. En se-

vindirici olanı ise unutulmuş tarihi mirasımızın yeniden hatırlanmasıdır. Başta TİKA'nın (Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi) restorasyonuna katıldığı Mustafa Paşa Camii, Bursa Osmangazi Belediyesi tarafından ihya edilen Hatuncuk Camii ve Üsküp'ün Osmanlılar tarafından yapılan en gösterişli eseri, şehri ikiye ayıran Vardar Nehri üzerine bütün azametiyle oturmuş Taşköprü'nün tamirine Türk Devleti'nin yaptığı katkı, bölgeyle uzun yıllardır kopmuş bağlarımızın yeniden kurulmasına örnek olarak gösterilebilir. Elbette ki, daha yapacak çok iş var. Osmanlı'nın Rumeli'de yükselttiği uzun minareler Üsküp semalarını yeniden süslemelidir. Şehrin en güzel camilerinden biri olup yıkılan ve bugün üzerinde eğlencelerin tertip edildiği Burmalı Camii ihya edileceği günü beklemektedir. Hepsinden önemlisi Osmanlı fütuhatının bölgedeki en önemli temsilcileri olan ve evlad-ı fatihan olarak adlandırdığımız, Anadolu'nun çeşitli bölgelerinden alınarak bilmedikleri ama vatan kabul ettikleri Rumeli'ye yerleştirilen insanlarımız Türkiye'den ilgi ve alaka beklemektedir. Yahya Kemal'in dediği gibi "Türkler, bir deniz gibi Balkanlardan çekilmiş, lakin tuzunu bırakmış, bütün o topraklar Türklük kokuyor."

Bütün bunlar göz önünde bulundurulduğunda bir coğrafyanın yaşayabileceği tüm olumsuzlukları tecrübe eden Üsküplü Müslümanların ve Balkanların hafızamıza kazdığı hatıralar olan tarihi eserlerin var olma mücadelesini vermeye devam etmesini Osmanlı medeniyet tasavvurunun bir izdüşümü olarak düşünmek doğru olacaktır.

Diyanet İşleri Başkanlığınca Makedonya'ya Götürülen Hizmetler

Kemal Hakkı Kılıç
DİB Avrasya Ülkeleri Şubesi Müdürü

Tarihî ve kültürel bağlarla bağlı bulunduğumuz Makedonya ile ülkemizin ilişkileri son derece iyi ve güzel bir seyir izlemektedir. Buna paralel olarak da dinî kurumlar arasında verimli ve kalıcı işbirlikleri yürütülmektedir.

Büyük İskender'in ülkesi olan bugünkü dost, küçük ve şirin Makedonya Cumhuriyeti; 1371-1912 yılları arasında Osmanlı hakimiyetinde, 1946-1991 tarihleri arasında da Yugoslavya Federal Cumhuriyeti içinde yer almış, Başkenti Üsküp olan ve 17 Eylül 1991 tarihinde Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'nden ayrılarak bağımsızlığını ilan eden Makedonya, 25.713 km² yüzölçümü, 2.055.915 (2007 tahmini) nüfusuyla ve ülkemizle var olan sıkı tarihi bağlarıyla ilişkisi bulunan bir balkan ülkesidir.

Resmi dil Makedonca olup, ülkede Arnavutça, Türkçe, Sırpça, Boşnakça, Ulahça, Romca da konuşulmaktadır. Önemli şe-

hirleri: Kumanova (104.344), Manastır (87.652), Pirlepe (74.065), Kalkandelen (70.841), Köprülü (71.607), Ohri (54.839), Gostivar (49.657), İştip (48098) ve Ustrumca (45.213)'dir. Okuryazar oranı % 99'dur.

Etnik Durum: Makedon 1.297.981 (% 64.18), Arnavut 509.083 (% 25.17), Türk 77.959 (% 3.85), Rom 53.879 (% 2.66) ve diğerleri 83.581 (% 4.14).

Dinî Durum: Ortodoks % 65, Müslüman % 29, Katolik % 4, diğer % 2. Bazı Müslüman kaynaklara göre ise Müslümanlar % 45'tir.

Yerel Dini Yapılanma: 16 Kasım 2001 senesinde kabul edilen

anayasanın 19. maddesiyle; Makedon Ortodoks Kilisesi, İslam Dini Birliği, Katolik Kilisesi ve Yahudi Birliği gibi dini birliklerin eşit olduğu belirtilmiştir.

Makedonya'nın bağımsızlığa kavuşmasından önce Saraybosna (Bosna-Hersek)'ya bağlı olan Makedonya İslam Dini Birliği, 1994 yılında ülkenin tam bağımsızlığa kavuşmasından sonra ilk başkanını seçmiş ve o tarihten 2002 yılına kadar İslam Dini Birliği'nin Başkanlığını Süleyman Efendi Recebi yürütmüştür. 2002 yılından 2005 yılına kadar Başkanlığı Hafız Arif Efendi Emini kısa bir süre de bu görevi Bahri Aliu üstlenmiştir. Daha sonra yapılan seçimde Süleyman Efendi Recebi yeniden başkanlığa seçilmiş olup hâlen bu görevi yürütmektedir. İslam Dini Birliği'nin, kendine özgü bir tüzüğü vardır ve din işleri, vakıf, sosyal işler ve dini okullarla ilgili iş ve işlemler bu tüzüğe göre yürütülmektedir.

İslam Dini Birliği'nin Yapısı: Cemaat Heyeti, Cemaat Meclisi, ülkede ve ülke dışında Müftülük, Müftülük Meclisi, İslam Birliği Riyaseti, Reisu'l-Ulema, İslam Birliği Meclisi ve Yüksek Yasama Heyeti (m. 23).

İslam Dini Birliği'nin Kurumları: Vakıflar Müdürlüğü, liseler-medreseler, İslami ilimler fakülteleri, bilimsel-araştırma merkezleri, İslami enstitüler, kütüphaneler, müzeler, arşivler, hanlar-hamamlar, haber ve yayın merkezleri, ticari üretim, hizmet ve mali şirketler, hayır ve sağlık örgütleri ve profesyonel derneklerdir (m.24).

İslam Dini Birliği'ne bağlı 13 (Üsküp, Kalkandelen, Gostivar, Kumanova, Debre, Kırçova, Ma-

nastır, Resne, İştıp, Köprülü, Ohri, Pirlepe ve Sturga) müftülük, 590 cami, 10 tekke, 750 imam, imam-hatip ve vaiz (toplam 1400 personel) bulunmaktadır.

Götürülen Hizmetler

1. Din Hizmetleri

Makedonya'da Din Hizmetleri Müşavirliği 1998 tarihinde kurulmuş, ilk Din Hizmetleri Müşaviri Mehmet Zeki Arslan 30/04/1999 tarihinden itibaren dört ay süreyle bu görevi yürütmüştür. Daha sonra Dr. Durak Puzmaz (Haseki Eğitim Merkezi Müdürü iken) Din Hizmetleri Müşaviri olarak atanmış ve 14/12/1999-16/02/2003 tarihleri arasında görev yapmıştır. Ahmet Durmuş, 29/06/2003 -04/07/ 2006 tarihleri arasında görev yapmış, Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı (şimdi üyesi) Dr. Muhlis Akar 06/04/2007-15/11/2007 tarihleri arasında bu görevi tedvirle yürütmüş, şimdiki Müşavir Bahaddin Bildik ise 21.01.2008 tarihin-

de göreve başlamış ve hâlen devam etmektedir.

Ramazın aylarında bugüne kadar toplam 41 din görevlisi Makedonya'ya gönderilmiş olup, Aralık 2004 tarihinde ilk defa daimi 3 din görevlisi gönderilmiş ve bugün itibariyle 7 din görevlisi bu ülkede görevlerine devam etmektedir.

2. Eğitim Hizmetleri

a- Başkanlığımıza Bağlı Kur'an Kurslarında Okutulan Öğrenciler

Başkanlığımıza bağlı Kur'an Kurslarında okutulmak amacıyla Makedonya'dan 1994 yılında 7, 1995 yılında 10, 1996 yılında 5, 1997 yılında 3, 2001-2002 eğitim öğretim yılında 2, 2002-2003 eğitim-öğretim yılında 5, 2003-2004 eğitim-öğretim yılında 2, 2004-2005 eğitim-öğretim yılında 3, 2005-2006 eğitim-öğretim yılında 4, 2007-2008 eğitim-öğretim yılında 3 ve 2008-2009 eğitim-öğretim yılında ise 2, yaz Kur'an Kursu için

de 33 öğrenci Türkiye'ye getirilmiştir. Müracaat gelmesi hâlinde 2009-2010 eğitim-öğretim yılında da öğrenci getirilebilecektir.

b- İmam-Hatip Liselerinde Okutulan Öğrenciler

İmam-hatip liselerinde öğrenim görmek amacıyla 1995 yılında 6, 1996 yılında 10, 1997 yılında 1, 1998 yılında 1, 1999 yılında 3, 2000 yılında 2, 2001 yılında 21, 2002-2003 öğretim yılında 7, 2003-2004 öğretim yılında 26, 2004-2005 eğitim-öğretim yılında 18, 2005-2006 eğitim-öğretim yılında 11, 2006-2007 eğitim-öğretim yılında 10, 2007-2008 eğitim-öğretim yılında 3 ve 2008-2009 eğitim-öğretim yılında ise 7 öğrenci Türkiye'ye getirilmiştir. 2009-2010 eğitim-öğretim yılında ise 1 öğrencinin getirilmesi planlanmıştır.

c- İlahiyat Fakültelerinde Okutulan Öğrenciler

İlahiyat fakültelerinde öğrenim görmek amacıyla 1996 yılında 10, 2001 yılında 10, 2002-2003 yılında 10, 2003-2004 öğretim

yılında 7, 2004-2005 eğitim-öğretim yılında 21 ve yüksek lisans için 1, doktora için 1 öğrenci Türkiye'ye getirilmiş olup, 2005-2006 eğitim-öğretim döneminde 10 lisans ve 1 yüksek lisans, 2006-2007 eğitim-öğretim döneminde 3 lisans ve 3 yüksek lisans, 2007-2008 eğitim-öğretim döneminde 3 lisans ve 1 doktora, 2008-2009 eğitim-öğretim döneminde ise 7 lisans ve 1 yüksek lisans öğrencisi ülkemize getirilmiştir. 2009-2010 eğitim-öğretim döneminde de 11 lisans ve 5 yüksek lisans öğrencisinin getirilmesi planlanmıştır.

d- Tömer'de Türkçe Öğrenimi Gören Öğrenciler

Türkiye'de ilahiyat öğrenimi görmek amacıyla gelen öğrencilerden Türkçe bilmeyen öğrenciler için 1995 yılında 10, 1996 yılında 12 öğrencinin Tömer Türkçe kursu ücretleri karşılanmıştır.

Eğitim ve kurs amacıyla Türkiye'ye getirilen öğrenci ve kursiyerlerin tüm masrafları Başkanlığımızca karşılanmaktadır.

e- Öğrenci Bursları

Türkiye'de okuyan Makedonya uyruklu öğrencilerden 1991 yılında 33, 1992 yılında 35, 1993 yılında 49, 1994 yılında 55, 1995 yılında 47, 1996 yılında 76, 1997 yılında 51, 1998 yılında 37, 1999 yılında 31 öğrenciye burs verilmiştir.

3. Aynı – Nakdi Yardımlar

Üsküp Din Hizmetleri Müşavirliği ve Makedonya İslam Birliği Başkanlığına çeşitli dinî, sosyal ve kültürel hizmetler için maddi destekle Resne Müftülüğü için bir miktar katkı sağlanmış olup, ayrıca Makedonya'dan hacca giden soydaş ve dindaşlarımızın aşları Başkanlığımızca temin edilmiş ve soydaşlarımızın THY ile uçuşlarına yardımcı olunmuştur.

Bunların dışında Fazıl Ahmet Paşa Camii ve Hamza Bey camilerinin tamiratlarına, Üsküp'te inşa edilen İslami Bilimler Fakültesi Camii inşaatına maddi destek sağlanmış, Üsküp'teki Mustafa Paşa Camii'nin restorasyonu ile ilgili çalışmalara bir miktar katkı yapılmış olup, restorasyonu Tika Başkanlığınca gerçekleştirilmektedir. Tarihi Dükkanlık Camii'nin yeniden inşası Başkanlığımızca gerçekleştirilmiş ve 04 Mayıs 2007 tarihinde ibadete açılmıştır. Ayrıca İdrisova Köyü Camii, Radoviç Kasabası Bülbül Camii'nin tamamlanması için de maddi destek verilmiştir. Radanya köyünde bulunan Tarihi Caminin yeniden inşası mümkün olmadığı takdirde uygun bir mekanda yeni bir cami Tika Başkanlığı ile birlikte inşa edilerek soydaşlarımızın istifadesine sunulacaktır.

4. Yayın Hizmetleri

Başkanlığımızca Makedonya'ya

1994-2002 tarihleri arasında 56.400 ve 2003-2009 tarihleri arasında da 48.745 adet çeşitli dini yayın ile 2003 yılında 1.500, 2004 yılında 2.000, 2005 yılında 3.000, 2006 yılında 2.500, 2007 yılında 2.500, 2008 yılında 3.000 ve 2009 yılında da 5.000 adet Diyanet Takvimi gönderilmiştir.

5. Vekalet Yoluyla Kurban Hizmetleri

Etleri ve yan ürünleri ihtiyaç sahiplerine dağıtılmak üzere 2000 senesinde 100, 2001 senesinde 100, 2002 senesinde 49, 2003 senesinde 49, 2004 senesinde 56, 2005 senesinde 56, 2006 senesinde 56, 2007 senesinde 112 ve 2008 senesinde 50 adet olmak üzere toplam 628 adet Vekalet Yoluyla Kurban kestirilmiştir.

6. Gelen-Giden Heyetler

Ülkeler arası karşılıklı ziyaretler gerçekleştirilmekte olup, Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Ali Bardakoğlu, bu ülkeye 25-27 Ocak 2006 tarihlerinde resmi bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Avrasya İslam Şûrası Teşkilatı Başkan Yardımcısı olan Hafız Arif Efendi Emîni, görüşmelerde bulunmak üzere Başkan Bardakoğlu'nun davetlisi olarak 21-25 Şubat 2005 tarihlerinde ülkemize gelmiştir. Makedonya Tarihi ve Kültürel Eserler Koruma Kurumu Genel Müdürü Behicüddin Şehabi de 13 Temmuz 2005 ve 16 Şubat 2009 tarihleri arasında ülkemize gelerek Başkanlığımızda görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Kardeş Şehir Projesi Kapsamında; Balıkesir ile Üsküp, Burdur ile Ohri, Bilecik ile Köprülü eşleştirilmiş ve bu illerimizin müftülükleri de kardeş müftülüklerin

uygun görülen ihtiyaçlarını imkanlar ölçüsünde karşılamışlar ve ziyaretlerde bulunmuşlardır. Manastır, Kalkandelen, Radoviç, Gostivar, Kumanova ve Pirlape ile eşleştirilen diğer müftülüklerimiz de imkanlar ölçüsünde kardeş müftülüklere yardımcı olmaya çalışmaktadır.

Kutlu Doğum Haftası münasebetiyle her yıl görelilerimizce bu ülkede konferanslar verilmiş, bu cümleden olmak üzere Avrasya Ülkeleri Şubesi Müdürü K. Hakkı Kılıç 2004, İstanbul Müftüsü Prof. Dr. Mustafa Çağrırcı 2007 ve Pendik Eğitim Merkezi Öğretmeni Dr. Durak Pusmaz 2009 senesinde bu ülkede konferanslar vermiştir.

05-09 2005 tarihlerinde İstanbul'da düzenlenen VI. Avrasya İslam Şûrası Teşkilatı Toplantısı'na; Hafız Arif Efendi Emîni, Dr. Metin İzzeti, Dr. İsmail Bardi ve Din Hizmetleri Müşaviri Ahmet Durmuş katılmış olup, 12-15 Mayıs 2009 tarihleri arasında yine İstanbul'da düzenlenen VII. Avrasya İslam Şû-

rası Toplantısı'na Makedonya İslam Birliği Başkanı Süleyman Efendi Recebi ve Sekreteri Nizam Reşid katılmıştır.

Tarihi ve kültürel bağlarla bağlı bulunduğumuz Makedonya ile ülkemizin ilişkileri son derece iyi ve güzel bir seyir izlemektedir. Buna paralel olarak da dinî kurumlar arasında da verimli ve kalıcı işbirlikleri yürütülmektedir.

Tarihin derinliklerinden gelen bu sağlam dostluğun, Makedonya ve ülkemiz arasında hergün düzenlenen 6-7 karşılıklı otobüs seferleriyle daha da pekişeceğine ve iki ülke halkının daha kalıcı ve samimi münasebetler geliştireceğine inanıyorum.

Başkanlık olarak, Balkanların şirin ve dost ülkesi Makedonya ile ülkemizin dostluğunun gelecekte de daha büyük gelişmeler kaydederek sürmesini, ülkede asırlardır birlikte yaşayan Makedon, Arnavut, Türk ve diğer etnik unsurların birlikteliklerinin barış ve huzur içinde devam etmesini diliyoruz.

Yıldırım Ağanoğlu ile Makedonya ve Üsküp Üzerine...

Fatih Güldal

Türkler ve Müslümanlar çoğunlukla ilk üç şehirde yaşamakla beraber Makedonya'nın diğer şehirlerine de dağılmış durumdadır. Türkler daha çok Gostivar ve Üsküp'te ikamet ediyorlar.

Sayın Ağanoğlu, dergimiz bu sayısında Makedonya üzerine bir dosya hazırladı. Siz de bölgeyi yakından tanıyorsunuz. Makedonya ile ilgili bize kısa bilgi verebilir misiniz?

Makedonya, Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyetler Birliği'nin dağılması ile 1992 yılında bağımsızlığını kazanmış küçük bir ülkedir. Yaklaşık nüfusu 2 milyon 200 bindir. Bu nüfusun yaklaşık yüzde 45-50'sinin Müslüman olduğunu orada yaşayan Müslümanlar iddia ediyorlar. Bu Müslüman topluluğun çoğunluğu Arnavut olup, ikinci sırada Türkler, üçüncü sırada ken-

dilerine Torbeş diyenler ve Boşnak azınlıklar gelmektedir. Dolayısıyla Müslümanları dört başlık altında değerlendirebiliriz. Resmî sayımlar ise biraz farklı. Buna göre nüfusun % 65'ini Ortodoks Makedonlar, % 25'ini Arnavutlar, % 4 kadarını da Türkler oluşturmaktadır. Kalan diğer yüzdelik kısım içinde ise Sırplar, Çingeneleler, Ulahlar gibi küçük azınlıklar var. Makedonya bir dinler ve milletler halitası (karışımı) olarak nitelendirilebilir.

Ülke coğrafya olarak tam Balkanların kalbinde yer alıyor. Başkenti Üsküp. Ekonomisi şu anda kötü olup, dışa bağım-

lı bir durum arz ediyor. Ülkenin en önemli hedeflerinden biri AB üyesi olabilmek.

Peki Hocam, ülkenin Türk-İslam nüfusu hangi şehirlerde daha yoğunlukta bulunuyor?

İslam nüfusu öncelikle Başkent Üsküp'te yoğunlaşmış olup, bundan sonra ikinci kalabalık şehir Kalkandelen'dir ve Makedonlar tarafından Tetova adıyla adlandırılır. Aslında yeri gelmişken buna değinmek lazım. Burada şehirlerin isimleri de etnik gruplar tarafından farklı farklı telaffuz ediliyor. Örneğin Türklerin Üsküp adını verdiği şehir, Arnavutlar Şukupi, Makedonlar Skopje diyor. Bu durum Balkanlardaki yer isimlerinin araştırmacılar için problem hâline gelmesine güzel bir örnektir. Müslüman nüfusun yerleşimine devam edecek olursak Gostivar şehrini, üçüncü sırada nitelendirebilirim. Aslında aşağı yukarı bütün Makedon şehirlerinde Müslümanlar yaşıyor. Manastır, Struga, İştıp'i bunlara örnek verebiliriz. Nitekim Sebahattin Zaim rahmet-

Makedonya'nın, özellikle son 10-15 yılda kurulan bütün hükümetlerinde aşağı yukarı bir Türk bakan görev almıştı. Türkiye'nin bölgeye yönelik verdiği desteğin bu durum üzerinde çok büyük etkisi olduğunu söylemeliyiz.

li, İştıplıydı meselâ. Yine sayıları az da olsa Köprülü'yü de buna dahil edebiliriz. Kısacası Türkler ve Müslümanlar çoğunlukla ilk üç şehirde yaşamakla beraber Makedonya'nın diğer şehirlerine de dağılmış durumdadır. Türkler daha çok Gostivar ve Üsküp'te ikamet ediyorlar. Bir de Güneydoğu Makedonya'da Yörük köyleri var. Onlar, Anadolu'nun Toroslarındaki Yörüklerle aynı giysi, aynı konuşma tarzına sahipler. Ancak Türk nüfusunun en büyük problemi kimi yerde beş hane, kimi yerde elli hane olmak gibi dağınık bir hâlde olması. Zira dağınık yaşamaları onların siyasi hayatta temsilini engelliyor.

İslam toplumunun burada-

ki en büyük sorunları nelerdir?

Müslüman unsura karşı bir takım demokratik hakların kullanılması engellense de, bazı baskılar olsa da "asimilasyon" diyebileceğimiz türde bir politika en azından günümüzde yok. Fakat geçmişte, 1912'de Balkanlar'dan Osmanlı'nın çekilmesiyle birlikte bütün Müslüman unsura Türk, Boşnak, Arnavut ayrımı yapılmadan uygulanan sistematik bir soykırımdan bahsedebiliriz. Yer isimleri konusunda ise, özel bir uygulamadan bahsedemeyiz. Türkler oralari fethetmeden önce de kendi dillerindeydi yer isimleri. Hatta Roma döneminde de başka isimleri vardı bölgenin. Daha sonra Slavların VI-VII. yy'da bölgeye gelmesiyle yer isimlerinin birçoğu Slavca oldu. Ama kökenleri bölgedeki yerel halk olan, İllirlere dayanan Arnavut kardeşlerimiz tabii ki yer isimlerini kendi dillerine, kendi ağız özelliklerine göre söyleyeceklerdir. Zaten isimler genel olarak birbirinin benzeridir. Yukarda Üsküp örneğinden bahsetmiştik. Ancak birbiriyle hiç alakası olmayan yer adları da var. Meselâ Türklerin Kalkandelen dedikleri şehre, Arnavutlar Tetova, Makedonlar Tetovo diyor. Bir de yine Manastır örneğini verebiliriz. Osmanlı'da vilayet merkezi olan bu şehir şimdilerde Makedonya'nın bir sınır kasabası. Oraya da Bitola diyorlar. Netice itibarıyla günümüzde baskılar olabilir, bir takım hak ve özgürlüklerin kullanılmasında sorunlar olabilir, ama bir asimilasyondan bahsetmek mümkün değildir.

Peki, Türk nüfusu orda ortak bir duruş sergileme, birlikte hareket edebilme kabiliyetini göstermiş midir?

Türkler % 4 nüfus oranına sahipler, bu yaklaşık olarak 75 binle 90 bin arasında bir rakama tekabül ediyor. Ayrıca Torbeşler de kendilerini Türk kabul ediyor. Türklerin iddiasına göre, (Torbeşler de dahil edilirse) nüfusları 150 bin civarındadır. Ama bu rakam resmi nüfus sayımlarında görülmüyor. Şimdi burada kritik bir nokta var, ondan bahsetmeden geçmek istemiyorum. % 5'ten yukarı orana sahip olanlar azınlık kabul edilmiyor, halk kabul ediliyor. Hâlihazırda Türkler de % 4 ile azınlıkta kalıyor. Yoğun göçler dikkate alındığında bu durum daha iyi anlaşılır.

Hemen yeri gelmişken onu da konuşalım. Bölge birçok savaşa sahne olmuş bir coğrafya. Özellikle 93 Harbi, iki Balkan Savaşı, iki Dünya Savaşı, sonra Sırplarla yaşanan bir takım sorunlar... Bütün bu problemler göz önünde bulundurulduğunda 500 yıl bölgede yaşamış olan fakat bugün azınlık konumunda düşmüş bulunan Üsküp'teki Türk nüfusunun bu olaylardan nasıl etkilendiğine de kısaca değinebilir miyiz?

Türkler, özellikle 1992 yılında Makedonya kurulduğunda üç kurucu halktan biriydi. Makedon, Arnavut ve Türk halkı olarak geçiyordu. Daha sonra gün geçtikçe bu halk azaldı, göçlerin de bunda rolü büyük. Göçlerin tarihçesine bakacak olursak; 1680-1690'lı yıllardaki Osmanlı

Avusturya savaşlarında Avusturya orduları ilk defa Macaristan tarafındaki bölgelerden, Bosna üzerinden Makedonya'ya kadar ilerleyebildiler ve Üsküp'ü aldılar. Oradaki Osmanlı birliklerinin geri çekilmesinin ardından şehir Avusturyalı general tarafından veba tehlikesi öne sürülerek yakıldı. İzlerini bugün dahi özellikle tarih eserlerde gördüğümüz bu durumdan sonra ilk olarak İstanbul'a doğru göçler başladı. İlk göçlerden sonra şehir de önemini kaybetti, ta 1878'lerde Rumeli Demir Yollarının devreye girmesine kadar. Demiryollarıyla birlikte Üsküp tekrar önemli bir ticari bir merkez hâline geldi. Fakat 1878 Osmanlı-Rus Harbinde, Üsküp askeri işgal altında kalmaya da çok yoğun bir göç akımıyla karşı karşıya kaldı. Kaybedilen topraklar Sırbistan, Karadağ ya da diğer bölgelerden gelen muhacirler Üsküp'e yerleştirildi. Aradan 30-40 sene geçmeden Balkan savaşlarıyla bölge elimizden çıkınca, bu muhacirlere, tekrar yol göründü. Bu göçler esnasında bütün Rumeli'den –sadece Makedonya için bu sayıyı vermek güç- yaklaşık 400 bin civarında insanın göç ettiğini, 650 bin civarında insanın ise yollarda hastalıktan, katliamlardan ya da kaldıkları şehirde mezalimden dolayı öldüğünü görüyoruz. Bu sayı tüm Rumeli Müslüman nüfusunun %17'sine tekabül etmektedir. Yine bir istatistik olarak Amerikalı tarihçi Justin McCarthy'nin araştırması ile tüm Osmanlı nüfusu düşünüldüğünde 1820'den 1920'lere kadarki yüz yıllık bir dönemde % 20 sivil nüfusun eksildiğini, katledildiğini

söylersek olayın ciddiyetini daha iyi anlayabiliriz.

Bununla birlikte Avrupalıların bu durumu görmezden geldiklerine şahit oluyoruz. Cumhuriyet döneminde de II. Dünya Savaşı'na kadar 100 bin kadar soydaşımızın Yugoslavya'dan göç ettiğini biliyoruz. Ondan sonra da 1953'ten 1970'li yıllara kadar 200 bin civarında insanımızın Yugoslavya'dan göç ettiğini söyleyebiliriz. Fakat hâlen günümüzde bir hane, beş hane olmak üzere göçler kesilmeden devam etmektedir. Nüfusta azalma bir takım hakların ortadan kalkmasıyla sonuçlanıyor.

Türkler şu anda Makedonya Parlamentosu'nda Türk Demokrat Partisi'nden (TDP) milletvekili olarak temsil ediliyorlar. Hatta bir Türk bakan da hükümet koalisyonunda yer alıyor. Aslında Makedonya'nın, özellikle son 10-15 yılda kurulan bütün hükümetlerinde aşağı yukarı bir Türk bakan görev almıştı. Türkiye'nin bölgeye yönelik verdiği desteğin bu durum üzerinde çok büyük etkisi olduğunu söylemeliyiz. Bu da bizim için yeterli olmasa da sevindirici bir gelişme. Türklerin önündeki en büyük problem dağınık yaşamaları. Ülkedeki yaklaşık % 5 nüfus belli merkezlerde toplanmış olsa gerek belediye başkanı, gerek belediye meclis üyesi, gerekse milletvekili seçimlerinde yoğun olarak temsil kabiliyetine haiz olurlar. Fakat şu anda Makedonya'da geçen seçimde 2 belediye Türkler tarafından kazanıldı, bu seçimde ise bu sayı bire düştü. Bunun yanında, son günlerde sevindi-

rici bir gelişme olarak Gostivar belediye meclisinin aldığı bir kararla Türkçe'nin resmi dil olarak ilânını söyleyebiliriz.

2001'den sonra kurulan her hükümette Arnavutlar koalisyon ortağıdır. Yani Arnavutlar lehine birçok gelişmeden bahsedebiliriz. Şu anda sınırlarda, yollarda resmi dil Arnavutça hâline geldi. Eskiden böyle hakları yoktu. Yine radyo ve televizyonları çoğaldı. Yani 1992 ile 2001 arasında Arnavutların sorunları çoktu, keza Türklerin de. Ama 2001'den sonra özellikle Arnavutların sorunlarında azalma oldu.

Hocam biz Üsküp'ü biraz da Yahya Kemal'le tanıyoruz. Kendisi bilindiği gibi

Türk edebiyatının en önemli şairlerinden birisidir. Belki de Türk halkının özellikle Üsküp'le tanışmasına neden olan insandır. Onun bir şiirinde Üsküp'ün Şar Dağı'nda Bursa'nın devamı olduğunu söylemesi ilginç. Burada herhalde Üsküp'ün Anadolu şehirlerinden hem mimari hem kültürel anlamda çok farklılık arz etmediğini, Anadolu kentlerinin birçoğuna benzediğini söylüyor. Siz Üsküp'ü de çok yakından gören, tanıyan birisiniz. Gerçekten de Balkanların göbeğinde bir şehir Anadolu'ya benziyor mu?

Evet, çok benziyor. Vardar Nehri şehri ikiye ayırarak akar. Akış

istikametine göre sol tarafı kalenin, camilerin bulunduğu tarihi Üsküp'tür. Karşı taraf ise modern Üsküp'tür. Tarihi Üsküp'te gezinirken camiler, medreseler, hanlar, hamamlar görülür. Buralarda hâlâ Türkçe konuşan insanlar çok sayıdadır. Giyim tarzı itibarıyla da Türkler ve Arnavut kardeşlerimizin Anadolu'daki insanlardan çok ayrılmadığını görürüz. Köylerdeki evlerin ya da kültürel adetlerin, geleneklerin de birçok benzerlikler taşıdığını, hattâ aynı olduğunu söylemek mümkündür. Üsküp şehrinin tamamı Vodna Dağı'nın eteğinde kurulmuştur. Bursa da biliyorsunuz Uludağ'ın eteklerine kurulmuştur. Dolayısıyla iki şehir birbirine coğrafi açıdan da çok benziyor. Tabii ki 500 yıl bölge-

de hâkim olmamız şehrin iliklerine işlemiştir. Çok sayıda insanımız hâlen orda yaşıyor.

Hepimiz biliyoruz ki, bölgede yüzlerce tarihi eser var. Evliyâ Çelebi'nin XVII. yy'da sadece Üsküp şehrindeki tarihi eserlerimizi sayarken 100'ün üzerinde caminin olduğunu söylemesi çok ilginç. Bugün özelde Üsküp'te, genelde de Makedonya'da Osmanlı'dan kalan tarihi eserlerin durumu nedir? Hem sayısal olarak hem kullanış itibarıyla...

Balkanlardaki Osmanlı mimari eserleri arasında en iyi durumda olanlar eski Yugoslavya toprakları üzerinde olanlardır. Yunanistan'da çok sayıda yıkım ve ortadan kaldırma vardır. Bulgaristan aynı durumdadır. Arnavutluk en kötü durumda olan ülkelerden biridir bu açıdan. Bunların içinde iyi durumda olanlar gene Bosna-Hersek, -son savaşta önceki durum için konuşuyorum, çünkü çok yıkım yaşandı savaşta- Makedonya ve Kosova'da olan eserlerimizdir. Fakat Osmanlı'nın hâkim olduğu yıllarda 120 camisi olan Üsküp'te günümüzde 10-15 civarında tarihi caminin bulunduğunu söylersek bu bize, -ki, kalan rakam %10'dur- sistematik olarak eserlerin ortadan kaldırıldığını göstermektedir.

Diğerlerine göre en az sistematik olarak tahrip edilen eserler Yugoslavya topraklarındakilerdir. Ama özellikle Makedonya Müslümanlarının 1992'den sonra Meşihat (Türkiye'deki Diyanet İşleri Başkanlığının eşdeğeri)

aracılığıyla yaptığı çalışmalarıyla önemli eserler ihya edilmeye başlanmıştır. Meselâ 1963 depreminde yıkılan Dükâncık Camii, 2007'de restore edilerek açılmıştır. 1945'ten beri bir içki deposu olarak kullanılan Üsküp çarşısı içindeki Köse Kadı Camii, 1995 yılında ihya edilmiş, ibadete açılmıştır. Bunun yanında birçok köy camileri yapılmıştır. Her geçen gün ihya olunan camii sayısında artış vardır, ama bütün bu yapılar yeterli değildir.

En önemli eserlerden birisi, Üsküp'teki Fatih Sultan Mehmet döneminde yapıldığı ortaya konulan Taşköprü'dür. Köprü'nün iki sene Vardar sularının dibinde kalan mihrapnişini, (kitabenin bulunduğu kısım) -kitabesi II. Dünya Harbinde Bulgar işgalinde kırılıp atılmıştır- Türkiye Cumhuriyeti'nin de girişimleri sayesinde tekrar tamir edilerek yerine koydurulmuştur.

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın bölgedeki Müslüman Türkler'e yönelik faaliyetlerinden de kısaca bahsedebilir misiniz?

Türk Büyükelçiliği bünyesinde çalışan Din Hizmetleri Ataşemiz vardır. Onların büyük hizmetleri oluyor, gerek Din Hizmetleri Ataşemizin gerek Diyanet İşleri Başkanlığımızın özellikle Ramazan ayında gönderdikleri hocalarımızın oradaki Türk köylerinde ve Üsküp'teki şehir camilerinde verdikleri Türkçe vaazlar, Türkçe hutbeler insanlarımızın çok hoşuna gitmektedir. Çünkü buradan giden bir insanın bir selam götürmesi bile çok büyük sevinç vesilesidir onlar için. Bunun ya-

nında bölgedeki Kur'an kurslarındaki faaliyetler kardeşliğin artması yönündeki sonuçlarıyla takdire şayandır. Tek temennimiz bunun daha da artarak devam etmesidir.

Genelde Balkanlar'la ilgili Cumhuriyet tarihinden bugüne çok fazla akademik çalışmanın olmadığını görüyoruz. Sizin de bir dönem yönetim kurulunda bulunduğunuz bir dernek tarafından basılan Asım Bey'in bir Üsküp Tarihi var. Merhum Ekrem Hakkı Ayverdi'nin Balkanlardaki tarihi eserlerle ilgili bir çalışması var. Yine önemli sanat tarihçilerinden Semavi Eyice Hoca'nın bölgedeki eserleri sanat tarihi açısından değerlendiren birkaç makalesi var. Bunların dışında da çok fazla çalışma yapılmadığını görüyoruz. Bu eksikliğe çözüm niteliğinde yakın bir tarihte bir Üsküp kitabı yazdınız. Kamuoyunda da çok beğenilerek okundu. Niçin böyle bir kitap yazma gereği hissettiniz?

Benim annem Üsküplü, babam Bosna Sancak'tan. Ben İstanbul doğumlu olsam da benim kültür köklerim orda. Hâlâ akrabalarım orda. Orayı ihmal etmem mümkün değildi. Tabii ki tarih eğitimi almış olmam, hemen arkasından da Osmanlı Arşivi'nde çalışmış olmam sebebiyle Rumeli benim çalışmak zorunda olduğum bir konuydu. Yüksek lisans tezimi de Balkanlar'dan Türkiye'ye göçler üzerine yapmak benim boynumun borcuydu. Fakat bir de Üsküp kitabının içinde "anne

vatan Üsküp" diye sesleniyorum. Annemin anılarından başlıyorum, Üsküp ziyaretlerimi anlatıyorum. Bu manada bir hatıra kitabı. On- dan sonra Üsküp tarihini anlatıyorum ikinci bölümde. Bu manada baktığınızda da Üsküp tarihini anlatan bir tarih kitabı. Üçüncü bölümde Üsküp'ü seven, orayı merak eden insanların Üsküp'e gittikleri zaman hangi eserleri gezmeleri gerektiği, nerelerde yemek yemeleri gerektiği, nerelerde konaklayacakları, hangi tabii ve tarihi güzellikleri görmeleri lazım geldiği, orada yaşayan Türk ve Müslümanların basın kuruluşları, okulları, televizyonları hakkında bilgiler vermeye çalıştım. Bu noktadan baktığınız zaman da bir gezi kitabıdır. Dolaşısıyla Üsküp kitabı, sadece bir gezi kitabı değil, sadece bir hatıra kitabı değil, sadece bir tarih kitabı değildir.

Son yıllarda geliştirilen iyi iliş-

kilerle yıkılan kültürel köprü- ler tekrar kurulmaya başlandı. Şu anda Makedonya Türkiye'ye vize uygulamıyor, Türkiye de Makedonya'ya vize uygulamıyor. Uçakla gittiğiniz takdirde hiç vize almadan, pasaportla gidebiliyorsunuz.

Orada hiç akrabası olmayan Anadolu'daki insanlarımızın bile televizyonda oynayan Elveda Rumeli dizisiyle orda yaşayanların bizden insanlar olduklarını, ortak bir kültüre sahip olduğumuzu görmeleri, aynı kanı, aynı dini paylaştığımızı görmeleri çok mühim. Bizim de bu kitapla bir katkı de olsa ilişkilerin arttırılmasında katkımız olmuştur.

1997 yılında Üsküp'e giderken havaalanında bana "Nereye gidiyorsun?" dediğinde "Üsküp'e" cevabını vermişim. "Üsküp de neresi?" diyen polis memuru eminim ki, artık bugün o soruyu

sormayacaktır

Osmanlı'nın öncelikle Yıldırım Beyazıt döneminde Paşa Yiğit Bey tarafından 1392 yılında Üsküp'ü fethettiğini söylersek İstanbul'un fethinden 61 sene önce ezanlar Üsküp'ün semalarında yankılanmaktaydı. Bu da aslında bölgenin bizden bir parça olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

Bu arada İstanbul'un fethinden sonra Türkleştirilmesi için Üsküp'ten belli başlı ailelerin getirildiğini de söylemek istiyorum. İstanbul'da Unkapanı civarında hâlâ adında Üsküp ismini taşıyan cami vardır. Unkapanı'nda bir mahalleye yerleştirilmiştir Üsküplüler. Diğer bir Üsküp camii de Yerebatan Sarnıcı'nın karşısındaki Üsküplü İbrahim Ağa Camiidir. O da Üsküplü bir devlet görevlisinin yaptırdığı bir camiidir.

Vicdanımız bize nasıl davranmamız gerektiğini söyleyerek davranışlarımız üzerinde ahlakî bir kontrol mekanizması oluşturur. Ama ahlak hissimiz, istek veya tepkilerimizi yüksek bir 'iyi' ideali doğrultusunda sadece kontrol etmekle kalmaz, bizi aynı zamanda bir gayeye doğru harekete geçirir.

Ahlakın Nüvesi: Kendin İçin İsteddiğini Başkaları İçin de İste!

Ali Metin

Önemli olan, vicdanın emrettiği istikamette doğruyu ve iyiyi samimiyetle bulma cehdi içinde olmaktır. İnsan, bu cehdi gösterdiği nispette ahlaken temayüz eder. Bu cehdin özünde ahlakın şu en temel, en değişmez kaidesi yer alır: Kişi, kendisi için istediğini başkaları için de istemeli; kendisi için istemediğini başkaları için de istememelidir. Bu, vicdanın sesiyle nefsin isteklerini ayıran evrensel ölçüttür. Hz. Peygamber (s.a.s.), "Sizden biriniz, kendisi için istediğini din kardeşi için de istemedikçe gerçek anlamda iman etmiş olamaz" (Buhari, İman, 7) sözleriyle, söz konusu evrensel kaideye çok vuzuh bir şekilde işaret etmiştir.

Vicdanın evrensel ilkeleri bir nüve (tohum) hâlinde her insanın tabiatında vardır. Bu ölçütün evrensel olması, onun bu şekilde insanda doğuştan bulunuyor olmasından ileri gelir. İnsanlar, çocukluk dönemlerinde 'vicdanın sesi'ni duyabilecek bir ruh ve şuur olgunluğuna sahip değildir. İnsanın tabii gelişimi, vicdan dediğimiz o ahlaki nüveyi yavaş yavaş tebarüz ettirir. Bu ise ferdi olarak yaşanan bir süreç içerisinde gerçekleşir. Ancak ahlaki değerler, bir taraftan fitrat-taki söz konusu nüvenin olgunlaşma sürecini yaşamasıyla, öbür taraftan da bazı sosyal değerlerin (normların) fertlerin şuuruna nüfuz etmesiyle ortaya çıkar. Vic-

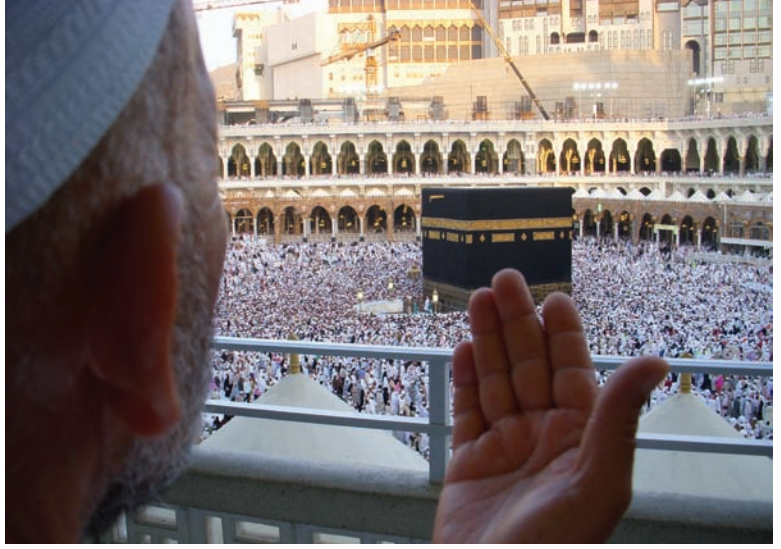
danın sesi, biri ferdi (fitri), öbürü sosyal olan iki güç kaynağı arasında şekillenir. İnsanlar, çocukluktan itibaren yaşadıkları sosyalleşme süreciyle toplumun geçerli olan ahlak değerlerini öğrenirler. Ancak toplumdaki geçerli ahlak değerlerinin, ahlaka ilişkin saymış olduğumuz evrensel ilkelerle ne kadar uyum içinde olduklarından emin olamayız. Sosyal ahlak, iyiyi olduğu kadar kötüyü de içinde barındırabilir. Ahlaki sapmalar ferdi olmaktan çıkıp, sosyal bir boyut ve derinlik kazanabilmektedir. Bilindiği gibi peygamberler tarihini okuduğumuzda, sosyal hâle gelen ahlak bozulmalarının örnekleriyle karşılaşırız. Bir çok kavim içine düştüğü ahlaki hastalıklar sebebiyle peygamberler tarafından ikaz edilmiş, iman etmeye ve güzel ahlak ile yaşama-ya davet edilmiştir.

Ahlak İnsanı Yüceltir

Şuurumuz olmasa vicdan diye bir 'iç ses'ten bahsedemeyiz. Çünkü vicdan, kişinin kendini ve dünyayı kavrayışının tabii bir görünümüdür, insanı mesuliyet duygusuyla karşı karşıya getiren vicdanın sesi, gerçekte kişinin akli gelişimine bağlı olarak yaşanan bir kavrayış sürecinin tezahürüdür. Şimdi bu kavrayış sürecinin mahiyeti üzerine düşünmeye çalışalım.

Bilindiği üzere, çocuklar küçük yaşlarda henüz akli melekelerin yeteri seviyede kullanabilir olmadıklarından, şahsi fayda ve menfaatlerinin ötesine adım atacak bir hareketi, bir iradeyi gösteremezler. Onlar, istek ve beklentileriyle şahsi ihtiyaçlarının emri altındadırlar;

hayatlarındaki çelişkinin farkında değillerdir. Aklın tekamül seviyesine bağlı olarak insanlar, bu çelişkiyi derece derece görmeye

Vicdanımız bize nasıl davranmamız gerektiğini söyleyerek davranışlarımız üzerinde ahlaki bir kontrol mekanizması oluşturur. Ama ahlak hissimiz, istek veya tepkilerimizi yüksek bir 'iyi' ideali doğrultusunda sadece kontrol etmekle kalmaz, bizi aynı zamanda bir gayeye doğru harekete geçirir.

başlarlar. Çelişki şudur: İnsan yiyip içmekte ve belli zevkleri yaşamaktadır, ancak onun bu yaşayış şekli hayvani bir yaşayıştan hiç farklı değildir. Üstelik insan, hayvani ihtiyaçlarını gidererek yaşadığı hazları ne yaparsa yapsın daimi kılamamakta, yaşadığı hazların hemen ardından manevi bir boşluk veya sıkıntı hissiyle acı çekmektedir. Bu acı, bizim aslında insan oluşumuzun hem göstergesi, hem de bir ispatıdır. Bu acı olmasa ahlaki şurun uyanması belki çok daha zor olacaktır. Ama işte, insan, ihtiras ve şehvetlerini tatmin ederek, yani geçici, 'mutlak doyum'a ulaşamayan hazlarla kalıcı ve sürekli mutluluğu yakalayamamaktadır. Öte taraftan insan, hayvanlardan farklı olarak bu yaşayışın ölümlü noktalanacağını gayet iyi bilir. Dolayısıyla, yaşadığı açmazların şuurundaki bir insan bu çelişkilerle baş etme mec-

buriyetiyle karşı karşıya gelir. Üstelik insan, yine hayvanlarda olmayan çok önemli bir şeye; yani hürriyete, yani iradeye sahiptir. Bu şuur, insanı manevi, içsel bir dünyanın eşiğine getirir, ona insan olmanın şartını işaret eder: Basit haz ve menfaatlerin üstüne çıkan bir iradeyi, bir şahsiyeti ortaya koymak; hayvani hayattan gerçek anlamda insani hayata doğru adım atmak! İnsanı seçkin ve şerefli bir varlık hâline getiren sır, işte bu ahlaki hakikat ve sırdır. İnsan, ahlaki varlığıyla, şuuruna vardığı çelişkiden kurtulma ümidini yakalar. Hayatını şahsi haz ve menfaatlerine indirgemek yerine, bütün insanlığa ait o maneviyat âleminin terkibi içerisine dâhil etmek ister. Hakiki ahlak duygusu, işte böyle bir şurudan doğar.

Gaye Nefsi Öldürmek Değil Terbiye Etmektir

Ancak insanlar şahsi fayda ve

menfaatlerinden tümüyle vazgeçerek yaşayamazlar. Ahlak, insanlara böyle bir gayeyi telkin etmez. Şahsi fayda ve menfaatin temini, her insan için bir varlık şartıdır. Bu anlamda her insan, kendi şahsi varlığının bir emanetçisidir. Canımız, sağlığımız, aklımız bize bir emanettir. Ahlaki hakikat, bize önce sahip olduğumuz emanete karşı saygılı ve sorumlu davranmayı emreder. Zira insani bir hayat ve ahlaki yükseleş için, şahsi varlığımızın gücüne ve devamına ihtiyaç vardır. Hayvani hayat insanlığa ne kadar aykırı ise, katıksız bir manevi hayat da öyle aykırıdır. Bunlar bizi insanlığımıza yabancılaştıran ifrat ve tefritlerdir. Tolstoy'un ifadesiyle "Herkes kendi iyiliği, menfaati için yaşar. Kendi iyiliğini, menfaatini istememek yaşamamak demektir. İnsan kendi menfaatini arzu etme hissinden soyutlanarak hayatı düşünemez." (Tolstoy, Hayat Üzerine Düşünceler, Furkan Y.) Ancak mesele, şahsi fayda ve menfaatleri, güçlü bir şuur ve iradeyle aşkın (yüksek, manevi) değerlere bağlı bir yörüngeye oturtabilmektir. Ahlakın gayesi bizim ferdiyetimizi yok etmek değil, aksine onu içinde bulunduğu çelişkiden kurtararak insani hâle getirmek; anlamlı, güzel, yüksek bir şahsiyete sahip kılmaktır. Bu anlamda "Kuşlar için ayaklarıyla yürümeyerek kanatlarıyla uçmak ne kadar tabiiyse, akıllı bir varlığın şahsi bir iyilik ve menfaati ve şahsi hayatı reddetmesi de onun hayatının o kadar tabii bir gereğidir. Ancak kanatlanmış bir kuşun yerde yürümesi, uçmanın kuşlar için gayritabii olduğunu ispat etmediği gibi başkasının şahsi iyilik ve menfaatini ve şahsi hayatını gerçek diye kabul etmiş olması da akli hayatın insan için gayritabii olduğunu ispat etmez". (Tolstoy, Age)

Ahlak ve Aşk Arasında Önemli Benzerlik Vardır

Burada ahlakın anlamını daha iyi kavramamız için, aşkla olan benzerliğine değinmekte fayda var. Gerçekten de aşk, insani tekamülün zirve noktalarından biridir. Aşk, nefsanî emellerden öte, en saf, en karşılıksız hislerle tecessüm eder. Aşkın sırrı fayda yani menfaat değil, güzellik ve feragattir. Aşk, nefsin haz ve isteklerinin önüne bir set çektiğine göre, insanı nefsinden feragat sürükleyen böyle bir kuvvetin beslendiği bir kaynak olmalıdır. Bu kuvvet, gerçekte kişinin kendisini hayvani isteklere ve yaşayışa indirgememe ihtiyacının bir eseri sayılabilir. Şöyle ki insan, arzularına manevi bir anlam ve seviye kazandırdıkça, maddi (bedensel) hazların geçiciliği dolayısıyla yaşadığı elem ve huzursuzluktan kurtulma gücünü kendinde bulur. Aşk, kişiyi hazla değil feragat ve bağlılık duygusuyla yüceltir. Şahsiyetini belirginleştirir, böylelikle insan olmanın farkını ve güzelliğini hissettirir. Aşk, manevi melekelerin ve tekamülün bir belirtisidir.

Ahlak da tam böyle, insanın manevi şahsiyetinin bir tezahürü olarak ortaya çıkar. Manevi şahsiyeti gelişmemiş insanlarda ahlaki melekeler zayıftır. Şahsiyet ise, belirttiğimiz gibi ferdî şuurun uyanmasına ve tekamülüne bağlı olarak gösterilen 'cehd' ile teşekkül eder. Ahlaki şahsiyetin teşekkülü için sadece şuur sahibi olmak yetmez, aynı zamanda vicdanın emri doğrultusunda bir iradeyi ve hareketi ortaya koymak gerekir. Ferdî şuur, kişiye, ahlaki davranmaya mecbur olduğunu söyler; ama bu mecburiyeti bilmek ile onu yapmak aynı şey değildir. Bu ise kişinin ruhi tekamülüyle ilgili bir husustur. Kuvvetli

ve tekamül etmiş ruhlar, ferdî şuurun davet ettiği yönde bir cehdi, yani irade ve hareketi gösterirken, zayıf ve terbiye edilmemiş ruhlarda kayıtsız kalma hâli daha baskın olabilmektedir. Öyleyse, insanın ahlaki bir şahsiyet kazanması, ferdî şuurun artışı ve ruhun bu şuur istikametinde tekamül etmesiyle gerçekleşen bir varlık (insan) olma durumudur. Bu tamamen insana mahsus bir oluş biçimidir, çünkü insan dışındaki varlıklar böyle bir tekamül hürriyetini ve sürecini yaşamadıkları gibi, insanın duyduğu ahlaki davranış mecburiyetini de duymazlar. Mecburilik hissi, ferdî şuurun gelişmesiyle birlikte insani ahlaki davranmaya zorlayan bir histir. Bu hisse biz vicdan diyoruz. Vicdanımız bize nasıl davranmamız gerektiğini söyleyerek davranışlarımız üzerinde ahlaki bir kontrol mekanizması oluşturur. Ama ahlak hissimiz, istek veya tepkilerimizi yüksek bir 'iyi' ideali doğrultusunda sadece kontrol etmekle kalmaz, bizi aynı zamanda bir gayeye doğru harekete geçirir. Ferdî şuurun artışı ve ruhi tekamül nispetinde oluşan ahlaki mesuliyet hissi, hareketlerimizi bir zemberek gibi kendi ekseninde döndürmeye başlar. Ahlak, artık bu noktadan itibaren insanın bütün hâl ve davranışlarına nüfuz eden yüksek bir gaye, bir ideal olarak tecessüm etmeye başlamış demektir. Fıtrattaki o vicdan dediğimiz ahlaki nüve, böylelikle insanın bütün şahsiyetini ve bütün hayatını yoğuran bir güç, bir değerler sistemi hâline gelir. Bu da, ahlakın daha önce bahsini ettiğimiz evrensel mahiyetteki genel ilkelerini ferdî ve sosyal hayata tatbik etmek suretiyle kendisini gösterir.

Hız. Mevlânâ, Sadreddin-i Konevî, Yunus Emre, Hacı Bektaş-ı Velî, Evhadüddîn Kirmanî, Muhyiddin-i Arabî gibi büyük âriflerin nefesi, Anadolu birliğinin kökleridir. Birliğimizin, dirliğimizin ve geniş ufuklu bakışımızın yegâne çaresi, köklere dönüp, yeniden bu köklerimizden üretmekten geçmektedir. İşte o zaman; hem fert hem de toplum bazında özgüvenimizi koruyarak daha ileri adımlar atabiliriz.

Özgüven Duygusu Kazanmak

Prof. Dr. Ramazan Altıntaş
Cumhuriyet Üniv. İlahiyat Fak.

Toplumların hayatında olduğu gibi bireylerin hayatında da derin krizler yaşanabilir. Eğer bu krizler iyi yönetilebilirse, kötü sonuçlar doğurmadığı gibi, hatta nice iyiliklere ve güzelliklere vesile olabilir. Nasıl ki toplumların hayatında ortaya çıkan büyük krizler, büyük kurtarıcıların ortaya çıkmasına neden oluyorsa, bireylerin geçirdiği düşünce ve inanç krizleri de aynı şekilde kalıcı eserler vermenin sebebi olabilir. Nitekim ünlü İslam bilgini İmâm-ı Gazalî'nin "Krizden Kurtuluş" isimli entelektüel hayatını kaleme aldığı eserinden, onun da bir düşünce krizi geçirdiğini öğreniyoruz. Gazalî, derin tefekküre dayalı krizden kurtulu-

şunun neticesinde şu sonuçlara varmıştır:

"Acılar, nihai iyiliğimiz içindir."

"Kötülükler, bazen kılık değiştirmiş iyiliklerdir."

Çok zengin deneyimleri içeren bir tefekkür hayatımız vardır. İrfan tarihimizde, İmâm-ı Gazalî'nin dile getirdiği ve insanlarda özgüven duygusunu oluşturan bu düşüncelerin örneklerini, daha pek çok gönül adamında bulabiliriz. Bunlardan birisi de Anadolu'nun manevi mimarlarından Yunus Emre'dir. O, insanın en zor zamanlarında, düşünce transferi yöntemiyle iç coşkuyu yeniden sağlamanın ve bu dengeyi korumanın şifrelerini "acıları bal eylemek" formülüyle verir.

İnsan hayatında, aşk ehline göre acı ve ıstırap gibi görülen şeyler, gerçekte, insanı olgunlaştırmanın araçlarıdır. Nitekim bir başka gönül mimarı olan Eşrefoğlu Rumi, "nefislerin arındırılması" adlı eserinde; "gökten bela kar gibi yağsa/ânın adına aşk denir" demek suretiyle, insanın kendisiyle barışık yaşamasının yollarını gösterir. Tarihsel süreçte yüreklerinde bu tatlı bahar havasını hep yaşatanlar, sonuçta, rüzgârı arkasına hep alanlar olmuştur.

Bilindiği gibi, XIII. yüzyıl Türk-İslam dünyasının Moğollar tarafından yakılıp yıkıldığı, talan edildiği bir dönemdir. Bu dönem; her türlü ümitsizliğin ve kötümserliğin, hatta geleceğe şüphe ve endişe ile bakmanın oldukça yaygın olduğu tarihsel bir kesittir. Ama Müslüman toplumların geçirdiği bu kriz dönemi, Mevlânâ gibi bir büyük şahsiyetin birleştirici ve bütünleştirici mesajlarıyla ortaya çıkmasını beraberinde getirmiştir. Eğer Moğol saldırısı baş göstermeseydi de Celaeddin Belh'te kalsay-

dı, acaba Mevlânâ olur muydu? Her halde, Türkçemizde "tebdil-i mekânda rahmet vardır" sözü bu tür köklü değişimlere işaret eder.

Hz. Mevlânâ'nın yaşadığı yıllarda Konya merkezli Anadolu coğrafyası barış yurdu, esenlik yurdu olmuştur. İşte yüksek irfan, kendisini anlayanların olduğu böyle bir atmosfere akmıştır. Büyük bilginleri ve gönül dünyamızın manevi mimarlarını taşıyan kervanlar hep böyle yerlere göç etmiştir.

Tarihin garip cilvesidir ki, Endülüs'te tutunamayan, uzun süre Afrika çöllerinde dolaşan, hatta kıskanç kimseler tarafından Mısır'da zehirlenmekten sonra kurtulan, manevi bir işaretle Konya'ya yönelen Fusûsu'l-Hikem sahibi Muhyiddin-i Arabî'yi bu topraklara çeken de işte bu barış atmosferidir.

Yunus Emre aynı dönemin gönül tellerini akort eden bir irfan deriyası değil midir?

Bir manevi yönlendirme ile rotasını Mekke'den Anadolu'ya çeviren Evhadüddîn Kirmanî aynı entelektüel dünyanın bir insan-ı kâmilî değil midir?

Buna Horasan'dan aldığı bir işaretle Anadolu'ya yürüyen Hacı Bektaş-ı Velî'yi de eklemek mümkündür. Bu gönül insanlarının soluduğu bir dünyada, ancak birey ve toplumların hayatında esen fırtınalar denebilir.

İşte Mevlânâ'dan Gazalî'ye, Yunus Emre'den Hacı Bektaş-ı Velî'ye isimlerini saydığımız ve sayamadığımız nice yol gösterici büyük mürsitler, bugün hâlâ insanlığa bıraktıkları söz ve eserleriyle yol göstermeye devam ediyorlarsa, bunun sebebini onların, inanç dünyalarındaki hoşgörü fikrinde ve maneviyatlarının

çekim gücünde aramalıyız.

İrfan dünyamızın ünlü yıldızı Mevlânâ, "biz ayırmaya değil, birleştirmeye geldik," demektedir. Sanırım Hz. Mevlânâ ve onun gibi erenlerin düşüncelerini evrensel kılan da bu bakış açısidir.

Eğer yaşadığımız dünyada yüzyıllar ötesinden seslenen Mevlânâ, Yunus Emre gibi barış elçilerinin farklılıkları varlık âlemindeki renkli vitraylar gibi görme dili, modern insanın gönül dünyasında ısıtıcı bir rol oynuyorsa, bunun köklerini, onların beslendiği manevi kaynaklarda aramalıyız. Çünkü onların mesajının özünde ayırma değil birleştirme; nefret değil insanı sevmek; dışlamacılık değil hoşgörü; düşmanlık değil merhamet; farklılıkları bir çatışma unsuru değil birlikte yaşama zenginliği olarak görme ahlakı vardır.

Bizler birliğimizin ve dirliğimizin şifrelerini çok zengin olan kültür hayatımızda bulabiliriz. Yeter ki, önyargılı olmayalım ve birbirimize saygı eksenli tahammül göstermeyi özümseyelim. Hayatı güzelleştirecek olan insanın kendisidir. Bu sebeple hayata güzel bakan, güzel görür. Küçük şeylerden bile mutluluklar çıkarır. O hâlde üzerinde yaşadığımız zengin hazinenin kıymetini bilelim. Hz. Mevlânâ, Sadreddin-i Konevî, Yunus Emre, Hacı Bektaş-ı Velî, Evhadüddîn Kirmanî, Muhyiddin-i Arabî gibi büyük âriflerin nefesi, Anadolu birliğinin kökleridir. Birliğimizin, dirliğimizin ve geniş ufuklu bakışımızın yegâne çaresi, köklere dönüp, yeniden bu köklerimizden üretmekten geçmektedir. İşte o zaman; hem fert hem de toplum bazında özgüvenimizi koruyarak daha ileri adımlar atabiliriz.

Rasulullah,
sorumluluk
gerektiren en yüksek
görevlere gençliğin
hazırlanmasını,
onların en tabii
hakkı ve toplumsal
menfaatlerin bir
gereği olarak
görüyordu.

Hz. Peygamber'in Gençlere Verdiği Değer

Esmâ Sayın
Kur'an Kursu Öğretici
Bursa/Osmangazi

İslam hareketini asıl yönlendiren ve onun Arap toplumunun yeni kimliğine uygun hâle gelmesinde canla başla destekleyerek Hz. Peygamber'e yardımcı olan geniş bir idealist gençler grubu vardı. Müslüman olduklarında bunların çoğu 30 yaşın altında bulunuyorlardı... Bu anlamda İslam'ın bir gençlik hareketi olduğunu söylemek mümkündür. İslam'ı seçen gençler arasında Hz. Ali (10 yaş), Zeyd bin Harise, Talha (15-17 yaş), Abdurrahman bin Avf (17 yaş), Sa'd bin Ebi Vakkas (17 yaş), Abdullah bin Mesud (15 yaş), Abdullah bin Ömer (13 yaş), Zübeyr

bin Avvam (16 yaş), Mus'ab bin Umeyr (18-20 yaş), Osman bin Afvan (24 yaş), Ebu Huzeyfe (30 yaş), Ebu Ubeyde bin Cerah (31 yaş) gibi isimler yer alıyordu.

Genç erkekler gibi genç hanımlar da İslam'ı ilk seçenler ve Peygamber Efendimizin ilim ve irfan halkasına katılanlar arasında yer alıyorlardı. Fatıma binti el-Hattab (Hz. Ömer'in kardeşi), Hz. Ebubekir'in kızları Esmâ ve Aişe bunların başında geliyordu. (Hökelekli, Hayati, "Hz. Peygamberin Çocuk ve Gençlere Yaklaşımı", TDV Yay., Ankara, 1995)

Bu gençlerin çoğu refah ve

itibar sahibi olan ailelerini terk ederek büyük çile ve fedakârlıklar pahasına Hz. Peygamber'in safında yer almayı tercih ediyorlardı. Mus'ab bin Umeyr, zengin bir ailenin çocuğu idi. Mekke'de lüks hayat süren varlıklı biriydi. Mekke'de, Kureyş gençleri arasında onun kadar müreffeh bir hayat geçiren bir başka genç yoktu. İslam'ı hiç itirazsız kabul etmişti. Müslüman olduğunu öğrenen ailesi onu yakalayıp eve hapsetti. Annesi son derece itibarlı bir kadındı ve oğlunun Hz. Muhammed'in peşine takılmasına asla rıza göstermiyordu. Mus'ab bir yolunu bularak evden kaçtı ve Habeşistan'a hicret ederek annesinin elinden kurtuldu. Uhud Savaşı'nda şehit olduğu zaman, bedenini örtecek kısa bir gömleğinden başka birşeyi bulunamadı. Onunla başı örtülünce ayakları, ayakları örtülünce de başı açık kalmıştır. (M. Asım Koksal, Hz. Muhammed ve İslamiyet, 211) Peygamberimiz (s.a.s.), İslam'ı büyük fedakârlıklar göstererek kabul eden bu gençlerden Muaz bin Cebel'e büyük bir değer vermiş ve ona önemli görevler yüklemiştir. Hz. Muhammed (s.a.s.) henüz 21 yaşında iken Muaz bin Cebel'i Yemen'e vali tayin etmiş, hayatı boyunca ona vefa ve sevgi duyguları içerisinde davranmıştır.

Yine başka bir genç olan Ebu Huzeyfe, Kureyş liderlerinden kâfir olarak ölen Utbe'nin oğluydu. Ebu Huzeyfe zengin, asil, bolluk içinde yaşayan birisiydi. Babasından sonra Kureyş liderliği kendisini bekliyordu. O bütün servet, itibar ve rahatlığı terk

Allah Rasulü gençlerin ilim alanında yetişmesine büyük ilgi ve dikkat göstermiştir. Zeka ve kabiliyetine güvendiği gençlerin ilimde uzmanlaşmaları için bütün engelleri kaldırmış, başkalarına göstermediği müsamahayı gençlere göstermiştir.

ederek, İslam'la birlikte çileyi ve mütevazı bir hayatı seçti.

Bu örneklerden anlaşılmalıdır ki, Hz. Peygamber'in gençler üzerindeki ilgisi ve etkisi gençlerin bütün engelleri ve zorlukları aşarak Rasulü Allah'ın yanında yer almalarına neden oluyordu. Bu konudaki en çarpıcı örnek ise 10 yıl Peygamber Efendimiz'in yanında kalarak onun hizmetinde bulunan Enes bin Malik (8-10 yaş) idi. Enes bin Malik, Rasulü Allah'ın "muhteşem uyum ve saygısını şu sözlerle anlatıyor: "10 yıl Rasulü Allah'ın yanında, onun hizmetinde bulundum. Onun, yaptığım herhangi bir şey hususunda niye yaptın, yapmadığım herhangi bir şey hususunda da niye yapmadın dediğini hiç hatırlamam."

Hz. Peygamber'in onun genç gönlüne ve zihnine gösterdiği ilgi ve saygı sonucu olacak ki; Enes bin Malik en çok hadis rivayet eden sahabeler arasında Ebu Hureyre ve Ebu Said el Hudri'den sonra üçüncü sırada yer almıştır.

Hz. Peygamber, İslam toplumunun şekillenmesinde ve İslami değerlerin yaşanmasında ve yayılmasında gençlere büyük gö-

revler vermiştir. Onların cesaret ve enerjilerinden gereği gibi yararlanmak için, herşeyden önce gençlerin kendine güvenli/sağlam bir kişilik geliştirmelerine imkan sağlanmasının önemini çok iyi biliyordu. Rasulü Allah, sorumluluk gerektiren en yüksek görevlere gençliğin hazırlanmasını, onların en tabii hakkı ve toplumsal menfaatlerin bir gereği olarak görüyordu.

Hz. Peygamber'in askeri alandaki teşvikleri hususunda da şunları söyleyebiliriz: Rasulü Allah, gençlerde zafer umudu, başarı sevinci ve akide devrimi gördüğü sürece, bu durumdan imanlarını coşturacak, gönüllerinde temeller oluşturacak şekilde cesaretle görev üstlenip kısa sürede yerine getiren bir toplum oluşturmanın yollarını aramıştır. Rasulü Allah'ın aşıladığı önemli ilkeler sayesinde gençlik öyle bir seviyeye gelmiştir ki; en zor savaflara katılmışlar ve düşmanla en ön safta çarpışmışlardır. Gençler, çoğu yaşlı sahabilerden oluşan orduya komutanlık yapmışlardır. Çoğu zamanlar sancağı Hz. Peygamber'in bizzat kendisi gençlere vermiştir. Tebuk Savaşı'nda Beni Neccar Kabilesi'nin sancağını henüz 20 yaşlarında olan Zeyd bin Said'e vermiştir. Bedir Savaşı'nda 21-22 yaşlarında olan Hz. Ali'yi sancaktar yapmıştır. Hayber'in fetih esnasında da aynı şekilde Hz. Ali en önemli görevi yerine getirmiştir. Rasulü Allah, Beni Kudaa üzerine göndermek üzere hazırladığı birliğin sancağını, Usame bin Zeyd'e vermiştir. Bu birlik aralarında Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer ve Ebu Ubeyde gibi mu-

hacir ve ensardan önde gelen sahabilerin de yer aldığı 40 kişiden oluşuyordu. Sahabilerden bazıları Usame'nin kumandan tayin edilmesini hoş karşılamayınca, Hz. Peygamber onları uyararak, Usame'yi övmüş ve desteklemişti. Rivayete göre, Usame'nin yaşı henüz 18 idi.

(Hayati, Hökekleli, a.g.m.,84)

Diğer yandan Allah Rasülü gençlerin ilim alanında yetişmesine de büyük ilgi ve dikkat göstermiştir. Zeka ve kabiliyetine güvendiği gençlerin ilimde uzmanlaşmaları için bütün engelleri kaldırmış, başkalarına göstermediği müsamahayı gençlere göstermiştir. Nitekim Kur'an karıştırılabileceği endişesiyle herkese hadislerin yazılmasını yasakladığı bir dönemde, Abdullah bin Amr bin el-As'a bu konuda özel izin vermiştir. Bu zatın en çok hadis bilen sahabilerin başında geldiği bilinmektedir.

Hz. Peygamber vahiy katiplerini de genel olarak gençler arasından seçmiştir ve İslam'a davet mektuplarını da gençlere yazdırmıştır. Bazı gençleri de Süryanice ve İbranice gibi, o gün için ihtiyaç duyulan yabancı dilleri öğrenmeye teşvik etmiştir. Bu konuda kendisiyle Yahudiler arasında elçilik yapmak üzere Zeyd bin Sabit'i görevlendirmiştir. (Hayati, Hökekleli, a.g.m., 54)

Kendisi henüz hayatta iken bulunduğu çevrede gençlerin fetva vermesine izin vermiş olması, Hz. Peygamber'in gençleri ilme nasıl teşvik ettiğinin açık bir göstergesidir. Onun fetva vermelerine izin verdiği bu gençler arasında Hz. Ali, Abdurrahman

bin Avf, Abdullah bin Mesud, Zeyd bin Sabit, Muaz bin Cebel, hanımlar arasında Hz. Aişe, Ümmü Seleme gibi isimler bulunuyordu. Hz. Peygamber, çoğu zaman gençleri açıkça övmek suretiyle de onları daha çok öğrenmeye teşvik etmiş oluyordu.

Mesela Muaz bin Cebel hakkında; "Ümmetimin içinde helal ve haramı en iyi bilen Muaz'dır" bu yurmuştur.

Sonuçta ilimde en yüksek dereceye ulaşmış olanların gençler olması, Allah Rasulünün bu olumlu yaklaşımından çokça pay alındığını ortaya koymaktadır.

(Hayati, Hökelekli, a.g.m., 54)

Gelişim özellikleri itibarıyla gençlerde bazı eğilimlerin kendisini göstermesi sıkça rastlanan bir durumdur. Dinî duyarlılıkları son derece güçlü olan bu genç insanlar çok sert ve aşırı zühdde varan dinî yorum ve uygulamalar içerisinde bulunuyorlardı. Hz. Peygamber bunlarla yakından ilgilenmiş, onları kırıp gücendirmeden, anlayış ve hoşgörü içerisinde, bu tutumlarından vazgeçmeleri hususunda kendilerini uyarmıştır. (Hayati, Hökelekli, a.g.m., 55)

Bu aşırı zühd eğilimi taşıyan gençler arasında Abdullah ibni Amr İbnü'l As, Osman ibn Maz'un, Ebu'd Derda, Hz. Ali gibi isimler meşhurdur. Kendilerini ibadete daha çok verebilmek için geceleri namaz kılıp, gündüzleri oruç tutmaya ve kadınlarını terketmeye azmeden bu gençlerin davranışlarını tasvip etmemiştir. Kendisinin bazen oruç tutup bazen oruç tutmadığını ve evlendiğini ifade ederek

(Buhari, Sahih, Nikah, I, 90) onlara kendi sünnetine uygun tarzda orta bir yolu tutmalarını önermiştir.

Bir başka gençlik sorunu ise şüphesiz ki cinselliktir. Cinsiyet güdüsünün etkinliğinin zirveye ulaştığı bu çağda gençler, ya onu büsbütün inkâr etmek veya bastırmaya çalışmak suretiyle ya da serbestçe bir tatmin arayışına girerek etkisiz kılmaya yönelebilmektedir. Hangi tarzda kendisini gösterirse gösterebilir, Hz. Peygamber gençlerin bu gibi sorunlarını ciddiye almış ve en uygun bir yolla çözmeye çalışmıştır. (Hayati, Hökelekli, a.g.m., 55)

Bu konuyla ilgili en çarpıcı örnek, bir gençle Hz. Peygamber arasında geçen şu konuşmadır: Bir gün Kureyş kabilesinden bir genç Hz. Peygamber'in huzuruna gelerek, "Ey Allah'ın elçisi, bana zina etmek için izin ver." dedi. Orada hazır bulunan bazı sahabe, gencin bu ifadelerini İslam terbiyesine aykırı görerek; "Sus, sus..." diye genci azarlayıp üzerine yürüdü. Hz. Peygamber son derece sakin bir şekilde delikanlıya; "Yanıma gel, otur!" diye yer gösterdi. Sonra onunla sohbet etmeye başladı; "Söyle bakayım, bir başkasının senin annenle zina etmesini ister misin?" diye sordu. Delikanlı; "Yoluna feda olayım, kesinlikle istemem." dedi. Efendimizin, "Zaten hiç kimse annelerinin böyle birşey yapmasını istemez." buyurdu. Sorusuna devamla; "Bir başkasının senin kızınla zina etmesine razı olur musun?" diye sordu. Delikanlı yine, "Uğruna öleyim ya Rasulullah. Hayır, razı olmam." dedi.

Hz. Peygamber vahiy katiplerini de genel olarak gençler arasından seçmiştir ve İslam'a davet mektuplarını da gençlere yazdırmıştır.

Hz. Peygamber, "Zaten hiç kimse kızlarıyla zina edilmesinne razı olmaz." buyurduktan sonra kızkardeşi, halası ve teyzesiyle zina edilmesine razı olup olmayacağını sordu. Delikanlı hep, "Yoluna feda olayım. Hayır, istemem." diye cevap verdi. Hz. Peygamber, elini bu gencin omuzuna koyarak "Allah'ım! Bunun günahını affet, kalbini temizle ve uzuvlarını günah işlemekten koru!" diye dua etti. Hadisi rivayet eden sahabinin söylediğine göre, o genç böyle şeylerle bir daha ilgilenmedi. (Ahmet bin Hanbel, Müsned, V, 257)

Hz. Peygamber ile zina etme izni isteyen genç arasındaki karşılıklı konuşma esnasında yanlarındaki adamın tepkisine rağmen Rasulüllah, "Yanıma gel!" diyerek gencin sıkıntısını ifade etmesi için uygun ortamı sağladı. Rasulüllah, genci suçlamadan, yargılamadan, ayıplamadan sonuna kadar dinlemiştir. Böylece genç, Peygamberimize utanmadan sıkıntısını dile getirmiştir. Bu örnek bize gençlerin Peygamberimizle hiç çekinmeden ve sıklıktan dertlerini, arzularını paylaştıklarını göstermektedir.

Rasulüllah bu olayda, olayı gencin akıl yürütmesini sağlayarak, yorumlama gücünü geliştirecek şekilde anlamlarını sağlamıştır.

aile

Dr. Mustafa Koç
Vaiz - Osmangazi/ Bursa

"Sevgili gelinler!
Eşinize, evinize ve
çocuklarınıza sevgi dolu,
fedakâr, uyumlu ve
yürekten bağlanışınız
kaynananızda bir güven
duygusu oluşturacak;
biricik oğlunun 'emin
ellerde, mutlu olduğunu'
düşünerek o 'el'in
sahibini kendi çocuğu
gibi sevecektir.

Sevgili kaynanalar!
Gelininizi sevdiğinizi
belirtmekten, iyi söz
söylemekten korkmayın,
şımarmazlar. Özellikle
oğlunuzun yanında,
akraba ve eş-dost
arasında onların güzel
ve farklı özelliklerini
dile getirin. Duyacak
ve sevinecekler;
göreceksiniz sizi de
seveceklerdir."

Gülşen Ataseven

Evlilikte Gelin-Kaynana İletişimi

Tarihsel süreç içerisinde hemen her dönemde ortaya çıkan gelin-kaynana anlaşmazlığı, fıkraların ve şakaların yanı sıra özellikle kıyl u kalın de vazgeçilmez malzemeleri arasında yerini almıştır. Dolayısıyla öteden beri kendilerinin hiç yanlışları ve/veya kusurları yokmuş gibi gelinler, kaynanalarından; kaynanalar da gelinlerinden şikayet etmişlerdir. Evliliklerde kritik anlar yaşanmasına sebep olan en önemli faktörlerden birisi de gelin-kaynana arasındaki iletişim çatışmalarıdır.

Aile içi gelin-kaynana arasındaki iletişim çatışmalarının temelinde, her iki tarafın birbirlerine önyargıyla yaklaşmaları yatmaktadır. Bu nedenle çoğu zaman oğlunu evlendiren kaynana, 'gözüm gibi büyüttüğüm çocuğumu bir genç kadın elimden alıyor' düşüncesini taşıırken; gelin ise 'bir kalpte iki kadın olmaz, annesinden koparamazsam eşime sahip olamam' yaklaşımıyla hareket etmektedir. Bu ve benzeri duyguların zamanla aile içindeki iletişim çatışmaları kapsamında gelin ve kaynananın tutum ve davranışlarına yansımaları, problemlerin temelini oluşturmaktadır. Çünkü düşünceler, dile getirilmese bile ister istemez beden diline

yansır. Örneğin; oğlunun elinden alınacağını düşünen bir kaynana, bu durumunu çok büyük bir olasılıkla beden diline yansıtacaktır. Bu durum karşısında gelin ise, 'kaynanam bana kötü hisler besliyor' duygusuyla karşı tepki verecektir. Dolayısıyla bu ve benzeri davranışlar gelinin, eşini annesinden uzaklaştırma çabalarını körükler ve ortada hiçbir sebep yokken tartışmalar ortaya çıkabilir.

Gelinlerin, oğulların, torunların, kayınpeder ve kaynanaların aynı çatı altında yaşadığı geniş aile modellerinde de bu problem vardı. Geniş aile içerisinde aile içi problemler, çoğu zaman yüz-göz olmadan çözülür ya da çözülemez, fakat katlanılırdı. Katlanmanın boyutları doğruluğu yanlışlığı elbette tartışılacak hususlardır. Çekirdek ailenin yaygınlaştığı modern yaşamda ise, aynı evde oturmak bir yana, gelin ve kaynananın oturduğu şehirler bile ayrı olmasına rağmen sürekli olarak kırgınlıklar ve gerginlikler yaşanabilmektedir.

Her konuda olduğu gibi aile içi iletişimde de önemli olan nokta, tarafların niyetidir. Dolayısıyla ilişkilerde temel olan tarafların birbirlerine iyi niyetle yaklaşmalarıdır. Gelin-kaynana ilişkilerinde problemlerin olmaması için en azından birinin iyi niyetli ve/veya art niyetsiz bir tarzda hareket etmeye başlaması gerekir. Bu anlamda gelin iyi niyetle hareket ederse, kullandığı davranış dili, kaynanasını da olumlu yönde etkileyeceği için onda daha po-

Çatışmanın çözümü, ne dik başlılıktan ne de aşırı yumuşak davranmaktan geçer. Böylesi durumlarda maskesiz bir şekilde her iki tarafın da, içinden geldiği gibi doğal olarak davranması en uygun yol olacaktır.

zitif davranış sergilenmesine neden olabilir. Bunun tersi olarak 'iyi niyet gösterme' kuralını öncelikle kaynana başlatırsa, bu kez de gelin ona uyum sağlayacaktır. Kaygı ve korkunun arttığı ortamlarda güvenin zayıflayacağını; güvenin zayıflaması durumunda ise iyi niyetin ortadan kalkacağını asla unutmamak gerekir.

Gelin-kaynana anlaşmazlığında, her iki taraf da psikolojik olarak sıkıntılı ve gergin bir ruh hâli içerisindedir. Hâliyle gelin-kaynana arasındaki bu çekişme, her ikisinin de özel yaşamlarını alt-üst edebilir. Öyleyse söz konusu bu çatışmanın çözümü, ne dik başlılıktan ne de aşırı yumuşak davranmaktan geçer. Böylesi durumlarda maskesiz bir şekilde her iki tarafın da, içinden geldiği gibi doğal olarak davranması en uygun yol olacaktır.

Gelin-kaynana ilişkilerinde önyargıları ortadan kaldıracak davranışları mutlaka doğru yorumlamak gerekecektir. Dolayısıyla gelin-kaynana iletişiminde önyargıları ortadan kaldıracak en önemli neden asgarî müştereklerdeki "ortak çıkarlardır". Kuşkusuz bireyin önyargılarından kurtularak karşısındaki kişi için iyi niyet beslemesi çoğu zaman kolay bir iş değildir. Önyargıların değişmesi için bazı somut sebepler gerekir. Söz konusu sebepler de, ancak karşı tarafa iyi davranarak sağlanabilir.

Önyargıların yıkılmadığı ilişkilerde, kaynana genellikle kinâyeli konuşmalarla gelinini alt etmeye çalışır. Elbetteki bu tür girişimler, basit ve olgun olmayan tepkilerdir. Bu olumsuz tepkilere gelinin de olumsuz karşılık vermesi, çoğu zaman aile içerisinde krizlere davetiye çıkarabilir. Sık sık yaşanan böylesi bir iletişim çatışması durumunda herkesin huzuru kaçır.

Gelin-kaynana arasındaki zıtlıklarda, genellikle rolünün gereğini objektif bir şekilde yerine getiremeyen oğul/erkek de annesini, eşine karşı körü körüne savunma durumuna düşebilir. Bazen bunun tersi de olabilir. İşte bu durumlarda erkek her ikisine de savunmacı değil, hakkaniyetli ve nezaketli yaklaşmalıdır.

Gelin-kaynana arasındaki zıtlıklarda, genellikle rolünün gereğini objektif bir şekilde yerine getiremeyen oğul/erkek de annesini, eşine karşı körü körüne savunma durumuna düşebilir. Bazen bunun tersi de olabilir. İşte bu durumlarda erkek her ikisine de savunmacı değil, hakkaniyetli ve nezaketli yaklaşmalıdır.

Gelin-kaynana arasındaki iletişim problemlerinin çözümüne yönelik aile içindeki tüm bireylere şüphesiz ki önemli görevler düşmektedir. Özellikle de çatışmaların tarafı olan gelin ve kaynana ile bu çatışmaların her iki tarafından da bir şekilde etkilenen kocanın dikkat etmesi gereken bazı önemli noktalar vardır.

Yukarıdaki cümleden olarak öncelikle gelin-kaynana arasındaki problemlerin taraflarından biri olan geline düşen ödevler kapsamında gelinlere ve/veya gelin adaylarına şu önerilerde bulunulabilir:

- Öncelikle her insana gösterilmesi gereken saygı kaynanaya da gösterilmelidir.
- Türk-İslam kültüründe 'dört atanın dördü de haklı' anlayışı yaygındır. Dolayısıyla her gelin, eşile beraber babasının yanı sıra onun çok sevdiği annesini de "anne" olarak kabullenmelidir.
- Öz annesinin kırıldığı, incindiği söz ve davranışları nasıl gelinin yüreğinde iz bırakmadan uçup gidiyorsa; her gelinin, kaynanasını da gönlündeki bu engin hoşgörüden yararlandırması gerekir.
- Öfkesini kontrol etmeli ve sabırlı davranmalıdır.
- Gerektiğinde kusurları örtmeyi bilmelidir.
- İslam Peygamberi Hz. Muhammed (s.a.s.)'in 'hediyeleşin, hediyeleşmek aranızdaki sevgiyi artırır' buyruğuna uyarak içinden gelmeseyse bile gelin, kaynanasına zaman zaman özel günlerinde hoşlanacağı hediyeler alıp ziyaretine gitmelidir.

(g) Her gelin, hayattaki engin tecrübelerinden yararlanmak istediğini samimi bir dille kaynanasına anlatmalıdır. Bu yakınlaştırır, kendini önemli hissettirir.

(h) Gelinin, kaynanasına 'ne' söylediği kadar, 'nasıl' söylediği de önemlidir. Farklı düşüncelerini 'ben böyle düşünüyorum' diyerek yumuşak bir üslupla dile getirmelidir.

Öte yandan gelin-kaynana arasındaki problemlerin taraflardan bir diğeri olan kaynanaya düşen ödevler kapsamında kaynanalar ve/veya kaynana adayları şu önerilere dikkat etmelidirler:

(a) Öncelikle her kaynana, gelinini 'el kızı' olarak değil; oğlunun eşi oluşundan itibaren aile bireylerinden biri olarak görebilmelidir.

(b) Gelinini, ehtileri ve/veya başka gelinlerle asla kıyaslamamalıdır.

(c) Gereksiz yere kıskançlık duygusu uyandıracak davranışlardan kaçınmalıdır.

(d) Kaynanalar, kendi mizaçlarına uymasa da gelinlerini mutlu eden türlü etkinliklerini desteklemelidirler. Böyle bir tutum geliştirerek kendileriyle birlikte bulunmaktan sevinç duymalarına yardımcı olabilirler.

(e) Kaynana, gelininin tahammül edilebilecek hatalarını görmezlikten gelip affedebilmelidir.

(f) Türk-İslam kültüründe büyüğün de küçüğe göstereceği saygı vardır. Bu geline saygılı olmayı öğretir. Saygı, gelinin bağımsız bir varlık olduğunu kabullenmek demektir. Dolayısıyla kaynana, gelininin olur-olmaz işlerine karışıp sürekli onların özeline girmemelidir.

(g) Bunca hayat tecrübelerine rağmen kaynanalar da hata yapabilir. O nedenle yaptıkları hatalardan dolayı gelinlerinden özür dilemekle asla küçülmezler. Aksine gelinlerinin gözünde büyüyecek güven kazanırlar.

(h) Her kaynana, kendi kızının kusurlarını örter gibi gelinininkini de örtebilmelidir.

(i) Kaynana, gelinine emir vererek konuşmamaya özen göstermelidir. Bunun yerine taleplerini yumuşak bir üslupla istemeli ve sonunda teşekkür edebilmelidir.

(j) Kaynana, kendisini sıkıntıya sokan bazı davranışları dolayısıyla gelinine 'ben sana demedim mi?' yerine yaşanan olaydan 'ne sonuç çıkarttığını' sorarak gelininin tecrübe kazanmasına yardımcı olmalıdır.

(k) Aile içerisinde bir kaynananın oğlu ile gelini tartışıyorlarsa araya girilmemelidir. Eğer mutlaka müdahale edilmesi gerekiyorsa haklıdan yana olmaya çalışılmalıdır. Ayrıca tartışmalarda kaynana, gelinine oğlundan daha yakın pozisyonunu hiç kaybetmemelidir.

(l) Her kaynana, gelinine hizmetlerinden dolayı teşekkür etmeyi bilmelidir.

(m) Her kaynana, torunlarına arka çıkarak anne-babasının vereceği eğitimi bozmamalıdır.

(n) Karı kocanın kendilerinden ayrı özel bir hayatlarının olduğunu kabul etmeleri gerekmektedir.

Bütün bu önerilere ek olarak gelin-kaynana arasındaki problemlerin her iki tarafından da bir şekilde etkilenen erkeğe düşen ödevler kapsamında şu tavsiyelerde bulunulabilir:

(a) Adalet, hakkaniyet, sevgi, saygı, sabır, merhamet aile ilişkilerinde huzurun temel prensipleridir. Erkek bu prensipleri bir davranış olarak benimsemelidir.

(b) Aile içerisinde oğul/koca, mutlaka dengeleyici ve yatıştırıcı bir rol oynamalıdır. Dolayısıyla karısının ve annesinin eleştirilerini diğerine aktarmamalıdır.

(c) Aile hayatı içerisinde meydana gelen gelin-kaynana çatışmalarında, her iki tarafın arasını bulurken dikkatli davranmaya özen göstermelidir. Karşılaşılan problemlere her iki tarafın ortasından bakabilmeyi becererek taraflara, kendisinin herhangi bir taraftan yana olmadığına inandırabilmelidir.

Kaynaklar

- Ataseven, Gülsen; "Aile ve Toplumun Barışına Gelin-Kaynana Katkısı: Gelinlere Sesleniş", Evlilikte Mutluluk Sanatı (içinde), [Ed. Sefa Saygılı], Türdav Yayınları, 5. Baskı, İstanbul-2001, s. 92-97.
- Saygılı, Sefa; Evlilikte Mutluluk Sanatı, Türdav Yayınları, 5. Baskı, İstanbul-2001, s. 84-91.
- Tarhan, Nevzat; Evlilik Psikolojisi, Timaş Yayınları, İstanbul-2006, s. 114-120.

Tasavvufta ibnü'l-vakt diye bir terim vardır. İbnü'l vakt; yani Vaktin çocuğu! Bu terim; içinde bulunduğu zamanda (hâlde) yapılması en uygun olan şeyle meşgul olan kimseler için kullanılır. Yani bizlerin de geç kaldık dememek için İbnü'l vakt olmamız gereklidir. Kadir Gecesi bize geç kalmamayı, anı değerlendirmeyi, Salih amelleri ihmal etmemeyi hatırlatır. Mümine düşen bu kutlu geceye uygun amellerde bulunmaktır.

Kadir Gecesi

Zamanlar kendilerinde meydana gelen önemli olaylarla değer kazanırlar. Allah'ın insanlığa son mesaj olarak gönderdiği Kur'an-ı Kerim'in Ramazan ayında ve Kadir Gecesi'nde indirilmesi Ramazan Ayına ve özelde Kadir Gecesi'ne ayrı bir mana ve kıymet kazandırmıştır. Yüce Rabbimiz "Onbir ayın sultanı" mübarek Ramazan Ayı'nda, bireysel ve toplumsal yaşantımıza, yani dünya hayatımıza yönelik maddi ve manevî bereketler ihsan ettiği gibi, ahiretteki kurtuluşumuza yönelik büyük fırsatlar da bahşetmiştir. Bu fırsatların başında Yüce Allah'ın kendi kitabında "bin aydan daha hayırlı" olarak zikrettiği Kadir Gecesi gelmektedir.

Anlam olarak "Kadir"; değer, kıymet ve itibar demektir. Bu geceye Kadir Gecesi denilmesi, onun şeref ve kıymetinden dolayıdır. Yüce Rabbimiz Kur'an'da Kadir Gecesi'ne bir tam sure (Kadir Suresi) ayırmıştır. Surede mealen şöyle buyrulmaktadır: "Şüphesiz, biz Kur'an'ı Kadir Gecesi'nde indirdik. Kadir Gecesi'nin ne olduğunu bilir misin? Kadir Gecesi bin aydan daha hayırlıdır. Melekler ve Ruh o gecede, Rablerinin izniyle her türlü iş için iner de iner. O gece, tan yerinin ağarmasına kadar esenlidir." (Kadr, 1-5)

Kadir Gecesi ile ilgili Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kadir Gecesi'ni Ramazan'ın son on gününün tek gecelerinde arayınız." (Buhârî, Leyletü'l-Kadr, 3)

Kadir Gecesi'ni gereği gibi anlayıp hakkıyla değerlendirmenin yolu, Kur'an-ı Kerim'in eşsiz mesajlarını anlamaktan geçer. Bu itibarla, Kadir Gecesi Kur'an-ı öğrenme ve Rasulüllah'ı tanıma, onların öngördüğü fazilet ilkeleri doğrultusunda yaşama ve her türlü kötülüğü terketme vesilesi kabul edilmelidir.

Zir b. Hubeyş diyor ki, Übey b. Ka'b'a sordum: Kardeşin Abdullah b. Mes'ud: "Yıl boyunca ibadet eden Kadir Gecesi'ne isabet eder" diyor, dedim. Übey b. Ka'b dedi ki: "Allah İbn Mes'ud'a rahmet eylesin. O, insanların Kadir Gecesi'ne güvenmemelerini istemiştir. Yoksa Kadir Gecesi'nin, Ramazan'da, Ramazan'ın da son on günü içerisinde yirmi yedinci gecesinde olduğunu biliyordu" dedi. ... (Müslim, Sıyam, 220)

İslam âlimlerinin çoğunluğunun görüşü Kadir gecesinin Ramazan'ın 27. gecesi olduğu şeklindedir. Diğer taraftan Kadir Gecesi'nin senenin herhangi bir gecesi olabileceği de rivayet edilmiştir.

Ebu Hanife bu görüştedir. Bu cümleden olarak yılın her gecesini Kadir Gecesi olarak değerlendirmeye çalışmak gerekir. Sahip olduğumuz ömür sermayelerini Rabbimizin hoşnut olacağı istikamette kullanmanın önemi büyüktür. Zaman nimeti Yüce Allah'ın biz insanlara bahsettiği en önemli değerlerden biridir. Başlı başına bir değer olan zamanın içini doldurabilmek ve onu daha da değerli kılabilmek insana bağlıdır. İyi, hayırlı, faydalı işlerle geçirilen zaman/vakit iyi bir biçimde değerlendirilmiş olur. Atalarımızın "her geceyi kadir bil" sözü bu anlamda ışık tutucudur. Buna göre Yüce Rabbimizin bahsettiği her gece/her zaman bin aydan daha hayırlı "Kadir Gecesi" gibi bilinmeli ve değerlendirilmeli, içi doldurulmalıdır. Bu sayede anılan zamanlar iyi kullanılacağı için iyi olur. Vakti değerli ya da değersiz hâle getiren bir manada insanın tutum ve davranışlarıdır. O anı yaşayıp yaşayamamasındadır. Dünya hayatı, bir anlık bir zamandan ibarettir. O hâlde onu, Allah'ın hoşnut olacağı şekilde ve yararlı davranışlarla, ihsanla geçirmelidir. Geç kalmamak için zamanımızın kıymetini idrak etmemiz gereklidir. Tasavvufta İbnü'l vakt diye bir terim vardır. İbnü'l vakt; yani Vaktin çocuğu! Bu terim; içinde bulunduğu zamanda (hâlde) yapılması en uygun olan şeyle meşgul olan kimseler için kullanılır. Yani bizlerin de geç kaldık dememek için İbnü'l vakt olmamız gereklidir. Kadir Gecesi bize geç kalmamayı, anı değerlendirmeyi, Salih amelleri ihmal etmemeyi hatırlatır. Mümine düşen bu kutlu geceye uygun amellerde bulunmaktır.

"Kadir Gecesi", "değer gecesi"dir. Allah tarafından değerli kılınmış bir gecedir. (Duhan, 3) Bu diğer ayette rakamla şöyle ifade edilmiştir: "Kadir Gecesi, bin aydan daha hayırlıdır!" Bin ay ise yaklaşık seksen üç yıla tekabül eder. Bunun anlamı, dolu dolu yaşanmış bir insan ömrü demektir. O hâlde bu ayet şöyle de okunabilir: "Kadir Gecesi bir ömürden daha hayırlıdır!" Kadir Gecesi'ne atfedilen bu değer, tüm değerini Kur'an-ı Kerim'den almaktadır. Çünkü Kur'an, bu gecede inmeye başlamıştır.

Ramazan ayında, Kadir Gecesi'nde indirilen Kur'an, kişinin hayatında, yüreğinde, zihninde makes bulunduğu takdirde ona bir gecesi bir ömür kadar bereketli bir hayat bahşeder. Kişiye duygu, düşünce ve eylem noktasında bereket lütfeder. Bu gece Rabbe iltica ve dua gecesidir. Bu gece sadece nefsimiz, yakınlarımız için değil herkes için dua edelim. Hz. Aişe validemiz demiştir ki; Rasulüllah (s.a.s.)'e: "- Ey Allah'ın Rasulü! Kadir Gecesi'ne rastlarsam na-

Kadir Gecesi, tefekkürü, tedebbürü, duayı, muhasebeyi, Allah için göz yaşı dökmeyi bol eylemenin gecesidir. Kadir Gecesi, Yüce Allah'ın rahmet ve bağışlamasının sağanak hâlinde yeryüzüne indiği, dileyen her mümini ilahî armağanlara garkettiği bir gecedir. Bu itibarla Kadir Gecesi dilek ve isteklerimizi Yüce Allah'a arz etmek için değerli bir fırsattır.

sıl dua edeyim?" diye sordum. Rasulüallah (s.a.s.):" Allah'ım sen çok affedicisin, affi seversin, beni affet." diye dua et, buyurdu (Tirmizî, "Deavât", 84) Bu gecede başta iman ve istikamet üzere olmakta, ihlas/samimiyet ve nefislerimizin ıslahı hususunda Rabbe yalvarmak ayrı bir önem arzeder. Ayrıca sıkıntıda olanlar için rahmet dilemek, Hidayet rehberi Yüce Kur'an'ı anlamak ve yaşamak noktasında Kadir-i Mutlak'a iltica etmek de önem taşır.

Bu gece kadrimizin bilindiği gecedir. Bu gece âlemin özü mesabesindeki insanlar olarak kadrimizi/değerimizi bilmemiz gereken gecedir. Ve sahip olduğumuz başta Kur'an olmak üzere nice kıymetlerimizin kadrini bilmemiz icap eden gecedir. Kur'an-ı Kerim'in inmeye başladığı böyle mübarek bir gecede yapacağımız ibadetlerden birisi de Kur'an okumak ve anlamı üzerinde düşündürmektir. Zira Kur'an; "(Ey Muhammed!) Sana bu mübarek Kitabı, ayetlerini düşünsünler ve akıllı olanlar öğüt alsınlar diye indirdik." (Sâd, 29) âyetinde belirtildiği üzere okumak, üzerinde düşünmek ve öğüt almak üzere indirilmiştir. Kadir Gecesi'ni gereği gibi anlayıp hakkıyla değerlendirmenin yolu, Kur'an-ı Kerim'in eşsiz mesajlarını anlamaktan geçer. Bu itibarla, Kadir Gecesi Kur'an-ı öğrenme ve Rasulüallah'ı tanıma, onların öngördüğü fazilet ilkelere doğrultusunda yaşama ve her türlü kötülüğü terketme vesilesi kabul edilmelidir. Zira, insanlara dünya ve âhîret mutluluğunu sağlamayı hedefleyen ve manevî varlığımızı karartan her türlü olumsuzluktan arındırarak, bizi üstün ahlâkî değerlere yönelten Kur'an'dır. O'nun getirdiği ilke ve prensiplerin özünde aydınlık, hoşgörü, dostluk ve kardeşlik vardır. O, insanlar arasında sevgi, uzlaşma, yardımlaşma, kardeşlik ve istikrarı sağlayacak; fert ve toplum planında pek çok ahlâkî ve sosyal problemin hak ve adalet çerçevesinde çözülmesine ışık tutacak ve insanlara gelişme yollarını göstererek onları geleceğe hazırlayacak ilâhî ölçüleri içeren bir kitaptır. Kur'an'ın bu özelliği, "Gerçekten bu Kur'an en doğru olan yola götürür ve iyi işler yapan müminler için büyük bir mükafat olduğunu müjdeler" (İsrâ, 9) "Biz Kur'an'dan, mü'minler için şifa ve rahmet olacak şeyler indiriyoruz..." (İsrâ, 82) ayetleriyle dile getirilmektedir. Ayrıca bu geceyi, namaz kı-

larak, Kur'an-ı Kerim okuyarak, tevbe, istiğfâr ederek ve dua ederek değerlendirmeli; geçen hayatımızın Kur'an ve Sünnet'e uygun olup olmadığına muhasebesini yapmalıyız. Dargınlık, kırgınlık, kin ve nefretin yerine sevgi, saygı, hoşgörü, dostluk ve kardeşliği hâkim kılmalıyız. Yetimlerin, kimsesizlerin, fakir ve muhtaçların yüzünü güldürmeli, onlara yardım elimizi uzatmalıyız. Sayısız manevî güzelliğin yaşandığı ve mükafatların sınırsız olarak verildiği bu gecede; özümüze dönerek geçen günlerimizi sorgulamalı, kendimizle hesaplaşmalı, iyi ve güzel davranışlarımızı artırmaya, kötü davranışlardan uzaklaşarak kalbimizdeki manevî kirleri temizlemeye çalışmalıyız. Kadir Gecesi'nin değerini bilenlerden olmaya çalışmak; ardına kadar açılan rahmet kapılarından, manevî ikram sofralarından istifade edebilmek ne büyük lütuftur!

Mübarek gün ve geceler toplumsal hayata pek çok yönden katkı sağlamakta, bu gün ve geceler vesilesi ile insanlar birbirlerini ve yakınlarını aramakta, yetimler ve fakirler gözetilmekte, hastalar ziyaret edilmekte ve dargınlar barışmaktadır. Kadir Gecesi başta olmak üzere mübarek gün ve geceleri değerlendirirken gözden uzak tutulmaması gereken bir durum ise, ibadet ve taatlerin sadece bu geceye hasredilmemesidir. Biz müminler olarak, her zaman Allah'ın kulu ve Hz. Muhammed (s.a.s.)'in ümmeti olduğumuzu hatırdâ tutup, ona göre hayatımızı yönlendirmeliyiz.

Kadir Gecesi, tefekkürü, tedebbürü, duayı, muhasebeyi, Allah için göz yaşı dökmeyi bol eylemenin gecesidir. Kadir Gecesi, Yüce Allah'ın rahmet ve bağışlamasının sağanak hâlinde yeryüzüne indiği, dileyen her mümini ilahî armağanlara garkettiği bir gecedir. Bu itibarla Kadir Gecesi dilek ve isteklerimizi Yüce Allah'a arz etmek için değerli bir fırsattır.

Eller açılır bu gece, gözler dualarla yaşar bu gece. Ve ilahî rahmet esintileriyle kalpler okşanır bu gece. Bu gece bütün insanların günahlardan uzaklaşıp tövbelerinin kabul edilmesini rahmeti bol olan Yüce Rabbimizden niyaz edelim. "Kadir'in" değerini bilenlerden olmak temennisiyle geceniz mübarek olsun...

Osmanlı Kadını ve Vakıflar

Atatürk'ün annesi Zübeyde Hanım başlı başına bir kültür şaheseri olan vakfiyelerin mimarından bir Osmanlı Hanımefendidir. Osmanlı arşivlerinin açılması ile 1968'de dilimize çevrilen bir vesika Zübeyde Hanım'ın Darüşşafaka'ya vakfettiği bir paradan bahseder.

Batılılaşmanın modernleşmeyle eşdeğer görülmesi, toplumumuzda kültürel değerlere bakış açısını olumsuz yönde etkilemektedir. Kendi değerlerinden haberi olmayan bir toplum, Batı hayat tarzını benimseyerek modernleşmeye çalışırken, bunun getirdiği problemlerle karşılaştığında ise çözüm konusunda çıkmaza düşmektedir. Problematik en fazla kadın üzerinden yürütülmesi ve tarihsel süreçte kadının edilgen bir pozisyonda gösterilmesi de değerlerimize bilinçaltı bir tepki oluşturmuştur. Türk kadınının hakları ve çalışma hayatı konusundaki olumsuz yargılar; hiç değişim yaşanmayan hep aynı çizgide varlığını sürdüren genellemelerle sunulmuştur. (Kadın Tarihine Yer Açmak; Kadın Çalışmaları dergisi, Arş. Gör. Gülçin Yapıcı, 1,2.sayı. İst. 2006) Oysa Türk kadını tarih sürecinde pek çok deği-

şim geçirmekle ilk Türk devletleri de dahil imparatorlukların bekasında önemli katkıya sahiptir.

Osmanlı medeniyetinde kadınların faaliyet alanları ve yaşam tarzlarının bilinmesi, günümüz problemlerine ışık tutacak bir yapı arz etmektedir. Bilinen Osmanlı kadını imajı; Avrupalı gezginlerin; padişahların harem hayatını konu alan, gerçekte ise söylentilerden ibaret olan eserler üzerine bina edilmiştir. Osmanlı dönemine ait arşivlerin yavaş yavaş açılması ve tarihî bilgilerin sorgulanması bizi birtakım gerçeklere ulaştırmaktadır. Bu gerçekler Türk kadınının kendi özgüvenini kazanmasında faydalı olabilecek ve bundan sonraki kuşaklar için problemlerin oluşmasına engel teşkil edecektir. Osmanlı Kadını hakkında yaptığı araştırmayı açıklayan bir yazarın (Osman-

Vakıf müessesesinin kurucuları arasında kadınların bulunması çok önemlidir. Bu durum Osmanlı kadınının mülk sahibi olabildiğini ve ekonomik alanda söz alabildiğini göstermektedir.

lı Kadını Efsane ve Gerçekler, Aslı Sancar, Amerika-da 2008 Yılı "en iyi tarih kitabı" ödüllü kitap) sözleri bunu çok güzel ifade etmektedir.

"Osmanlı'da kadın bir kere kadın olarak saygı görüyordu. Erkeklerin dünyasıyla kadınların dünyası birbirinden oldukça farklı iki dünyaydı. Osmanlı kadını kendi dünyasında hâkimdi ve bu dünyada kendini göstermek, kendini ifade etmek gibi bir özgürlüğü vardı. Osmanlı'da kadın, erkek birbirine rakip değildi. Şimdi tek bir dünya var ve kadınlarla erkekler bu dünyada birbirlerine rakip. Üstelik kadınlar erkeklerin koyduğu kuralların içerisinde bu rekabeti gerçekleştirmek durumunda. Bugün kadınların birçoğu ister istemez erkeklerle bir mücadeleye girmek zorunda kalıyor. Osmanlı döneminde boşanma olduğu zaman kadın ailesinin yanına dönebiliyordu. Fakat bugün pek çok kadın için bu mümkün gözüküyor. Artık kadın sadece kendi istekleri için çalışıyor denemez. Osmanlı kadını bilinçliydi ve hakkını kullanabiliyordu. Batılı kadının ancak 1882'lerde sahip olduğu -mal edinme, dava açma, hukuki anlaşma ve boşanma haklarına- asırlar öncesinden sahipti."

Osmanlı kadınının en yoğun ve etkin çalıştığı sahalardan biri de vakıflardı. İmparatorluk zamanında başta padişah olmak üzere vezir ve sultan hanımlarından büyük servet sahibi, orta hâlli yahut geliri daha az olan bu hanımefendiler vakıf yoluyla cami, mescid, namazgah, mektep, medrese, kütüphane, aşhane, kervansaray, bedesten, çeşme, yol, köprü, kale, mesire yerleri, deniz fenerleri, sebiller, dul ve yetim evleri, çocuk emzirme ve büyütme yuvaları yaptırarak vakfetmişlerdir. Bu vakıf hizmetleri sadece insanlara yönelik hizmetler olmayıp, yaşayan her varlığa yönelik hizmetlerdir. Örneğin kış aylarında kuşların beslenmesinin yanında köpeklere ekmek dağıtılması, çevreye gelen leyleklere yiyecek temin eden vakıflar vardı. (Erdem Yücel; "Osmanlı Tarihinde Vakıf Yapan Kadınlar" Hayat Tarih Mecmuası, c. 7, Şubat 1971, Sa:1, s. 44-49) Bunların dışında borçluların borçlarının ödenmesine, esirlerin esaretten kurtarılmasına, alış-verişe çıkarların aldatılmalarının önlenmesine, hizmetkârların azarlanıp dövülmemelerine kırdıkları kap-kacakların yerine konmasına, yoksul kızlara çeyiz verilmesine ve düğünlerinin yapılmasına, çalışmayacak kadar yaşlanan ve sakatlanan meslek erbabı ile işçilerine fonlar tahsisine, kitap yazılmasına, cezaevlerin-

de mahkumların ihtiyaçlarının karşılanmasına kadar uzanan çok geniş vakıf çalışmaları mevcuttu. (Mehmet Şeker: İslamda Sosyal Dayanışma Müesseseleri, Ankara 1991, s. 153) Vakıf müessesesi Osmanlı'da öyle gelişmiştir ki; "Vakıflar sayesinde bir adam vakıf bir evde doğar, vakıf bir beşikte uyur, vakıf mallardan yer içer, vakıf kitaplardan okur, vakıf bir medresede hocalık eder, vakıf idaresinden ücretini alır ve öldüğü zaman kendisi vakıf bir tabuta konur ve vakıf bir mezarlığa gömülür" (İsmet Kayaoğlu: İslam Kurumları Tarihi, Ankara 1980, s. 148) sözü vakfın, bir insanın hayatının her safhasında etkili olduğunun örneğidir. Vakıf müessesesinin kurucuları arasında kadınların bulunması çok önemlidir. Bu durum Osmanlı kadınının mülk sahibi olabildiğini ve ekonomik alanda söz alabildiğini göstermektedir. Ankara'da Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde bulunan 30.000 vakıf belgesi içinde kadınların kurduğu 2309 vakıf tespit edilmiş, bunlardan 1044'ünün vakfiyesinin mevcut olduğu belirlenmiştir. Ankara Şeriyeye Sicillerine göre burada kurulan 151 vakıftan 43 tanesi, Edirne'de kurulan vakıfların %20'si kadınlara aittir. Edirne'de kadınların kurduğu vakıfların %70'i ise halktan kadınlara aittir. 1546 tarihli İstanbul Tahrir defterine göre ise, 2517 vakfın 913'ü kadınlara aittir. Ayrıca İstanbul'da 1930'lu yıllarda mevcut ve tamamı Osmanlı döneminde yapılmış olan 491 çeşmenin 128 tanesi (% 28) kadınlar tarafından kurulan vakıflarca inşa edilmiştir (Kadriye Yılmaz Koca: Osmanlı'da Kadın ve İktisad, İstanbul 1998, s. 124)

Atatürk'ün annesi Zübeyde Hanım başlı başına bir kültür şaheseri olan vakfiyelerin mimarından bir Osmanlı Hanımefendidir. Osmanlı arşivlerinin açılması ile 1968'de dilimize çevrilen bir vesika Zübeyde Hanım'ın Darüşşafaka'ya vakfettiği bir paradan bahseder. Yirmi bin kuruşluk bu para, bugünün değerinde iki milyon tl'ye tekabül etmektedir. Zübeyde Hanım bu bağış yaparken yaptığı vasiyetnamede orada bu para ile öğrencilere mevsim meyvelerinin yedirilmesini tavsiye etmekte ve şöyle devam etmektedir: "Bir darüşşafaka öğrencisi okuduğu hatmi Kadir Gecesinde indirsin. Sonra sevabını Hz. Muhammed'in muazzez ruhuna, sonra ailesine ve ashabına, sonra Hz. Âdem'den bu yana geçen peygamberlere, sonra Allah dostlarının ruhuna göndersin." (Darüşşafaka Cemiyeti Başkanı Zekeriya Yıldırım'ın 15.5.2009 tarihli konuşmasından alıntıdır.)

Serhat Şehirlerimizden

AGRI

Orta Asya'dan gelen kavimlerin Anadolu'ya girişleri sırasında Ağrı, bir geçiş oluşturmuş, dolayısıyla birçok medeniyete sahne olmuştur.

Ülkemizin her vilayeti, Anadolu'nun ihtişamlı tarihinin açık hava müzesi gibi âdetâ. Her karışı buram buram tarih kokan şehirlerimiz, insanımızın geçmişten günümüze taşıdığı ve geleceğe ulaştırmanın gayretini verdiği, maddi ve manevi güzellikleriyle hayatlarını süsleyerek sürdürdükleri paha biçilmez ecdat yadigârlarıdır. İşte, bu şehirlerimizden birisi de Doğu Anadolu bölgemizdeki Ağrı Dağı'ndan ismini alan Ağrı'dır.

Orta Asya'dan gelen kavimlerin Anadolu'ya girişleri sırasında Ağrı, bir geçiş oluşturmuş, dolayısıyla birçok medeniyete sahne olmuştur. Ancak, bu medeniyetler Ağrı'yı bir giriş kapısı olarak gördüklerinden burada çok köklü bir uygarlık oluşturamamışlardır. Bölgede egemenlik kurdukları sanılan Hitit'lerin güçlerini yitirmeleri üzerine M.Ö. 1340-M.Ö 1200 tarihleri arasında Huriler, bölgeye yerleşmişlerse de, en köklü uygarlığı Urartular oluşturmuştur.

M.Ö. 680 yılında Doğu Anadolu'ya gelen ilk Türk topluluğu Sakalar, Murat Nehri ve Doğu Beyazıt çevrelerine kısa sürede yerleşmişlerdir. Bölge, Hz. Osman zamanında İslam orduları tarafından fethedildikten sonra 872 yılına kadar Abbasi-

lerin kontrolünde kalmış, daha sonra da Bizans'ın hâkimiyetine geçmiştir.

1071 Malazgirt Savaşı sonrası bölgeye Türk boyları gelmeye başlar. 1393'te Moğol Hakanı Ak-sak Timur, Ağrı bölgesini ele geçirir. 1405-1468 tarihleri arasında Karakoyunlu toprakları içinde yer alan Ağrı, Karakoyunluların yıkılmasının ardından Akkoyunlular'ın egemenliğine geçer.

Yavuz Sultan Selim tarafından Çaldıran Savaşı sonrası Osmanlı topraklarına katılan ve Osmanlı döneminde Şorbulak olarak anılan ilin adı, Ermeniler zamanında Karakilise olarak değiştirilir. Kazım Karabekir Paşa tarafından Karaköse ismi verilen il, Batılılar tarafından Ararat olarak isimlendirilmektedir.

Anadolu'nun İran'la bağlantısını sağlayan yolun üzerinde bulunması ile önemi artan, doğusunda İran, batısında Muş ve Erzurum, kuzeyinde Kars, güneyinde Van ve Bitlis ile kuzeydoğusunda ise Iğdır ile komşu olan Ağrı, 1834 yılında bucak, 1869 yılında ilçe, 1927 yılında da il olmuştur.

Yerleşim olarak düz bir ova üzerinde yer alan Ağrı'nın en büyük ovası Eleşkirt Ovasıdır. 11376 kilometre kare yüzölçümü ve 5137 m. yüksekliği ile

Ağrı Dağı, ilin adıyla özdeşleşecek kadar önemli bir yer tutar. Dağın dorukları kükürtlü bir tabaka ile kaplı olduğundan kar tutmamaktadır. Ancak; doruğun biraz aşağısından başlayarak 1000 metrelik bir bölüm sürekli karla kaplıdır ve dağın bu bölümünde Türkiye'nin en büyük buzulu bulunmaktadır.

İlin volkanik bir araziye sahip oluşu, yağışların az, ısının çok düşük olması sebebiyle arazisinin %80'ini ekime elverişli değildir.

Ağrı'da, irili ufaklı birçok akarsu vardır. İlin en büyük akarsuyu Fırat Nehri'nin ana kollarından biri olan Murat Irmağı'dır.

İl sınırları içinde yer alan Balık Gölü, Türkiye'nin en yüksek göllerinden birisi olup, alabalık avı yapılmaktadır.

Bölge ile efsaneleşen Nuh'un Gemisi'nin izi ise, Türkiye-İran transit yoluna 3,5 kilometre uzaklıkta bulunan ve Ağrı Dağı'nın güneyinde Telçeker ile Meşar Köyleri arasında yer alan doğal bir anıttır. Bu anıt, gemiye benzer silüet şeklinde olup, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından, gemi kütesinin korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olması özel-

liğiyle "3657 sayılı karar" ile 1987'de doğal sit alanı ve açık hava müzesi olarak koruma altına alınmıştır.

İlin endüstri ürünleri ve sanayi malları ihtiyacı genellikle diğer illerden sağlanmaktadır.

Tarım ürünleri bakımından da milli ekonomiye katkısı az olan Ağrı'da bulunan sanayi kuruluşları, halkın başlıca geçim kaynağı olan hayvancılığa yöneliktir. 1984'te hizmete giren Ağrı Şeker Fabrikası, Cumhuriyet döneminde Ağrı'da yapılan en büyük fabrikadır. Bu fabrika, il ekonomisine, işçi istihdamına ve hayvancılığa büyük katkı sağlamaktadır.

İshak Paşa Sarayı

İshak Paşa Sarayı, Doğubeyazıt'ın 8 km güneydoğusunda, eski Doğubeyazıt'ın kayalıkları üzerinde yer almaktadır.

1685 yılında İshak Paşa'nın babası Çolak Abdi Paşa tarafından yapımına başlanılan saray, onun oğlu Çıldır Valisi İshak Paşa ve oğlunun oğlu Mehmet Paşa tarafından 1784 yılında tamamlanmıştır. 7600 metre karelik bir alanı kaplayan sarayın oturduğu zemin sert kayalıktır. Duvarları-

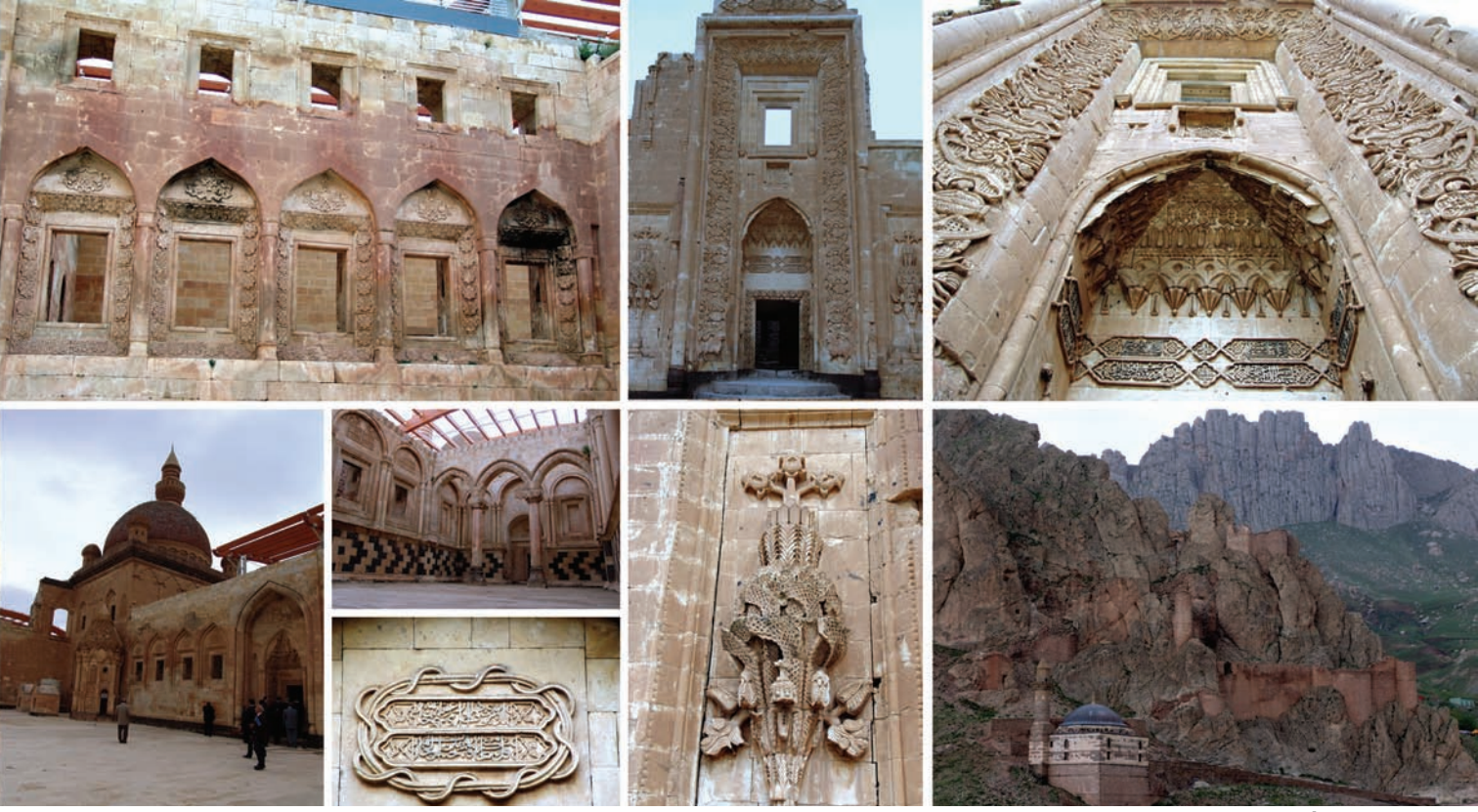

Foto: Hamit Kurt

nın yüksekliği yer yer 12 ile 15 metre olan sarayın planında Türk saraylar geleneği düşünülmüş ve bina teşkilatı kümeler şeklinde iç içe iki avlunun çerçevesinde toplanmıştır. Birinci avluyu, 10 metre uzunluğunda tonozlu bir geçit ikinci avluya bağlar. İkinci avlunun dört yanı ise bina kümeleri ile çevrilidir. Sağ tarafında sarayın mâbeyni ile selamlık teşkilatının bina kümeleri, bir cami ve camiye bitişik bir türbe yer almaktadır. Plan kuruluşu bakımından barok olan bir kitleyi barok-rokoko, Selçuklu ve Osmanlı tezyinat ve mimari unsurlarından örnekler alınarak yapılan cümle kapısından girilen sarayın arka tarafında yer alan bahçe ise, harem dairesinin dinlenme yeridir. Muntazaman olarak kesme taş ile yapılan binanın görkemli yerlerinden birisi de altın kaplama kapısıdır. 1917 yılında Rus istilası sırasında Moskova'ya taşınmış olan sarayın bu kapısı hâlen Moskova Müzesindedir. Sarayın kalorifer, kanalizasyon ve su tertibatı da mevcuttur. Her sene binlerce yerli ve yabancı turistin ziyaret ettiği Doğubeyazıt İlçesindeki İshak Paşa Sarayı, bugün de tüm ihtişamlı görünümü ile dimdik ayakta durmaktadır.

Ahmed-i Hani

Ahmed-i Hani, dönemin önemli şairlerinden ve filozoflarından. 1651 yılında doğan Ahmed-i Hani'nin babası İlyas Efendi'dir. Doğu Anadolu'nun birçok şehri dolaşarak Arapça, belagat ve dinî ilimleri tahsil eden Ahmed-i Hani, astronomi ilmi ile de ilgilenmiştir. İshak Paşa Sarayı Camiinde medrese dersleri de veren Ahmed-i Hani'nin kaleme aldığı tek eseri Mem-u Zin'dir. Kendisinin, Doğubeyazıt'ta 1707 yılında vefat ettiği sanılmakta ve halk arasında da veli olarak tanınmaktadır. İshak Paşa Sarayı'nın yakınında metfun olan Ahmed-i Hani'nin türbesi birçok ziyaretçi tarafından her gün ziyaret edilmektedir.

Birçok uygarlığın izlerini bünyesinde barındıran Ağrı, tarihî ve kültürel değerlerin yanı sıra, bozulmamış doğal dokusu, yüksek dağları, yaylaları, geleneksel el sanatları, yöresel yemekleri ile ülkemiz turizmi içerisinde kendine iyi bir yer edinmiştir.

Devrinin Ebu Hanifesi Molla Hüsrev

Müdürlük ve kadılık gibi görevlerinin yanı sıra telif işini de aksatmadan yürüten Molla Hüsrev'in yazdığı bazı eserler yıllarca Osmanlı medreselerinde ders kitabı olarak okutuldu. Yazdığı eserler içinde en önemlisi fıkıh usulüne dair olan Mirkâtü'l-vüsûl ve bunun kendisi tarafından yazılmış şerhi Mir'atü'l-usûl ile fıkıhın furu alanında yazdığı Gururu'l-ahkâm ve bunun yine kendisi tarafından yazılmış olan şerhi Dureru'l-Hukkâm adlı eserleribulunmaktadır.

Muhammed b. Feramuz b. Ali el-Hanefî es-Sivasî

Osmanlı'nın önde gelen alimlerinden olan Molla Hüsrev, Sivas Tokat arasında yaşayan Ersak (Varsak) Türkmenlerindedir. Bu bölgede bulunan Kargin köyünde dünyaya geldi. Bazı kaynaklarda geçen Rum asıllı bir mühtedi olduğu yolundaki bilgiler doğru değildir. Bizzat kendisinin verdiği bilgiye göre babasının ismi Feramuz, dedesinin ise Ali'dir. Bu da onun Müslüman bir aileden geldiğini göstermektedir. Hüsrev ismi eniştesinin ismi idi, önceleri ona "Hüsrev kayını" derlerdi, sonraları "kayını" ifadesi kaldırılarak kendisine Hüsrev denildi. Böylelikle eniştesinin ismi kendisine isim oldu.

Öğrenimini büyük ölçüde Bursa ve Edirne'de tamamladı. Molla Fenarî'nin oğlu ve Bursa kadısı Yusuf Balî ile Taftazanî'nin öğrencisi Burhaneddin Haydar el-Herevî'den dersler aldı. İlk görev yeri Edirne Şah Melek Medresesi oldu. Medresenin vakfiye şartnamesinde dört mezhebi bilecek bir

fıkıh aliminin müderris olma şartı Molla Hüsrev'in böyle bir niteliğe haiz olduğunu gösterir. Ardından aynı şehirde Halebiye Medresesi'nde müderrislik yaptı.

II. Murat döneminde Rumeli Kazaskeri olan Molla Hüsrev, Sultanın ölümünden sonra yerine geçen Fatih Sultan Mehmet devrinde aynı görevine devam etti. İstanbul'un ilk kadısı Hızır Bey'in 863/1458 tarihinde vefatı üzerine İstanbul kadılığına getirildi. Bu görevine ilaveten Galata, Üsküdar, Eyüp kadılık görevleri ile Ayasofya Camii müderrisliği görevini de üstlendi. 865/1460 yılında Şeyhülislam Fahreddin Acemî'nin ölümü üzerine Şeyhülislamlık görevine atandı.

Fatih Sultan Mehmet ile araları çok iyi idi. Sultan onu "zamanımızın Ebû Hanife'si" diye anar ve taltif ederdi. Padişahın huzurunda yapılan bilimsel tartışmalarda reîsü'l-ulema (alimlerin reisi) sıfatıyla oturumu idare eder ve hakemlik yapardı. Fatih Sultan tarafından Sahn-ı Seman medreselerinin kurulmasının ardından ders

programı yapmak üzere kendisi ve Ali Kuşçu görevlendirildi. Onların hazırladıkları programlar uzun yıllar medreselerde yürürlükte kaldı.

Sultan ile araları bu kadar iyi olan Molla Hüsrev'in devrin uleması ile arasında bir soğukluk olduğu aktarılır. Bunun bilimsel rekabet ve farklı düşünmeden kaynaklandığı açıktır. Bu da Osmanlı coğrafyasında bilimsel özgürlük ve özerkliğin mevcudiyetini gösterir. Sözelimi Molla Hüsrev'in kölelik konusunda yazdığı Risâle fi'l-velâ adlı eserinde kendinden önceki döneme göre yeni bir anlayış ve içtihat geliştirmesi üzerine dönemin alimlerinden Hızır Şah Menteşevî ve Molla Gürani'nin sert tenkitlerine hedef oldu. Onların yazdıkları üslubu ağır reddiyeye, Ecvibe alâ Molla Gürani adıyla yazdığı risale ile aynı ağırlıkta cevap verdi ve dillendirdiği görüşünün arkasında durdu.

İlim âlemine bir çok bilim adamı kazandıran Molla Hüsrev'in tanınan talebeleri arasında Hasan Çelebi, Hasan b. Abdussamet es-Samsunî, Yusuf b. Cüneyd et-Tokadî, İsmail Kemalüddîn Karamanî, Zembilli Ali Efendi, Manisalıoğlu Molla Mehmet bulunmaktadır.

Müderreslik ve kadılık gibi görevlerinin yanı sıra telif işini de aksatmadan yürüten Molla Hüsrev'in yazdığı bazı eserler yıllarca Osmanlı medreselerinde ders kitabı olarak okutuldu. Yazdığı eserler içinde en önemlisi fıkıh usulüne dair olan Mirkâtü'l-vüsûl ve kendisi tarafından yazılmış şerhi Mir'atü'l-usûl ile fıkıhın furu alanında yazdığı Gururu'l-ahkâm ve yine kendisi tarafından yazılmış olan şerhi Dururu'l-Hukkâm adlı eserleri bulunmaktadır. Bu iki eser hem

medreselerde ders kitabı olarak okunmuş hem de İslam dünyasında şöhret bulmasını sağlamıştır. Nitekim Molla Cami bu eserleri okuduktan sonra meselelere yaklaşımındaki derinliği ve inceliği övmüştür.

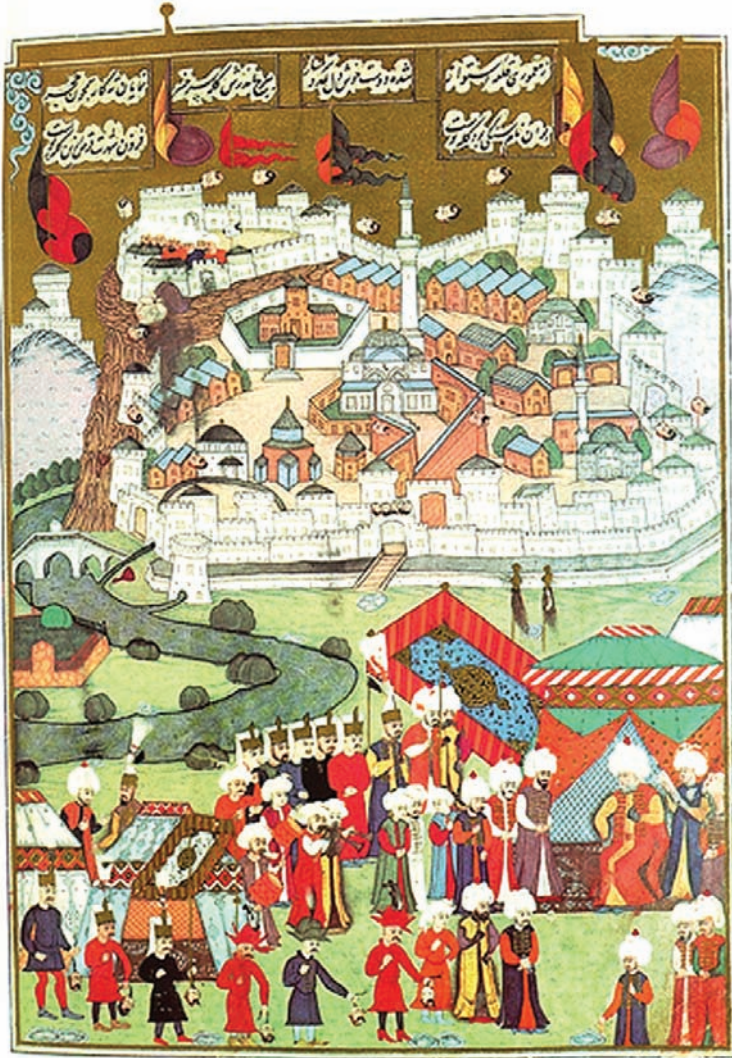
Bunların dışında Haşiye ale't-Telvîh, Haşiye alâ Haşiyeti'l-Muhtasar li Seyyid Şerif, Risale fi'l-velâ gibi eserleri bulunmaktadır.

885/1480 tarihinde İstanbul'da vefat eden Molla Hüsrev'in naşı Bursa'ya getirilerek Zeyniler'de kendisi tarafından yaptırılan medresesinin haziresine defne-

dildi. Mezar taşına düşülen şu not onun kimliğini ve kişiliğini verir mahiyettedir: "Menba-ilim ve hüner, vâris-i ulum-i hayri'l-beşer, fâdil-i hurşid-i eser, sahibü'd-Dürer ve'l- Gurer Mevlânâ Muhammed Hüsrev."

Kaynaklar:

- Taşköprizade, Tabakâtü'l-fukahâ, Musul, 1380/1961, s. 133.
- Leknevî, el-Fevâidü'l-Behiyye, Beyrut ts. Daru'l-Ma'rife, s. 184.
- Bursalı Tahir Efendi, Osmanlı Müellifleri, İstanbul 1333, I, 292-293.
- Recep Cici, Osmanlı Dönemi İslam Hukuku Çalışmaları, Bursa 2001, s. 196-219.
- Ahmet Özel, Hanefi Fıkıh Alimleri, Ankara 1990, s. 102.

"Sadakalar (zekâtlar),
Allah'tan bir farz
olarak ancak fakirler,
düşkünler, zekât
toplayan memurlar,
kalpleri İslam'a
ısrındırılacak olanlarla
(özgürlüğüne
kavuşturulacak) köleler,
borçlular, Allah yolunda
cihad edenler ve yolda
kalmış yolcular içindir.
Allah hakkıyla bilendir,
hüküm ve hikmet
sahibidir."

(Tevbe, 60)

Zekât Verilebilecek Kimseler

İslam'ın beş temel esasından bir olan (Nesaî, Mevâkît, 6) ve dinen zengin sayılan Müslümanların vermesi gereken zekâtın kimlere verileceği Tevbe suresinin 60. ayetinde beyan edilmiştir: "Sadakalar (zekâtlar), Allah'tan bir farz olarak ancak fakirler, düşkünler, zekât toplayan memurlar, kalpleri İslam'a ısrındırılacak olanlar, (özgürlüğüne kavuşturulacak) köleler, borçlular, Allah yolunda (cihat edenler) ve yolda kalmış yolcular içindir. Allah hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir." Sözlükte Allah'a sadakatle bağlı olmak anlamına gelen "sadaka" kelimesi, din dilinde insanın malından sırf Allah'ın hakkı olarak ayırıp Tevbe suresinin 60. ayetinde belirtilen kimselere verilen mali yardım de-

mektir. Sadaka, farz ve nafil olmak üzere iki kısımdır. Farz olan sadakaya "zekât" denir. Tarım ürünlerinden verilen zekâta ise "öşür" denir. Ayette geçen "sadaka" farz olan sadaka yani zekâttır. Sadakanın üç ana unsuru vardır: Zekâtın Allah için, Tevbe suresinin 60. ayetinde belirtilen yerlere verilmesi ve alanın eline geçmesi. Ayet üç hüküm içermektedir: Zekâtın verilebileceği yerler, zekâtın farz bir görev olduğu ve Allah'ın alîm ve hakîm olduğu.

I. Zekâtın Verileceği Yerler
Ayetin başında geçen "innemâ" edatı zekâtın ancak zikredilen kimselere verilebileceğini ifade eder. Ayette zekâtın verilebileceği sekiz sınıf bildirilmiştir:

1. Fakirler

"Fakir", geliri aslî ihtiyaclarını karşılamayan kimse demektir. Bu kimsenin az bir geliri olabilir. Bu sebeple fakir olduğunu gizleyebilir, bu durumu bilmeyenler de onu zengin zannedebilir. Şu ayet bu hususu açıkça ifade etmektedir: "(Sadakalar) kendilerini Allah yoluna adayan, yeryüzünde dolaşmaya güç yetiremeyen fakirler içindir. İffetlerinden dolayı (dilenmedikleri için), bilmeyen onları zengin zanneder. Sen onları yüzlerinden tanırısın. İnsanlardan arsızca (bir şey) istemezler. Siz hayır olarak ne verirseniz, şüphesiz Allah onu bilir."

(Bakara, 273)

2. Miskinler

"Miskin"; hiç geliri olmayan, aciz, düşkün, yersiz yurtsuz, evsiz barksız, yoksul, işsiz ve ihtiyacı için dilenebilen kimse demektir. Beled suresinin 16. ayetinde bu kimse "yerde sürenen yoksul" kimse olarak ifade edilmiştir. Bu kimsenin yoksul olduğu her hâlden belli olur ve toplumda bilinir. (Taberî, X, 10/158, 159; Kurtubî, IV, 169)

3. Amiller

"Amil", zekât tahsili için görevlendirilen kimse demektir. Bu kelimeye zekâtı zenginlerden alan tahsildarlar, muhasebesini yapanlar, toplanan zekâtı koruma ve bekçiliğini yapanlar kısaca zekât organizasyonunda görev alanların hepsi dâhildir. Bu kimselerin ücretleri toplanan zekâtlardan verilir. Ancak bunlara verilen sadaka değil yaptıkları hizmetin karşılı-

"Zekât" Allah'ın emri ile Allah için verilen hibe cinsinden bir haktır. Dolayısıyla zengin, verdiği zekât ile fakiri minnet altında bırakamaz. Çünkü zekât zengininin bir lütfu değil, fakirin zenginlerin zimmetine geçmiş bir hakkıdır, dolayısıyla zekât, hakkın sahibine ödenmesidir.

ğıdır. Çünkü bu görevliler zengin olabilirler. Zekât toplama-ya yönelik çalışmalar, sonuç itibariyle fakir ve miskinlerin ihtiyaclarını karşılamak için yapılmış ve onların menfaatine yönelik hizmetlerdir. (Kurtubî, IV, 178) Peygamberimiz, deve, sığır, koyun ve keçi gibi görünen ve altın ve para gibi görünmeyen malların zekâtlarını tahsili için amiller görevlendirmiştir. Hz. Osman'ın devlet başkanlığı zamanında görünmeyen malların zekâtını almada zorluk olması sebebiyle bunlar zengin müminlerin kendi vicdanlarına bırakılmış, sadece görülen malların zekâtlarını toplamak için amiller görevlendirilmiştir. Daha sonraki yıllarda da bu uygulama devam etmiştir.

4. Müellefe-i kulub

"Müellefe-i kulub", kalpleri İslam'a yaklaştırılmak, zararsız hâle getirilmek ve dinde sebat ettirmek istenen kimselerdir. Asr-ı saadette bu kimseler dört grup idi. a) Müslüman olmuş, ancak niyet ve iradeleri henüz iyice pekişmemiş olanlar. Bu

kimselere zekât verilmesinin amacı, imanlarının pekişmesini sağlamaktır. b) Kabile reisleri ve ileri gelenler. Bunlara zekât vermenin amacı, kendi kabilelerinden İslam'a girmek isteyenlere engel olmalarını, Müslüman olanlara eza ve cefa etmelerini önlemektir. c) İslam'a ilgi duyanlar. Bunlara zekât verilmesinin amacı, Müslüman olmalarını sağlamaktır. ç) İslam'a ve Müslümanlara zarardan korunmak istenen kimseler. Kalpleri İslam'a ısındırılmak istenenlere zekât verilmesi Müslümanların azınlıkta ve zayıf olduğu zamanlara mahsus bir uygulamadır. Nitekim Hz. Ebu Bekir'in devlet başkanlığı zamanında Hz. Ömer'in ictihadı ile bu gruba zekât verilmesinden vazgeçilmiştir. Sahabe de buna itiraz etmemiştir. Hanefî ve Malikî fakihler de bu görüşü benimsemişlerdir. Aralarında İbnü'l-Arabî ve İbn Atiyye'nin de bulunduğu bir grup İslam bilginine göre müellefe-i kulub, kıyamete kadar mevcuttur ve ihtiyaç duyulursa Rasulü Allah'ın yaptığı gibi bu kimselere zekâttan pay verilebilir. İmam Şafî'nin de aralarında bulunduğu bir grup İslam bilgini kalpleri İslam'a ısındırılmak istenenler Müslümanlardır. Yine İmam Şafî'ye göre "amil" ve "müellefe-i kulub" ortadan kalkmıştır, sekiz gruptan altısı kalmıştır. (Taberî, X, 10/162-163; Kurtubî, IV, 179-181; Hazin, III, 144-145)

5. Köleler

Ayette geçen "rikap" savaş ve

benzeri sebeplerle özgürlüğünü yitirmiş, başkasının boyunduruğu altına girmiş kimselerdir. Hz. Muhammed'in Peygamber gönderildiği dönemde kölelik vardı. İslam, sosyal bir olgu hâline gelmiş olan köleliğin tedricen kaldırılmasını hedeflemiş ve insanların özgürleştirilmesini teşvik etmiştir. Bu bağlamda efendisine verip özgürleşmesi için köleye zekât verilmesini zekât verilecek gruplar arasında saymıştır. Artık çağımızda Kur'an'da geçtiği anlamda kölelik kalmamıştır.

6. Borçlular

Ayette geçen "ğârimîn" borçlular demektir. Borçlu kimselerin belirli bir miktar malı, serveti, parası olsa bile bunlar borçlarına yetmediği için fakir sayılırlar. Dolayısıyla kendilerine borçlarını ödeyebilmesi için zekât verilir.

7. Allah yolunda çalışanlar

Ayette geçen "fî sebîli'llâh", "Allah yolunda, Allah için" demektir. Ayette sayılan altı gruba zekât "Allah için" verildiği hâlde ayrı bir madde zikredilmesi bu grubun farklı bir sınıf olduğunu ifade eder. "Allah yolunda" ifadesi geniş bir anlama sahiptir. Tefsir ve fıkıh kitaplarında bu gurubu İslam'ın ve Müslüman toplumunun korunması için çalışanların oluşturduğu ifade edilmiştir. Dolayısıyla İslam'ın bilinmesi, tanınması, öğrenilmesi, yüceltilmesi, kuvvetlenmesi, Müslüman toplumunun korunması için yapılan çalışmalara ve Enfal suresinin 60. ayetinin hayata geçirilebilme-

Zekât verilecek yerleri birlikte değerlendirdiğimiz zaman zekâtın verilmesinin iki hedefi olduğunu görürüz. Biri muhtaç Müslümanların ihtiyaçlarını karşılamak, diğeri İslam'ın kuvvetlendirilmesi ve korunmasıdır.

si için zekât verilebilir. (Taberî, X, 10/163; Hazin, III, 144-145)

8. Yolda kalmış kimseler

Ayette geçen "ibni's-sebîl" yol oğlu demektir. Bununla maksat, ilim, eğitim, ibadet, ticaret ve benzeri amaçlarla seyahate çıkmış, parası tükenmiş, kredi kartı ve benzeri imkânları da bulunmayan, bu sebeple muhtaç hâle gelmiş yolcu ve misafir kimselerdir. Bu kimseler yurtlarında zengin bile olsalar buldukları yörede fakir oldukları için zekât verilir. Zekât verilecek yerleri birlikte değerlendirdiğimiz zaman zekâtın verilmesinin iki hedefi olduğunu görürüz. Biri muhtaç Müslümanların ihtiyaçlarını karşılamak, diğeri İslam'ın kuvvetlendirilmesi ve korunmasıdır. Bir, iki, beş, altı ve sekizinci gruptakiler ihtiyacı karşılanması gereken kimselerdir. Zekât organizasyonunda görev alanlar zekâtı kendileri için değil fakirler için tahsil ederler, müellefe-i kuluba zekât verilmesi hem Müslümanlara gelebilecek zulmü önlemek hem de Müslümanların sayısını artırmaya; yedinci maddede zikredilenlere zekât verilme-

si, İslam'ın bilinmesi, tanınması, yayılması, yüceltilmesi ve Müslüman toplumunun korunmasına yöneliktir. (Taberî, X, 10/163) Müslüman, bu sekiz sınıftan birine zekâtını verebileceği gibi her sınıfa ayrı ayrı taksim edebilir ancak her sınıfa taksim edilmesi şart değildir. (Taberî, X, 10/167; Kurtubî, IV, 168)

II. Kendilerine Zekat Verilmeyenler

Zekât verilemeyecek kimseleri şöyle sıralayabiliriz.

1. Zenginler. Peygamberimiz "zengine zekât helâl olmaz" (Ebu Dâvud, Zekât, 25) buyurmuştur. Çünkü zekât fakirin hakkıdır. (Me'âric, 25) Bunun istisnası yedi ve sekizinci maddede zikredilen gruplardır. Peygamberimiz; "Zekât zengine helâl olmaz. Ancak beş kişi hariç; zekât memuru veya zekât için ayrılan malı parasıyla satın alan veya Allah yolunda gazâ eden veya borçlu kişi veya kendisine zekât verilen miskinin (bu malı) zengin bir kişiye hediye etmesi." (Ebu Dâvud, Zekât, 25; Taberî, X, 10/165)
2. Müslüman olmayanlar. (Kurtubî, IV, 189) Peygamberimiz, Muaz bin Cebel'i Yemen'e gönderirken ona "Allah, kendilerine mallarında zekât farz kılmıştır. Bu zekât, zenginlerinden alınır ve onların fakirlerine verilir" demiştir. (Miras, Tecrid-i Sarih, V, 3-4)
3. Müslüman bakmakla yükümlü olduğu kimselere yani hanımına, anne-baba, ebe ve dedelerine, oğlu, kızı ve bunların çocuklarına zekât veremez.

Çünkü bunların nafaka hakları vardır. Ancak kişi bunların dışında fakir olan kardeş, hala, dayı, teyze, amca ve bunların çocukları, üvey annesi ve damadı gibi bakmakla yükümlü olmadığı yakınlarına zekât verilebilir. Peygamberimiz; "Miskine verilen şey sadakadır. Akrabaya verilene iki sevap vardır: Sadaka sevabı ve akrabalık bağının gözetilmesi sevabı" buyurmuştur. (Tirmizî, Zekât, 26)

4. Zekât verilen kişinin akıllı, ergenlik çağına gelmiş ve tassarruf ehliyetine sahip olması gerekir. Çocuğa, deliye ve sefih olan bir kişiye zekât verilmez. Ancak bunlar adına velilerine verilebilir. Ayette zikredilen sekiz sınıfın dışındaki şahıs ve yerlere zekât vermek, din bilginlerinin çoğunluğuna göre caiz değildir. Mesele cami, köprü, okul, baraj ve yol yapımı ve bakımı için zekât verilmez. (Kâsanî, Bedayü's-Senayi' fi Tertibi's-Şerai', II, 45, Beyrut 1982) Ayrıca zekât verilecek malın, ürünün, paranın helal yoldan elde edilmiş olması gerekir. Haram maldan verilen zekât ile bu ibadet yerine getirilmiş olmaz. Verilen zekâtın nisap miktarını geçmemesi gerekir. İmam Ebu Hanife'ye göre nisap miktarından daha fazla verilmesi mekruhtur. Ancak zorunluluk hâllerinde daha fazlası verilebilir. Zekat, zekat verilmemesi gereken yerlere verilirse görev yerine getirilmiş olmaz.

III. Zekât Vermek Farzdır

Bu hususu ayetin sonundaki "farîzaten min'allah" (Allah'tan

Borçlu kimselerin belirli bir miktar malı, serveti, parası olsa bile bunlar borçlarına yetmediği için fakir sayılırlar. Dolayısıyla kendilerine borçlarını ödeyebilmesi için zekât verilir.

bir farz olarak) cümlesi ifade etmektedir. Ayet ve hadislerde emir kipiyle zekâtın kesin bir dille verilmesi emredilmektedir. Mesela Tevbe suresinin 103. ayetinde; "Onların mallarından, kendilerini temizleyeceğin, arıtıp yücelteceğin bir sadaka al ve onlar için dua et; çünkü senin duan onlara huzur verir. Allah işitendir, bilendir" En'âm suresinin 141. ayetinde "Hasat günü hakkını (zekâtını) verin" buyrulmaktadır. (bk. Bakara, 43, 110; Hac, 78; Nur, 56; Mücadele, 13; Müzzemmil, 20; Tirmizî, Cuma, 80, Zekât 6; Buharî, Zekât 1,41, Sadaka 1,63; Müslim, İman, 31; Ebu Dâvud, Zekât 4) "Zekât" Allah'ın emri ile Allah için verilen hibe cinsinden bir hakktır. Dolayısıyla zengin, verdiği zekât ile fakiri minnet altında bırakamaz. Çünkü zekât zengin bir lütfu değil, fakirin zenginlerin zimmetine geçmiş bir hakkıdır, dolayısıyla zekât, hakkın sahibine ödenmesidir. Zekât açıktan veya gizli olarak verilebilir. (Bakara, 271) Başkalarına teşvik olacaksa açıktan, riya korkusu ve zekât alanı rencide etme endişesi varsa gizli verilmesi daha iyidir.

IV. Allah Alîm ve Hakîmdir

"Alîm" Allah'ın her şeyi bilen, "hakîm" ise her işinin hik-

met dolu olması demektir. Allah her şeyi, herkesin durumunu, derecesini, neye hakkı olup olmadığını bilir ve her şeyi yerli yerinde yapar. Ayetin sonunda Allah'ın "alîm" ve "hakîm" isimlerinin zikredilmesi, zekât verilmeye kimlerin layık olduğunu, sosyal olayları, zengin ile fakir arasındaki ilişkilerin nasıl olması gerektiğini en iyi bilen Allah olduğunu ve O'nun her emrinin hikmet içerdiğini, zekâtını verenleri ödüllendireceğini beyan içindir. Sonuç olarak İslam'ın beş temel esasından bir olan ve dinen zengin sayılan Müslümanların yükümlü olduğu zekâtın verileceği kimseler; Tevbe suresinin 60. ayetinde sayılmıştır. Bunlar; nisap miktarı malı, serveti, parası bulunmayan fakirler, hiç mal varlığı ve parası olmayan yoksullar, zekât organizasyonunda görev alanlar, kalpleri İslam'a ısındırılmak istenenler, borçlular, parası kalmamış, kredi imkânı da bulunmayan yolcu ve misafirler, özgürlüğüne kavuşmak isteyen köleler ve İslam'ın bilinmesi, tanınması, öğrenilmesi, yücelmesi, Müslüman toplumunun korunması bağlamında yapılacak çalışmalarda görev alanlardır. Günümüzde zekâtlar bireysel olarak verilmektedir. Bunun bir organizasyon ile bir fonda toplanıp düzenli bir şekilde verilmesi daha iyi ve ideal olur.

Ebû Hureyre
(r.a.)'den
nakledildiğine göre
Allah Rasulü (s.a.s.)
şöyle buyurmuştur:
"Müslümanın
Müslümana malı,
ırzı ve kanı haram
(dokunulmaz) dır.
Müslüman kardeşini
hor görmesi, kişiye
şer olarak yeter."

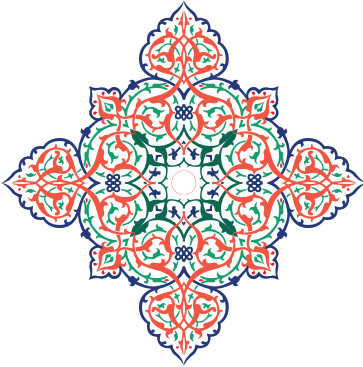
(Ebû Dâvud, Edeb, 40)

Korunması Gereken Bir Değer: Irz

Hadiste, insanlar arası ilişkilerde saygı gösterilmesi gereken üç temel unsur zikredilmiştir. Can, mal ve ırz olarak belirtilen bu temel değerler neredeyse insana ait maddi-manevi varlık alanının bütününe tekabül etmektedir. Allah'ın insana bahsettiği bir hayat, o hayatın idamesi için sahip olunan mal ve insanı insan yapan değerleri temsil eden ırz. Can ve mal maddi boyuta işaret ederken, ırz, insanın manevi kişiliğine işaret etmektedir.

Bu hadiste üzerinde en çok durulması gereken "ırz" kelimesinin Arapça'daki temel anlamı "nefs"tir. "Beden" ve "haseb" gibi anlamları da bu manayı pekiştirmektedir. Kısaca "ırz"ı, insanın kendisi, yani, ruh ve beden bütünlüğünün oluşturduğu kişiliği olarak tanımlayabili-

riz. "Nakiyyu'l-ırz" (ırz temizliği) tabiri Arapça'da, insanın, kişilik olarak ayıplardan, kusurlardan arınmış olduğunu ifade eder. Sevgili Peygamberimiz, kişinin saygın ve dokunulmaz değerleri arasında, can ve malın yanı sıra "ırz"ı da sayarak, insanın manevi kişiliğinin, onur, şeref ve hayiyetinin de en az diğerleri kadar önemli olduğunu ve korunması gerektiğini belirtmiştir. Onun için "Veda Hutbesi"nde, "Kanlarınız, mallarınız ve ırzlarınız, şu gününüz (Arefe günü), (hac ibadetinin yapıldığı) şu ayınız ve şu beldeniz gibi saygındır, dokunulmazdır." (Ahmed b. Hanbel, Müsned, 4/336) buyurarak, hitap ettiği insanlara bu değerleri, önemini kavrayıp mukayese edebilecekleri kutsallarla açıklamıştır. İnsan kişiliğinin çok önemli bir

yapıtışı olan "iffet ve namus", muhtemelen bu öneminden dolayı Türkçemizde âdet, "ırz" kavramıyla özdeş hâle getirilmiş, bununla da daha çok cinsel kimliğin korunması kast edilmiştir. Ancak buradaki "namus" kelimesinin de, hadiste geçen "ırz" kavramının da anlamı daha geniş ve kapsayıcıdır. Nitekim Allah Rasulü, "Kişinin haksız yere bir Müslümanın ırzına dil uzatması, büyük günahların en büyüklerindedir." (Ebû Davud, Edeb, 40) buyururken bu anlam genişliğine dikkat çekmiştir. Başka bir hadisinde de, "Kim, bir Müslümanı, saygınlığının zedelendiği, ırzının çiğnendiği bir durumda yalnız bırakırsa Allah da onu, yardımının istendiği bir durumda yalnız bırakır. Kim de böyle bir kimseye yardım ederse Allah da ona, yardımına ihtiyaç duyulan yerde yardım eder." (Ebû Dâvud, 41) buyurarak, Müslümanın şerefine, namus, onur ve haysiyetine, yani ırzına yapılan saldırı karşısında sessiz kalınmaması gerektiğini bildirmiştir.

Manevi kişilik haklarına yapılan tecavüzlerin hukukî bağlamda ele alınıp cezalandırılmasının tarihinin ne kadar eskiye uzandığını, çağdaş hukuk sistemlerindeki manevi tazminat cezalarının menşeinin nereye dayandığını bilmesek de en azından, kişinin ırz ve namusuna, şeref ve haysiyetine yönelik bir iftiranın cezasının hem maddi hem de manevi olarak bizzat Allah tarafından 15 asır önce verilmiş olduğunu biliyoruz. Bilindiği gibi Nur suresinin 4. ayeti, namuslu kadınlara zina iftirasında bulunan kişilere yönelik yaptırımını içermektedir. Cenab-ı Hak şöyle buyurur: "Namuslu kadınla-

ra zina isnadında bulunup, sonra (bunu ispat için) dört şahit getiremeyenlere seksener sopa vurun ve artık onların şahitliğini ebediyen kabul etmeyin. Onlar fâsık (günahkâr) dırlar." Zina suçunun cezasının yüz sopa olduğunu bildiren Cenabı Hak (Nur, 2), zina iftirasına da buna yakın bir ceza vermiş, ayrıca, böyle kişilerin şahitliklerinin asla kabul edilmemesi gibi ağır bir manevi yaptırımını da ilave etmiştir. İşte bu, İslam dininin, kişinin, namusuna, onur ve haysiyetine, yani bir bütün olarak manevi kişiliğine verdiği önemi gösteren çarpıcı bir örnektir. Burada dikkati çeken bir husus, "kazf" cezası olarak bilinen bu iftira cezasının Kur'an'da erkekler için ayrıca zikredilmemiş olmasıdır. Erkeklerin namuslarına, şeref ve haysiyetlerine yönelik saldırı da şüphesiz haramdır ve cezayı gerektirir. Ancak bu tür saldırıların insanlık tarihi boyunca en çok kadınlara yöneldiği ve bu iftiraya maruz kalan kadınların erkeklerle kıyaslanamayacak ölçüde olumsuz etkilenerek hayatları boyunca ne büyük acı ve sıkıntılara maruz kaldıkları düşünülürse, ilahî iradenin kadınları öncelemedesinin hikmeti daha iyi anlaşılır. Nitekim bu ayetin ilk muhatapları olan bazı kötü niyetli kimseler, Hz. Peygamber'in sevgili eşi Hz. Aişe'ye yönelik iftiralarının cezaslarını o dönemde çekmişlerdir.

Bu ayetin Müslüman erkeklerle verdiği önemli bir mesaj da şudur: Siz erkekler; kılığınaya kıyafetine, dış görünüşüne bakarak, hakkında kesin bilgilere sahip olmadığınız kadınlar hakkında olumsuz değerlendirme ve nitelelendirmelerde bulunmayın. On-

ların iffeti ve namusuna yönelik ağızınıza kolayca geliveren ve çoğu zaman kullanmakta sakınca görmediğiniz yakıştırmalardan uzak durun. Şaka bile olsa bu yakıştırmaların o kadınların psikolojisinde ne büyük sarsıntılara yol açtığını düşünün. Üstelik kolayca ağızınızdan çıkıveren bu isnatlar yüzünden Allah'ın cezasına müstehak ve şahitliği kabul edilmeyen bir yalancı duruma düşmenizden işten bile olmadığının farkına varın ve kendinize çeki düzen verin.

Hadisin, "Müslüman kardeşini hor görmesi kişiye günah olarak yeter." şeklinde ifade edilen son cümlesi de, yukarıda açıklamaya çalıştığımız ırz kavramıyla yakından ilgilidir. Hiçbir Müslüman, din kardeşini küçük görmez, hangi sebeple olursa olsun onu aşağılayamaz, onun onur ve haysiyetini rencide edemez. Erkek olsun kadın olsun bir topluluğun diğer topluluğu alaya almamasını, alaya alınanların alanlardan belki daha hayırlı olduğunu bildiren, "... birbirinizi karalamayın, birbirinizi kötü lakaplarla çağırmayın." buyuran, kötü zandan sakındıran, gizlilikleri araştırmayı yasaklayan, gıybet etmeyi, yani bir kimsenin arkasından konuşmayı ölü kardeşinin etini yemek gibi niteleyen (Hucurât, 11-12) Yüce Rabbimiz de, müminlerin dikkat etmeleri ve saygı göstermeleri gereken manevi kişilik haklarına işaret etmiştir. Allah Rasulünün yaptığı şey, tebliğiyle yükümlü olduğu bu ilahî emirleri açıklayarak ve yaşayarak insanlara öğretmektir. Açıklamaya çalıştığımız hadisiyle yapmak istediği de budur.

Yol açık, ilke belli: Bugünün işini yarına bırakmadan, günü "bugün" bilerek başarıya ve mutluluğa yürümek gerek.

Gün Bugün Saat Bu Saat

Zaman, bir ırmak gibi sonsuza doğru akıp gidiyor. Saatler, günler, haftalar, aylar ve yıllar durdurulamaz bir biçimde geçip gidiyor.

İnsanoğlu, bu zaman şeridinde kendisine takdir edilen ömür diliminde, doğuyor, büyüyor, yaşıyor ve nihayet ölüyor.

Görev ve sorumluluğunu yerine getirebildiği oranda hayatını anlamlı kılabilir.

İnsan, akıp giden hayatı, en güzel biçimde değerlendirmeli hayatın akışını kendi iradesiyle hayırlı istikamete çevirmesini bilmeli.

İnsanı en güzel bir biçimde yaratan Allah, ona verdiği bin bir çeşit nimetle, özellik ve yetenekle ondan hayatını iyi, güzel ve doğru bir biçimde kullanmasını istiyor.

İnsan, kendisine armağan edilen yeteneklerini zaman içinde geliştirip yerinde ve zamanında kullanırsa başarıyı ve mutluluğu yakalayabilir. Bu nedenle zamanı değerlendirmek, hayatı üretmek anlamlandırmak insanın en önemli görevlerinden.

Hayat diye adlandırdığımız, doğum ve ölüm arasındaki zamanın her diliminde pek çok görev ve sorumluluk yükleniriz her birerimiz. Yaşımıza, toplumdaki konumumuza, imkânlarımıza göre değişen, azalan, çoğalan işlerimiz olur.

Hayat, bizi zaman zaman sıkıyor, bunaltıyor bu işlerle renklenir. İşler bir bir yapıldıkça da mutluluğa dönüşür.

Görev ve sorumlulukların yerine getirilmesinde değişmez kural,

işin yerinde ve zamanında yapılmasıdır.

Her işin bir vakti vardır. Her ibadetin de...

Yaratıcı, zamanı genel hatlarıyla belirlenmiş bir hayatı insanoğluna armağan etmiş. Gündüz sabahla başlar, akşamla noktalanır. Gün, insanın çalışmasına, üretmesine, gece de dinlenmesine hasredilmiş.

Günü, geceyi, işi, zamanı birbirine karıştırmak, hayatı elbette karmaşıklaştırır, içinden çıkılmaz hâle dönüştürür.

Atalarımız, "Bugünün işini yarına bırakma!" diyerek, bize karmaşıklıktan kurtulmanın, işler arasında boğulmadan, bunaldan yaşamanın yolunu öğretmişlerdir.

Görev ve sorumluluklarımızı zamanında yapma konusunda nendense tembeliz, zayıfız.

Yapacağımız bir işi, çoğu kez vaktinde yapmayız. Ertelemeyi âdeta alışkanlık hâline getirmişiz. Bu konuda ne de çok mazetler uydururuz: Başım ağrıyor, moralim bozuk, keyfim yok diye...

Bugün yapmamız gereken işin, yarın yapacağımız işlerle bir araya gelerek bizi daha çok bunalatacağını düşünemeyiz her nendense. Her ertelemenin yeni ertelemelere kapı açacağını da unuturuz. Erteledikçe yapacağımız işten soğuyacağımızı da...

Atalarımızın "Gün bugün, saat bu saat." öğüdü, başarı ve mutluluğumuz için ne güzel bir ilkeyi özetler! İş vaktinde yapılmalı, ertelenmemeli.

"Gün bugün, saat bu saat."

Dün geçmiş, yarın ise henüz gelmemiştir. O hâlde "gün" bugündür. Değerlendirilmesi gereken zaman "bugün"dür. Önemli olan saat, bu saattir.

"Gün bugün, saat bu saat." atasözünü, dünü, geçmişi düşünmeden, onu değerlendirmeden ve yarını, geleceği planlamadan, yalnızca bugüne bakmak biçiminde algılamak elbette yanlış. Burada önemi vurgulanmak istenen "bugün"dür.

"Bugünkü tavuk, yarınki kazdan iyidir." atasözümüz, sonuca ulaşmak adına yine bugünü öne çıkarır. Tavuk elimizdedir, bizimidir. Kazancımızdır. Kaz ortada yoktur. Onun yarın gelmesi ise kesin de değildir, bir ihtimaldir.

Bilindiği gibi ibadetlerin de belirli vakitleri vardır. Sabah vaktinde Cuma namazı kılınır mı? Ya

da namazı vaktini geçirecek biçimde ertelemek mümkün mü? Orucu, ramazanı başka aylarda eda etmeye hiç cevaz verilir mi? İbadetini aksatan bir müminin, "yaşlandığımda, hacca gittikten sonra ibadete başlayacağım" demesi bir anlam ifade eder mi? Görev, sorumluluk, iş, vaktinde yerine getirilmeli.

Bir işin vaktinden önce gerçekleştirilmesi de ertelenmesi kadar sıkıntılar, problemler oluşturabilir.

Atalarımızın dediği gibi: "Vakitsiz açan gül erken solar.", "Vakitsiz öten horozu keserler."

Ne vaktinden önce, ne de sonra. Her şey, her iş vaktinde...

İnancımız, hayatımızın her dönemini, bir düzen içinde geçir-

memizi öğütler bize.

Kâinattaki muhteşem düzen, her şeyin bir vakti olduğunu, her oluşumun belirli bir zaman içinde gerçekleştiğini, her mevsim en canlı bir biçimde bizlere gösterir. Mevsimler birbiri ardınca gelir. Dünyamızı aydınlatan Güneş, hiç aksatmadan, vaktini geçirmeden doğar. Tohum vakti gelince fidana dönüşür, ağaç vaktinde meyve verir.

Kâinattaki bu düzeni örnek alarak düzensizliğimize bir çekidüzen vermek durumundayız.

Yol açık, ilke belli: Bugünün işini yarına bırakmadan, günü "bugün" bilerek başarıya ve mutluluğa yürümek gerek.

Prof. Dr. M. Şevki Aydın, Hamburg'da Din Görevlilerine Seminer Verdi

Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı Prof. Dr. M. Şevki Aydın, Hamburg Din Hizmetleri Ataşeliği'ne bağlı 35 din görevlisiyle bir araya gelerek dinin sunumunda modern teknikler hakkında bilgi verdi. Aydın, günümüzde dinin sunumu ve çocuklara din eğitimi vermenin yeni usuller gerektirdiğini, ezbercilik ve pratikte işe

yaramayan bilginin içselleştirilemediğini söyledi.

Karşılıklı soru-cevap şeklinde bir gün devam eden seminere, Din Hizmetleri Müşaviri Sadi Arslan, Din Hizmetleri Ataşesi Doç. Dr. Ömer Yılmaz ile DİTİB Eyalet Birlik Başkanları Dr. Zekeriya Altuğ ve Sedat Şimşek de katıldı.

Kontanz'da Değerlendirme Toplantısı

Karlsruhe-Konstanz'da değerlendirme toplantısı düzenlendi. Toplantıya, Karlsruhe Başkonsolosu Emine Birgen Keşoğlu, Konsolos Yardımcısı Balca Kurhan, Berlin Din Hizmetleri Müşaviri ve DİTİB Genel Başkanı Sadi Arslan, DİTİB Genel Başkan Yardımcısı ve Din Hizmetleri Ataşesi Mustafa Üstün, Karlsruhe Din Hizmetleri Ataşesi Dr. Dursun Aygün ve Eğitim Ataşesi Murat Çelebi, DİTİB Genel Kurul Üyeleri Ayten Kılıçarslan, Kenan Genç, Nihat Özkan, Mehmet Yıldırım ve bölge din görevlileri ile cemiyet başkanları katıldı.

Konstanz Mevlana Camiinde yapılan toplantı, Baden-baden Din Görevlisi Selami Seçkin'in Kur'an tilavetiyle başladı. Daha sonra Din Hizmetleri Ataşesi Aygün, bölgede yapılan din hizmetleri ve çalışmalar hakkında bilgi verdi ve bu çalışmalarda din görevlisi ve cemiyet başkanlarının rolü hakkın-

da değerlendirmelerde bulundu. Bayan din görevlilere olan ihtiyacın giderek arttığına dikkat çeken Aygün, bu konuda yapılan hizmetlere katkı yapmak amacıyla, Almanya'ya gelip yerleşen İmam-Hatip Lisesi mezunu yada hafız bayarlardan yararlanmak için Ataşelik olarak başlattıkları çalışmaları anlattı.

Daha sonra Din Hizmetleri Müşaviri ve DİTİB Genel Başkanı Sadi Arslan bir konuşma yaparak Konstanz Camiinin cemaat tarafından sahiplenilmesi gerektiğini ifade ederek şöyle dedi: "Bir mekân ancak kendisini süs-

leyenleri olması halinde kıymetli ve değerli olur. Bir eser içi boş olduğu zaman, bu şaheser de olsa bir anlam ifade etmez. Katılımınızla bu mabedi süsleyin." dedi. Başkonsolos Emine Birgen Keşoğlu, Din Görevlisi Hayati Yelkovan'dan burada yaşayan vatandaşlarımıza sunulan hizmetler hakkında bilgi aldı.

Daha sonra Bodenze gölünde 4 saat süren bir gemi gezintisi düzenlendi. gezide, Konstanz Mevlana Camii Din Görevlisi Yelkovan ve Cemiyet Başkanı Kurban Aras, Konstanz Cemiyetinin maddi sıkıntılarının çözümü yönünde alternatif öneriler sundular.

Daha sonra gemide öğle yemeği yenildi. Din görevlilerinin Türk halk ve Türk sanat müziğinden parçalar okudukları ve fıkraların anlatıldığı gezide katılımcılar, unutamayacakları bir gün yaşadılar.

Berlin DİTİB Yeni Camiinde 50 Öğrenci Kur'an Okumasını Öğrendi

2008-09 öğretim yılında 69 erkek, 66 kız olmak üzere toplam 135 öğrencinin devam ettiği Kur'an-ı Kerim ve Dini Bilgiler Kursunda, Kur'an öğrenen 50 öğrenci için Yeni Camiinde bir program düzenlendi.

Berlin Din Hizmetleri Ataşesi Hasan Hayri Yaşar'ın da katıldığı programa, öğrenci velileri ve vatandaşlar da büyük ilgi göster-

di. Din Hizmetleri Ataşesi Yaşar, programda yaptığı konuşmada, öğrencilerin yetişmesinde emeği olan Yeni Camii Din Görevlisi Mahmut Çelikoğlu'na teşekkür etti. Yapılan konuşmaların ardından, Kur'an öğrenen 50 öğrencinin namaz surelerini ezberle okumaları katılımcıları oldukça duygulandırdı.

Kılınan öğle namazının ardından

Yeni Camii Derneğinin katılımcılara verdiği yemekle program sona erdi.

DİTİB’de, SinnEnergie Projesi Tanıtıldı

Almanya’da yaşayan göçmenleri enerji tasarrufu konusunda bilinçlendirmek amacıyla gerçekleştirilen SinnEnergie projesinin (Anlamlı Enerji) sonuçları, Diyanet İşleri Türk İslam Birliği (DİTİB) Köln Genel Merkezinde tanıtıldı.

Kuzey Ren Vestfalya (KRV) Çevre, Tarım ve Tüketiciyi Koruma Bakanlığı’nın finansal desteği ve DİTİB, Köln Proje Enstitüsü (İPEK), Alman Doğa Koruma Birliği (DNR) ve Rus kökenli göçmenlerin oluşturduğu Köln Kültür ve Entegrasyon Merkezi (PHOENİX)’nin bir araya gelerek hazırladığı SinnEnergie Projesi Köln’deki DİTİB Genel Merkezi’nde düzenlenen basın toplantısıyla kamuoyuna tanıtıldı.

Sunumunu DİTİB Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü’nden Ayşe Aydın’ın yaptığı toplantıya; DİTİB Genel Başkanı Sadi Arslan, DNR sorumlusu Klemens Gieles, İPEK yöneticisi Dr. Jürgen Baersch, Phoenix proje sorumlusu Wladimir Weinberg, Köln Enstitüsü’nden Sabine Diemer, Phonix’den Elena Borisova, DİTİB’den Proje Koordinatörü Canan Emre katıldı.

DİTİB Genel Başkanı Sadi Arslan toplantıda yaptığı konuşmada, her şeyin insan için yaratıldığını belirterek insanın da en büyük görevi ve sorumluluğunun kendisine emanet edilen bu varlıkları en iyi şekilde korumak olduğunu söyledi. İnsanoğlunun kusursuz olarak kendisine emanet edilen bu güzel varlığı yeteri kadar koruyamadığını, bunun için dengelerin bozulduğunu ve felaketlerin meydana geldiğini belirten Arslan; bundan dolayı değişik ülkelerde çevre ve enerji ile ilgili yapılanmalar olduğunu ve sivil toplum örgütleri kurulduğunu söyledi. Bütün dinlerin, çevreyi korumak ve çevre temizliği üzerinde önemle durduğunu belirten Arslan, “İslam dininde çevreyi kirletmeme ve onu korumak için özel emirler vardır. Hem Kur’an-ı Kerim’de hem de Peygamber Efendimiz’in hadislerinde ve uygulamalarında yaşadığımız ortamı iyi bir şekilde korumak, temiz tutmak ve verimli hale getirmek görevimizdir. İçinde yaşadığımız çevre hepimize aittir. Bu projenin faydalı olduğuna inanıyorum. Farklı kuruluşlar olarak hem enerji, hem de çevre konusunda duyarlılığı ve insanlık için neler

yapabileceğimizi ortak proje ve faaliyetlerimizle belirtmek zorundayız.” dedi.

SinnEnergie Proje Müdürü Dr. Jürgen Barsch ise, doğada ve çevrede bir denge bulunduğunu; çevre bilinci çalışmaları konusunda da bir denge bulunması gerektiğini belirterek buna göçmenlerin de katılması gerektiğini, ancak göçmenlerin bu konuya fazla ilgi göstermediğini vurguladı. Çevre konusunda kültürler arası diyalogun bulunmadığına dikkat çeken Barsch, “Proje-mizle bu diyalogu sağlamak, geliştirmek istedik” dedi. Üç hedef gruplarının olduğunu belirten Dr. Barsch; bunların kadınlar, gençler ve ebeveynler olduğunu, bunun için yemek kursları ve tiyatro gibi kurslarla onların ilgisini çekmeyi hedeflediklerini ifade etti. Dr. Barsch, “Onlara yemek için alış veriş ve pişirmede enerji kullanımında nasıl tasarruf edebileceklerini gösteriyoruz.” dedi.

Proje çalışanlarından Sabine Diemer ise proje ile ilgili bilgiler vererek göçmenlerin çevre ve enerji tasarrufuyla ilgili çalışmaları sadece izlemekle kalmamalarını, bunlara katılmalarını istediklerini belirterek “Günlük hayatta nasıl optimal şekilde enerji kullanılabileceğini göçmenlere göstermek istiyoruz.” dedi.

DNR’den Klemens Gieles de, projeye katıldıklarından dolayı çok mutlu olduklarını, projeye katkıda bulduklarını, pozitif sonuçlar elde ettiklerini söyledi.

Phoenix’ten Wladimir Weinberg ise, gençlerin bu kurslara katılmadan önce kendilerine çok sıkı geleceğini düşündüklerini, ancak takip ettiklerinde çok faydalı bulduklarını ifade etti.

Nisan ayında startı verilen SinnEnergie projesi için, Türk ve Rus vatandaşlarından 30 multiplikator yetiştirildiği bildirildi.

Mainz DİTİB’de Gençler İçin Meslek Toplantısı Yapıldı

Rheinland-Pfalz Eyaleti İş ve Gençlik Dairesi; ‘Meslek Kalifiye Ağı’ projesi çerçevesince Mainz DİTİB Derneğ’in’de bir toplantı düzenledi.

Rheinland-Pfalz Eyaleti İş ve Gençlik Dairesi; düzenlenen bu toplantılarla, bir danışman kurumun hazırladığı ‘Meslek Kalifiye Ağı’ projesi kapsamında, aynı

eyalette faaliyet gösteren DİTİB derneklerinden yardım isteyerek Türk gençlerine ulaşmayı amaçlıyor.

Mainz DİTİB derneğinin ev sahipliği yaptığı toplantıda, Mainz Başkonsolosluğu Din Hizmetleri Ataşesi Mehmet İ. Türe ve Çalışma Ataşesi Yüksel Al, Daire Başkanları Doris Bartelmes, Roland Schiffer, Agentur für Arbeit Mainz Temsilcisi Herribert Striemann, projeyi yürüten Mainz Sosyal-pedagoji Enstitüsü’nden (ISM) Hans-Peter Frühauf, Beyhan Özdemir ve Salim Özdemir ile Rheinland-Pfalz, Saarland eyaletleri DİTİB din görevlileri, Türk gençlerine nasıl ulaşabileceklerini görüştüler. Daire başkanları, din görevlilerinden gençleri mes-

lek sahibi yapmaya ve okumaya teşvik etmelerini istediler. Projeyi hazırlayan ISM adına konuşan ve toplantının moderatörlüğünü yürüten Salim Özdemir, din görevlilerinin gençleri motive etmesini ve cesaretlendirmesini isterken, Din Hizmetleri Ataşesi Mehmet İ. Türe de, ISM’nin din görevlilerine yönelik bilgilendirme seminerleri organize etmesi halinde, işbirliğine hazır olduklarını belirtti. Mainz İş Acentası Temsilcisi Striemann ise, Hauptschule diye bilinen Halkokullarını bitirememiş ve okul çağından çıkmış gençler için teşvik edilen özel programların bulunduğunu belirterek vatandaşlara duyurulmasını ve gençlerin kendilerine yönlendirilmesini istedi.

DİTİB Merkez Camiine Anlamlı Bağış

Stuttgart bölgesinde faaliyet gösteren Kornwestheim Türk Kültür Merkezi Derneği, DİTİB Merkez Camiine 5000 Euro bağışta bulundu.

Kornwestheim’da yaşayan vatandaşlar tarafından kurulmuş olan Türk Kültür Merkezi Derneği temsilcileri, Dernek Başkanı Ahmet Hayva’nın öncülüğünde, dernek yönetimi ve üyeleri ile birlikte 11 kişiden oluşan heyet, Köln DİTİB merkezini ziyaret ederek 5000 Euro’luk yardımı DİTİB Genel Müdür V. Mehmet Yıldırım’a takdim ettiler.

Kornwestheim Türk Kültür Merkezi Derneği Başkanı Ahmet Hayva, her yıl hayır kuruluşlarına yardımda bulduklarını, bu yıl yapacakları yardımı da, “Bizim de bu yeni yapılacak camiye katkımız olsun” diyerek, Köln’de inşa edilecek olan muhteşem camiye başişlama kararı aldıklarını belirtti.

DİTİB Yönetim Kurulu Üyeleri

Ayten Kılıçarslan ve Nihat Özkan, Genel Müdür Sekreteri Kemalettin Oruç, basın biriminden Ayşe Aydın ve Türkan Beki’nin hazır bulunduğu bağış merasiminde, Genel Müdür V. Mehmet Yıldırım, yapılan bu yardımdan dolayı duygulandığını belirterek kendilerine teşekkür etti. Yıldırım, “Sizleri DİTİB’de görmekten mutlu olduk. Sizlerin ve Almanyada yaşayan bütün vatandaşlarımızın katkılarıyla bu cami yapılacaktır.” dedi.

Bağış merasiminde, dernek üyelerine yeni inşa edilecek DİTİB Merkez Camiinin sinevizyon gösterisi eşliğinde tanıtım yapıldı. Yapılacak caminin önemli bir eser olduğunu dile getiren Kornwestheim heyeti, “Camimiz bitince inşallah içinde ibadet etmek bizlere de nasip olur.” temennisinde bulundular.

Dernek üyeleri, geçici ibadet imkânı sunan Herkules Str. üzerindeki Merkez Camiine geçerek,

5000 Euro yardımı, makbuz karşılığında DİTİB Genel Müdür V. Mehmet Yıldırım’a takdim ettiler. Bağışta bulunan derneğe, DİTİB tarafından günün anısına Merkez Camii resimli duvar saati hediye edildi.

Ziyaret, DİTİB Kadın Kolları’nın hazırladığı ikramların sunumuyla sona erdi.

Lippspringe Mimar Sinan Camiinde Kermes Coşkusu

Almanya-Münster Din Hizmetleri Ataşeliğine bağlı olarak hizmet veren Bad Lippspringe Dİ-TİB Mimar Sinan Camiinde 3 gün süreyle kermes düzenlendi. Türk ve Alman vatandaşların büyük ilgi gösterdiği kermeste, ziyaretçiler cami, İslam ve dinî konularda Din Görevlisi Mehmet Bülbül'den bilgi aldılar. Alman yetkililerden Vali Manfred Müller, Polis, Belediye Başkanı Willy Schmidt, Siyasi Partilerden Mathias Nürnberger CDU-Andreas Bee SPD ve Belediye encümenleri, Kilise Temsilcileri Pfarrer George Kersting Katolische-A. Lütke-meier Evangelische kermesi ziyaretlerinde yaptıkları konuşmalarda, "Her türlü sorunlarınızda yanınızdayız." dediler. Dernek Başkanı Aydın Üreyen ve Din Görevlisi Mehmet Bülbül, kermesi ziyaret eden misafirlerle yakından ilgilenecek bilgi verdiler. Kermeste elde edilen gelirin caminin giderlerinde kullanılacağı bildirildi.

Bielefeld Merkez Camiinde Sağlık Semineri

Münster Din Hizmetleri Ataşeliği Bölgesinde faaliyet gösteren Bielefeld Merkez Camii Derneği ve Klinikum Hastanesi tarafından ortaklaşa Merkez Camiinin Konferans Salonu'nda bir program düzenlendi. Sunumunu Din Görevlisi Mehmet Cebeci'nin yaptığı ve hastanenin Türk doktorlarından Dr. Mustafa Coşkun ve Alman Prof. Dr. Guido Schürman'ın

katıldığı program, yaklaşık iki saat sürdü. Türkçe olarak yapılan seminerde, "Böbrek Taşı ve Tedavi Yolları" anlatıldı. Daha sonra Türklerin Almanya'da yaşadığı sağlık sorunları ele alınarak çözüm yolları tartışıldı. Misafirlerin ve katılımcıların memnun kaldığı program, yapılan ikramlarla son buldu.

Neutraubling'de Düzenlenen Festivalde Türk İşçileri Camii Derneği Standı Büyük İlgi Gördü

Neutraubling Belediyesi'nin düzenlediği göl kenarındaki kültür festivalinde, Türk İşçileri Camii Derneği kurduğu standla belediye başkanı ve ziyaretçilerin takdirini topladı.

Regensburg yakınlarındaki Neutraubling'de kentin merkezindeki gölün kenarında düzenlenen kültür festivalinde binlerce kişi, kültür derneklerinin kurdukları standlarda gönüllerince eğlendiler. Kentteki Türk dernekleri SV Türk Gençlik ve DİTİB'e bağlı Türk İşçileri Camii Derneği'nin standlarında Türk-İslam kültürü

tanıtıldı ve ziyaretçilere Türk yiyecekleri ikram edildi. Neutraubling Belediye Başkanı Heinz Kiechle standı ziyaret ederek Türk yemeklerinden tattı. Gün boyunca Türkçe müzik çalınan standta, Anadolu rüzgarı estirildi. Re-

gensburg ve Neutraubling'den genç kızların sergilediği yöresel oyunlar, izleyiciler tarafından büyük ilgi gördü.

Ramazan Altıntaş başkanlığındaki Türk İşçileri Camii Derneği Yönetimi ve Din Görevlisi Mehmet Selim Güler'in gayretleriyle kermes şeklinde düzenlenen cami standına, çevre cemiyetlerin üyeleri ve Almanlar yoğun ilgi gösterdiler. Kermeste, hanımların bin bir emekle hazırladığı çeşitli yiyecekler ziyaretçilere sunuldu ve büyük beğeni topladı.

Recklinghausen DİTİB Merkez Camiinde Karne Şenliği ve Kermes Programı

Münster Din Hizmetleri Ataşeliğine bağlı olarak hizmet veren Recklinghausen DİTİB Merkez Camiinde karne şenliği ve kermes programı yapıldı. Hafta sonları camiye giderek Kur'an-ı Kerim ve dinî bilgiler öğrenen öğrenciler için düzenlenen prog-

ramda, öğrencilere belgeleri verildi.

Din Hizmetleri Ataşesi Şaban Özbudak da programa katılarak bir konuşma yapıp çocuk eğitiminin önemini anlattı. Öğrencilerin yetişmesinde emeği geçen DİTİB Merkez Camii din görevlilerini, dernek yöneticilerini, öğrenci velilerini tebrik ederek desteklerinden dolayı teşekkür etti. Cami programlarına özellikle hanımların daha çok iştirak etmesi gerektiğini vurgulayan Özbudak, geleceğin büyükleri olan gençlere karşı sevgi anlayış ve hoşgörü ile yaklaşılması gerektiğini söyledi.

Programda, okunan hatimlerin duasının yapılmasının ardından, şiirler okundu, piyesler oynandı, çocuk ilahi koroları ilahiler söylendi; çocuk folklor ekibi de izleyicilere çeşitli yörelerimizden oyunlar oynadılar. Kermese ve karne törenine katılan misafir folklor ekipleri de gösteriler sundular. Kadınlar kolunun hazırladığı yemek ve tatlıların derneğin yararına satışa sunulmasının ardından, dereceye giren talebelere dernek tarafından hediyelerin verilmesiyle program son buldu.

DİTİB Marl Brassert Yunus Emre Camiinin Düzenlediği Kermes Büyük İlgi Gördü

DİTİB Marl Brassert Yunus Emre Camiinin düzenlediği kermes, vatandaşlarımız ve Almanlar tarafından büyük ilgi gördü. Kermese Münster Din Hizmetleri Ataşesi Şaban Özbudak ve Marl Belediye Başkanı Bayan Uta Heinrich katılarak birer konuşma yaptılar. Türk ve Alman Millî marşlarının söylenmesiyle açılışı yapılan kermeste, cami dernek başkanı ile Din Görevlisi Erdoğan Güler birer konuşma yaparak günün anlam

ve önemini anlattılar. Daha sonra, Belediye Başkanı Bayan Uta Heinrich bir konuşma yaparak bu tür programların diyalog için çok yapıcı ve yararlı olduğunu vur-

guladı.

Din Hizmetleri Ataşesi Özbudak da konuşmasında, bu tür kültürel faaliyetlerin bir taraftan Türkler arasında birlikteliğe vesile olurken, diğer taraftan da Almanlarla olan dostluk ilişkilerinin gelişmesine katkı sağladığını ifade etti. Kermes, camiye devam eden gençlerin sunduğu folklor gösterisi ve tasavvuf musikisi korosunun sunumunun ardından davetlilere verilen ikramla sona erdi.

DİTİB Yunus Emre Camiinde Belge Töreni Yapıldı

Mainz DİTİB Yunus Emre Camiinde Kur'an-ı Kerim ve dini bilgiler okuyan öğrencilerden 2008-2009 öğretim yılı sonunda yapılan sınavda başarı göstererek belge almaya hak kazananlar için belge merasimi düzenlendi. Törende Din Hizmetleri Ataşesi Mehmet İmadettin Türe, bir konuşma yaparak Din Görevlileri Aydın Uğur Yıldırım ve Selviye Aydın'ı bu gayretlerinden dolayı tebrik etti. Türe, Kur'an-ı

Kerim'i okumanın ibadet olduğunu ve kursu bitiren öğrencilerin Kur'an-ı Kerim'den uzak kalmamaları gerektiğini dile getirerek, velilere çocuklarını yetiştirirken okumayı ve düşünmeyi sevdirmeleri gerektiğini söyledi. Belge almaya hak kazanan öğrenciler, yıl boyu öğrenmiş oldukları bilgileri misafirlere sundular ve daha sonrada sabırsızlıkla bekledikleri belgelerini ve hediyelerini Din Görevlileri Selviye

Aydın ile Adem Uğur Yıldırım ve anne-babalarının elinden aldılar.

Hamburg'da Mirac Kandili Programına Büyük İlgi

Hamburg DİTİB Merkez Mescid-i Aksa Camiinde "Miraç Kandili" münasebetiyle düzenlenen program, vatandaşlarımız tarafından

büyük ilgi gördü. Programda, din görevlileri tarafından Kur'an-ı Kerim, Mevlid-i Şerif ve ilahiler okundu. Hamburg Din Hizmetleri Ataşesi Doç. Dr. Ömer Yılmaz da programda bir konuşma yaparak mirac kandilinin önemi hakkında vatandaşlarımıza bilgi verdi. Yılmaz, ibadetler konusunda, özellikle de namaz ibadeti üzerinde durarak Müslüman kimsenin ibadetlerinde titiz davranması gerektiğini vurguladı. Din Hizmet-

leri Ataşesi Yılmaz'ın yaptığı duanın ardından, cemaat arasında tebrikleşme yapıldı.

Öte yandan Regaip kandili münasebetiyle camiinde kandil programı düzenlendi. Programda din görevlileri tarafından Kur'an-ı Kerim, Mevlid-i Şerif ve ilahiler okundu. Program, Hamburg Din Hizmetleri Ataşesi Doç. Dr. Ömer Yılmaz'ın günün anlam ve önemini anlatan vaazı ve yaptığı dua ile son buldu.

Günzburg Cemiyetinde Miraç Kandili Coşkusu

Miraç Kandili, Günzburg'da düzenlenen bir programla coşkuyla kutlandı. Günzburg Cemiyetinde, cemiyetin düzenlediği kursa katılarak bayan Din Görevlisi Asiye Özdoğan'dan Kur'an-ı Kerim ve dini bilgiler öğrenen kız öğrencilerin hazırlayıp sunduğu program, vatandaşlarımız tarafından büyük ilgi gördü ve tak-

dir topladı.

Programın sonunda Günzburg Cemiyet Başkanı Ahmet Demirpolat, bir konuşma yaparak günün anlam ve önemini anlattı. Demirpolat, Din Görevlisi Asiye Doğan ve programda emeği geçenleri tebrik ederek öğrencilere, cemiyetin hazırladığı çeşitli hediyeler verdi.

Münih Allach Camiinde Belge ve Hatim Merasimi

2008-2009 eğitim ve öğretim yılında Allach Camiine gelerek Din Görevlisi Selim Şahin'den Kur'an-ı Kerim ve dini bilgiler okuyan öğrencilere, yıl sonunda camide belge ve hatim merasimi düzenlendi. Programda öğrenciler, bir yıl boyunca öğrendikleri bilgilerini, anne-babaları ve programa katılan izleyicilere sunarak büyük ilgi topladılar. Öğrenciler, namaz surelerini ve dualar okudular, 32 farzı sayıp, ha-

disler okuyup, dini ve ahlaki kıssalar anlattılar. Türkiye'yi tanıtıcı bilgiler veren öğrenciler, dinî ve millî bayramlarımız hakkında da

bilgiler sundular. Programda Din Görevlisi Selim Şahin de günün anlam ve önemi hakkında bir konuşma yaptı. Öğrenciler, gelin ve kaynana konulu bir de sikeç oynadılar. 40 kız ve 30 erkek öğrencinin katılım belgesini Din Görevlisi Selim Şahin'den aldığı programın sonunda, öğrencilere değişik hediyeler verilirken iki veliye de yılın velisi ödülü takdim edildi.

Münster'de Dinler Arası Diyalog Toplantısı

Münster Din Hizmetleri Ataşeliğine bağlı Bottrop Yunus Emre Camii ve Merkez Camiinin de katıldığı dinler arası diyalog toplantısı, bu yıl Alt-Katolisch Kilisesinde yapıldı. Büyük bir katılımı gerçekleştiren toplantıda, Yunus Emre Camii Din Görevlisi Ahmet Köken Kur'an-ı Kerim okudu ve mealini

verdi. İlgiyle dinlenen Kur'an-ı Kerim ve mealinin ardından, camiye devam eden öğrencilerin okuduğu ilahilerle program devam etti.

Yapılan sohbetler ve ikramların ardından, bir sonraki programda buluşmak üzere program son buldu.

Würselen'de Kurs Öğrencileri ve Aileleri İçin Piknik

DİTİB Würselen Camiinde açılan kursa devam ederek Din Görevlisi Veysel Yılmaz'dan Kur'an-ı Kerim ve dinî bilgiler okuyan

öğrenciler ve aileleri piknikte bir araya geldiler. Cami cemaatinden çok sayıda vatandaşımızın da katıldığı piknikte, öğrenciler oyunlar oynayarak pikniğin tadını çıkarırken, velilerde saz eşliğinde halk müziğimizin değişik melodilerini dinleme fırsatı buldular. Coşku içerisinde geçen pikniğin sonunda, yoğun ilgiden dolayı son derece memnun olduğunu ifade eden Würselen Camii Din Görevlisi Veysel Yılmaz ve Dernek Başkanı Necati Öztürk;

çocukların dinî ve kültürel bilgiler kazanmalarını sağlarken, sosyal aktiviteler yaparak da onların ve vatandaşlarımızın ilgisini camilere çekmeyi hedeflediklerini, gençleri ve tüm vatandaşlarımızı bu gibi faaliyetlerle bir arada toplayıp, kardeşlik duyguları içinde yaşamının ne denli önemli olduğunu mesajını vermeye çalıştıklarını dile getirdiler. Din Görevlisi Yılmaz ve Dernek Başkanı Öztürk, bu gibi faaliyetlerin devam edeceğini ifade ettiler.

ATİB Merkez 10. Viyana Kermesi Şenlik İçerisinde Geçti

ATİB Merkez 10. Viyana yararına düzenlenen, "Kermes ve Açık Kapı Günleri" büyük ilgi gördü. ATİB Merkez Yönetim Kurulu Üyesi Mehmet Yavuz, Din Görevlisi ve Kadın Kolları Başkanı Hilal Kara ile kadın kollarınca birlikte düzenlenen kermes şenlik içerisinde geçti.

Kermeste geleneksel el sanatları çeşitli ürünler, Türk mutfağının yemek çeşitleri, çeşitli yayınların yer aldığı standlar vatandaşlarımız ve Avusturyalılar tarafından büyük ilgi gördü.

Kermesin açılışına Viyana Büyükelçisi Selim Yenel, Viyana Din Hizmetleri Müşaviri ve ATİB Genel Başkanı Mehmet Emin Çetin, ATİB yöneticileri, SPÖ milletvekili Annes Svoboda ve vatandaşlar katıldı.

Çetin açılıştaki konuşmasında, bu tür kültürel etkinliklerin diyalog ve iletişimi artırdığını, birlik-beraberliği güçlendirdiğini vurguladı.

Büyükelçi Selim Yenel de, vatandaşların Almanca'yı öğrenmelerinin uyumlu ve bir arada yaşama açısından önem taşıdığını belirtti.

Annes Svoboda ise; yabancı düşmanlığına karşı olduğunu, meseleler üzerine birlikte çözümler bulunabileceğini söyledi.

Alfeld Leine Camii Maraton Takımı Belediyenin Düzenlediği Koşuya Katıldı

Alfeld Leine Belediyesinin düzenlediği maratona katılan Alfeld Leine Camii maraton takımı, 378 kişinin koştuğu maratonda 42 km'lik koşu parkurunu 3 saat 25 dakikada koşarak takım hâlinde

18. inci oldu. Takım kaptanı Din Görevlisi Ahmet Tirit, maratona katılanın cami adına önemli bir etkinlik olduğunu belirterek gelecek yıllarda da bu tür organizasyonlara katılacaklarını ifade etti.

Kufstein Derneğinden Din Görevlilerine Yönelik Etkinlik

Tirol bölgesi ATİB Kufstein Derneği, Viyana ve çevresi, Salzburg ve Tirol bölgesinde görev yapan din görevlileri ve vatandaşlar için piknik düzenledi.

Salzburg Din Hizmetleri Ataşesi Günay Özer'in de katıldığı piknikte din görevlileri, din hizmetleri ile ilgili konuda karşılıklı bilgi alışverişinde bulundular. Güzel bir ortamda geçen piknikte, din görevlileri aralarında futbol maçı

da yaptılar. Daha sonra ATİB Kufstein Derneği ve Camiini ziyaret eden görevlilere burada Başkan Necati Çatalkaya bölgedeki din hizmetleriyle ilgili bilgi verdi.

Bu arada Türkiye'deki görevine dönecek olan ATİB Schwaz Din Görevlisi Mustafa Toygar ve ATİB Mittersill Din Görevlisi Abdullah Cengiz için de vedalaşma merasimi yapıldı. Merasimde Din Hizmetleri Ataşesi Günay Özer kısa

bir konuşma yaparak çalışmalarında samimiyet ve azmin başarı getireceğini ifade etti.

Ramazanda Yapılacak Hizmetler İçin Bir Araya Geldiler

Berlin Büyükelçiliği Din Hizmetleri Müşaviri Sadi Arslan, Ramazan ayının manevi ikliminin Almanya'daki vatandaşlarımız tarafından daha feyizli yaşanması amacıyla Münih, Nürnberg, Stuttgart, Karlsruhe, Frankfurt, Köln, Düsseldorf ve Münster bölgelerindeki DİTİB derneklerinde hizmet veren din görevlileri ile bir toplantı

ya yaptı.

Arslan toplantıda bir konuşma yaparak "Ramazan ayda camilerimize gelecek insanlara tıpkı bir misafirimize gibi davranmalıyız. Misafirlerimize karşı şefkat ve sevgi duygularımız nasıl bizleri mutlu ediyorsa, cemaatimize karşı da öyle davranmak zorundayız. Onların camilerimize daha huzur içerisinde gelmelerine imkan vermemiz gerekir. Vaaz ve hutbelerimizde kullandığımız dil, daha okşayıcı olsun. Camiye gelemeyenlere de ulaşmak bizim görevimizdir. Hastahanelerde yatan insanlarımıza, cezaevlerindeki kardeşlerimize, düşkün ve ihtiyarları ziyaret etmeli, bu ayın rahmetini herkese ulaştırmaya çalışmalıyız." dedi.

Oberderdingen Cemiyeti Futbol Şöleni Düzenledi

DİTİB Oberderdingen cemiyetinin her yıl geleneksel olarak düzenlediği futbol turnuvasına bu yıl 64 takım katıldı. İki gün süren turnuvada takımlar heyecan dolu maçlar yaparak izleyenleri kendilerine hayran bıraktılar. Din Görevlisi Zekâi Aydın, ödül töreninde yaptığı konuşmada turnuvanın gagesinin gençleri

tanıştırıp kaynaştırmak, aralarında birlik ve beraberliği kardeşliği pekiştirmek, zararlı alışkanlıklardan onları uzak tutmak olduğunu söyledi.

Dernek Başkanı Ahmet Bina da turnuvaya katılan takımlara ve turnuvada görev alanlara teşekkür etti. Turnuva sonunda Baccerei Çakmak futbol takımı birinci, Nankatzu ikinci, DİTİB Ohringen de üçüncü oldu.

ATİB Yönetim Kurulu Değerlendirme Toplantısı Düzenledi

ATİB Din Eğitimi, Eğitim ve Kültür Birimleri, Akademisyenler Birliği, ATİB Merkez personel ve çalışanları ile ATİB Merkez Yönetim Kurulu üyeleri bir toplantı yaparak hizmetlerin genel bir değerlendirmesini yaptılar.

Programın açılışında ATİB Genel Başkanı Mehmet Emin Çetin, yapılacak faaliyetlerde profesyonel ve eğitilmiş insanların istihdamının önem taşıdığını vurguladı. Çetin; önümüzdeki dönemde Türk toplumunu ilgilendiren konularda yapılacak çalışmalarında üniversiteli ve eğitilmiş insanların büyük sorumluluklar taşıyacağını söyledi.

Programda Din Hizmetleri Müşaviri Dr. Şemsettin Ulusal da, "İslam'da Aile" konulu bir konferans verdi.

Milano'da Kutlu Doğum Haftası ve Kermes Düzenlendi

İtalya-Como Din Görevlisi Şehabettin Yılmaz'dan aldığımız habere göre, bu yıl ilk defa İtalya'nın Milano bölgesi Como şehrinde Kutlu Doğum Haftası programı düzenlendi.

Vatandaşlarımızın büyük ilgi gösterdiği ve Milano Başkonsolosluğu Muavin Konsoloslar Kaan Başkurt, Din Hizmetleri Müşaviri ve İsviçre-Türk Diyanet Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı Dr. Şemsettin Ulusal ile Faruk Tanay'ın da katıldığı program, Edirne Selimiye Camii Din Görevlisi Taner Alat'ın Kur'an-ı Kerim tilavetiyle başladı. Din Görevlisi Yılmaz açılıştaki konuş-

mada, böyle bir etkinliği düzenlemekten büyük mutluluk duyduğunu belirterek emeği geçenlere teşekkür etti.

Programda Din Hizmetleri Müşaviri Dr. Şemsettin Ulusal da, "İslam'da Aile" konulu bir konferans verdi.

Programda sinevizyon gösterileri yapıldı; öğrenciler ezgiler ve şiirler okudular. Türk Diyanet Vakfı ilahi korosunun sunduğu ilahiler, gül takdimi ve Başkanlığımız yayınlarından kitapların dağıtılmasıyla program sona erdi.

Diğer yandan Como Diyanet Camii bayan din görevlisinin öncülüğün-

de ve hanımların katkılarıyla gençler tarafından, "Anne ve Gençlik" programı yapıldı. Program çerçevesinde düzenlenen kermes de vatandaşlarımız tarafından büyük ilgi gördü.

ATİB Merkez'de Düzenlenen Yaz Kursu Büyük İlgi Gördü

ATİB Merkez 10. Viyana Eğitim ve Kültür Merkezinde öğrencilerin yaz tatiline girmeleri dolayısıyla açılan, "Kur'an Kerim ve Dini Bilgiler Kursu" 19 Ağustos 2009 tarihinde düzenlenen programla sona erdi.

Kursa, 180 öğrenci katılarak Erdal Ertorun, Hilal Çelikkol Kara, İzzet Karakuran, Hacer Çetinkaya, Sümeyye Özey, Tayyibe Dil-siz ve Metin Çakmak'tan Kur'an-ı Kerim ve dini bilgiler öğrendiler.

ATİB Merkez Konferans Salonu'nda düzenlenen veda programının açılış konuşmasını yapan bayan Din Görevlisi Hilal Çelikkol Kara, din eğitiminin önemine değinerek, yaz tatilini oyun ve eğlencelerinden fedakârlık ederek camiye koşan öğrencileri tebrik etti. Öğrenci ailelerine de teşekkür eden Kara, eğitim hiz-

metlerinin sürdürüldüğü bu nezih ve modern mekânları hazırlayıp çocukların hizmetine sunan ATİB çalışanlarına teşekkür etti.

Programa katılan Avusturya Din Hizmetleri Müşaviri ve ATİB Genel Başkanı Mehmet Emin Çetin de yaptığı konuşmasında; kursa katılan öğrencileri ve kurs öğretmenlerini tebrik ederek maddi ve manevi katkılarından dolayı da velilere teşekkür etti.

Çetin konuşmasında ayrıca; her yaşta din eğitiminin gerekliliğine ve önemine, kursun sona ermesinin çocukların din eğitimlerini tamamladıkları anlamına gelmemesi gerektiğine dikkat çekti ve din eğitiminin yanında ATİB'de gerçekleştirilen Almanca dil, derslere yardım, meslek edindirme, kültür ve sanat, beceri ve el sanatları, enstrüman kursları ve di-

ğer kültürel etkinliklere de çocukların katılmalarını tavsiye etti. Çetin ayrıca ATİB Nokta Eğitim ve Araştırma Merkezi tarafından 2-6 yaş grubu çocuklar için "Uğurböceği Anaokulu" nun 1 Eylül'de hizmete başlayacağını müjdeledi. Program, öğrencilerin kurs süresince öğrendikleri dua ve sureler, dini bilgiler, ilahi ve şiirler sunumları ile devam etti. Velilerin büyük bir beğeni ile izlediği program, kurslara katılan öğrencilere bitirme belgelerinin verilmesiyle sona erdi.

Landshut'ta Öğrencilerin Belge Heyecanı

Münih Din Hizmetleri Ataşeliğine bağlı hizmet veren DİTİB Land-

shut Yunus Emre Camiine devam edip Kur'an-ı Kerim'i öğrenerek kursu başarıyla tamamlayan bayanlar için kursun bitiminde düzenlenen merasimle belgeleri verildi.

Programda bir konuşma yapan Landshut Din Görevlisi Mustafa Bilgin, Kur'an öğrenmenin önemine vurgu yaparak "Sizin en hayırlınız Kur'an-ı Kerim'i öğrenen ve öğreteninizdir." hadisini hatırlattı ve "Bizler bu hadisin gereğini ye-

rine getirdik. Kursta, on beş bayan hiç Elifba bilmiyorlarken bugün Kur'an-ı Kerim'i okuyor vaziyete geldiler. Bunun Landshut'ta yasayan diğer vatandaşlarımıza örnek teşkil etmesini diliyorum. Eğitime ne kadar önem verirsek o kadar kazançlı oluruz." dedi.

Program, belge almaya hak kazanan bayanlara belgelerinin verilmesinin ardından, kadınlar kolunun hazırlamış olduğu ikramla sona erdi.

Grünstadt Yeşil Camiinde Minikler Dua İle Okula Başladılar

Grünstadt'ta İlkokul 1. sınıfa başlayacak çocuklar için Katolik Kilisesinde kutlama, Yeşil Camide de dua programı düzenlendi.

Önce Katolik Kilisesinde Din Görevlisi Recep Aktaş'ın açılış konuşması ile başlayan programda, Katolik ve Evanjalik papazlar kutsal kitaplarından metinler

okudular. Alman öğrenci ve velilerin Almanca ilahiler okuduğu kilisedeki programa Türkçe Öğretmeni Ender Yavaş da katılarak kısa bir konuşma yaptı.

Türk öğrencileri ve veliler daha sonra Yeşil Camiine giderek öğrencilerin başarılı olmaları için dua yaptılar.

Bergkamen'de Minikler İlkokula Dualarla Başladı

Essen Ataşeliğine bağlı Bergkamen Merkez Camiinde düzenlenen bir törenle, bu sene ilkokula başlayan 40 minik dualarla okullarına uğurlandılar. Anne-babalarıyla birlikte sabahleyin camide toplanan öğrenciler için önce camii derneği lokalinde bir tören düzenlendi. Din görevlisi İbrahim Azaklı ile cami yönetim kurulu başkanı ve üyeleri de toplantıda hazır bulundular.

Din Görevlisi Azaklı, minik yavrulara ve anne-babalara hitaben bir konuşma yaparak eğiti-

min önemini anlattı. Anne babalara çocuklarına sahip çıkmalarını, hem sosyal hem de dinî yönden iyi yetişmeleri için ellerinden geleni yapmaları gerektiğini ifade etti. Çocukların tatil günlerinde imkânlar ölçüsünde mutlaka camiye gelmelerini ve dinî konularda kendilerine yardımcı olunacağını söyledi.

Dernek yönetiminin öğrenciler için hazırladığı hediyelik paketleri, yönetim kurulundan Erol Bayram, Adil Yörübaş ve Sabahattin Ergül tarafından öğrencilere da-

ğıtılmasının ardından, camiye gidilerek yapılan duadan sonra öğrenciler okullarına uğurlandılar.

Etter'de Öğrenciler İlkokula Dualarla Başladılar

Her yıl olduğu gibi bu yıl da DİTİB Etter Eyüp Sultan Camisinde ilkokula yeni başlayan öğrenciler için dua yapıldı. 13 öğrencinin aileleriyle beraber katıldığı programda Din Görevlisi Murat Aksoy, duadan önce İslam dininin eğitime verdiği önemi anlattı. Cami ve din görevlisinin eğitimdeki rolünden de bahseden Aksoy, İslam dininin ilk emrinin "Oku" olduğunu, insanın başına ne gelirse cehaletten geleceğini belir-

terek ailelere çocukların eğitiminin çok önemli olduğunu, bunun için çocuklara mutlaka iyi eğitim vermeleri gerektiğini söyledi. Din Görevlisi Aksoy, "Çocuklarımızı vatanına milletine bağlı birer eleman olarak yetiştirmek istiyorsak onların mutlaka iyi eğitim almalarını sağlamalıyız." dedi.

Tören, çocuklara sunulan hediyelerin ardından okunan dualarla okullarına uğurlanmasıyla sona erdi.

Darmstadt Merkez Camiinde Okul Öncesi Dua Programı Düzenlendi

Frankfurt Din Hizmetleri Ataşelik bölgesinde faaliyetini sürdüren Darmstadt DİTİB Merkez Camiinde, ilkokula yeni başlayan mi-

nikler dualarla okullarına gönderildiler.

Programda bir konuşma yapan din görevlisi, çocukların eğitiminin önemli olduğunu vurgularak anne-babaların çocuklarının iyi eğitim almaları için hiçbir fedakârlıktan çekinmemeleri gerektiğini söyledi. Çocukların millî ve manevî değerlerle donatılmalarının önemine de dikkat çeken din görevlisi çocukların boş zamanlarında camiye gelerek dinî konularda bilinçlenmeleri gerektiğini söyledi. Darmstadt DİTİB

Dernek Başkanı ve Hessen eyaleti DİTİB Dernekleri Başkanı Fuat Kurt da yaptığı konuşmada, dernek olarak her zaman gençlerin ve çocukların yanında olduklarını bundan sonra da olmaya devam edeceklerini söyledi.

Programda miniklerin okudukları ilahiler, izleyenlere duygulu anlar yaşattı. Darmstadt DİTİB gençlik kolları başkanının okuduğu şiirlerin ayrı bir renk kattığı program, Darmstadt DİTİB Merkez Camii Cemiyetinin çocuklara verdiği hediyelerle sona erdi.

Ali Duran Demircioğlu

Elemek Bir Sehebe	Doğum Yaptıran Kadın Allah'a Ait	Arapça'da Ben Sapıtma	Hiç Bir Zaman Baba	Kiyah Bir Müzik Aleti	Bir Süre Bulunak	Cihaz Bağış Yapma
Sonsuz Olarak Lakin					Kap Ağırılığı Mesken	
	Lüksemburg Plakası	Bir Kuş Cinsi	Portekiz Plakası	Erken Tenis Aracı		Utanma Bahçeli Ev
İhlas Sahibi Ansızın						Mevki
	Fransızca İki Sayısı Hile		Sodyum İşareti Nişan, İz		Yön, Cihet Şikar	
Ölüm Meleği	En Az	Arapça'da Hayır		Bir Ölçü Bilgi Sahibi	Baryum İşareti Tariz	Eski Bir Devlet
						Kısaca Bir Ölçü Müzikte Nota
Şafak Emre Hazır		Övgü Şiiri En Aziz			Bir Süre	
			Su Kalsiyum İşareti		Kademe	
İlave Yapma		Yeni Kullanılmamış Zaten Meydanda Olan				
Bağışlama	Karadeniz'de Bir Topluluk Riba		Seylab	Avusturya Ülke Plakası		
	Malta Ülke Plakası		Hz. Nuh'un Oğlu Söz			
İşçi Geçmiş Tarih				Kısa Zaman		
	Ağlayan					
Zayıf Güçsüz			Neodimyum İşareti			

Bir Sayıdır Küçük Sayısı	Bir Poyuzdur Kasım	Riba Bir Ölçüdür	R	Bir Harfdir Sahibiyi	H	Utanma Her Vakit	A	Bir Sim N	Bede Trafik İşareti	S
LEY	LE	İK	K	A	D	R	E	N	E	
Birayır Arma	LEYLA	Vah, evlat Yabancı	V	A	I	B	I	S		
Foto Yorumak	FİSKE	Yıldırım Yıldırım Yıldırım	Y	E	L	K	M	E	K	halde
Bir Süre	TİN	"Söz" Ornak	T	B	A	Ş	A	B	A	Ş
Birkaç	S	Birkaç Hayran	A	T	S	i	A	N	R	i
Birkaç	B	Kaba Koruma	A	B	A	N	A	N	S	R
Muzik	L	Bir Rank	A	B	A	T	H	K	A	L
S	I	Bir Al	R	K	I	A	I	M	D	A
Diğerler	H	Bir Rank	A	K						
İki Harfdir Kuvvetlidir	T	Çoklu Yar	Ü	C	R	A				
Vahid	N	Kamer	A	B	A	Y				
Harfdir Harfdir	N	Emek-Ab Tarih	R	A	F	S				
Harfdir Harfdir	Y	Bir Harfdir Harfdir	A	N	A	R				
Harfdir Harfdir	N	Seyhan Tarih	O	R	A	F				
Muzik Yazma	L	Tarih Yeri	H	A	Z	N	E			

124.
Sayıdaki
Bulmacanın
Çözümü.

Yeni

yayınlarımız

Yurt içinde Diyanet yayınları satış yerlerinden,
yurt dışında Müşavirlik ve Ataşeliklerimizden temin edebilirsiniz.

Şüphesiz, biz onu (Kur'an'ı) Kadir gecesinde indirdik.
Kadir gecesinin ne olduğunu sen ne bileceksin!
Kadir gecesini bin aydan daha hayırlıdır.
Melekler ve Ruh (Cebrail) o gecede, Rablerinin izniyle her
türlü iş için iner de iner.
O gece, tan yerinin ağarmasına kadar bir esenliktir.
(Kadr, 1-5)

